

YEREL POLİTİKALAR

Akademik Araştırma ve Düşünce Dergisi

Yıl 1 * Sayı 2

Mayıs - Ağustos 2012

HAKEM VE DANIŐMA KURULU/Advisory Board

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ, Ankara Üniversitesi - Prof. Dr. Bilal ERYILMAZ, Sakarya Üniversitesi - Prof. Dr. Eyüp İSBİR, TODAİE - Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ, Gazi Üniversitesi - Prof. Dr. Zerrin TOPRAK, DokuzeYül Üniversitesi - Prof. Dr. Musa EKEN, Sakarya Üniversitesi - Prof. Dr. Muhammet KÖSECİK, Turgut Özal Üniversitesi - Prof. Dr. A. Hamdi AYDIN, KahramanmaraŐ Sütçü İmam Üniversitesi - Prof. Dr. Mustafa ÖKMEN, Celal Bayar Üniversitesi - Prof. Dr. Hüseyin ÖZGÜR, Pamukkale Üniversitesi - Prof. Dr. Muhittin ACAR, Hacettepe Üniversitesi - Prof. Dr. Hamit PALABIYIK, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi - Prof. Dr. Doğan Uysal, Celal Bayar Üniversitesi - Prof. Dr. Şaban ÇalıŐ, Selçuk Üniversitesi - Prof. Dr. Jörn von LUCKE, Zeppelin University - Prof. Dr. Nagehan Talat ARSLAN, Cumhuriyet Üniversitesi - Prof. Dr. Fatih YÜKSEL, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi - Prof. Dr. Yakup BULUT, Mustafa Kemal Üniversitesi - Prof. Dr. Bekir PARLAK, Uludağ Üniversitesi - Prof. Dr. Recep BOZLAĞAN, Marmara Üniversitesi - Prof. Dr. Selma KARATEPE, İnönü Üniversitesi - Prof. Dr. Turgay UZUN, Muğla Üniversitesi - Prof. Dr. Hüseyin GÜL, Süleyman Demirel Üniversitesi - Prof. Dr. Veysel BİLGİÇ, Polis Akademisi - Prof. Dr. Hikmet KAVRUK, Gazi Üniversitesi - Doç. Dr. Orhan FİLİZ, Polis Akademisi - Doç. Dr. Mete YILDIZ, Hacettepe Üniversitesi - Doç. Dr. F. Neval GENÇ, Adnan Menderes Üniversitesi - Doç. Dr. Sevim BUDAK, İstanbul Üniversitesi - Doç. Dr. H. Tuğba EROĞLU, Selçuk Üniversitesi - Doç. Dr. Ayşe TEKEL, Gazi Üniversitesi - Doç. Dr. Abdullah YILMAZ, Dumlupınar Üniversitesi - Doç. Dr. Halil İbrahim AYDINLI, Sakarya Üniversitesi - Doç. Dr. M. Akif ÖZER, Gazi Üniversitesi - Doç. Dr. Ahmet MUTLU, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi - Doç. Dr. Bayram COŞKUN, MuŐ Alpaslan Üniversitesi - Doç. Dr. Fikret MAZI, Adıyaman Üniversitesi - Doç. Dr. Süleyman KARAÇOR, Selçuk Üniversitesi - Doç. Dr. Veysel EREN, Mustafa Kemal Üniversitesi - Doç. Dr. Uysal KERMAN, Süleyman Demirel Üniversitesi - Doç. Dr. Erbay ARIKBOĞA, Marmara Üniversitesi - Doç. Dr. Tarkan OKTAY, İstanbul Medeniyet Üniversitesi - Doç. Dr. Ercan OKTAY, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi - Doç. Dr. Mehmet ÖZEL, Niğde Üniversitesi - Yrd. Doç. Dr. İhsan KELEŞ, Gazi Üniversitesi - Yrd. Doç. Dr. Sedat AZAKLI

YEREL POLİTİKALAR

DÖRT AYLIK AKADEMİK DERGİ

YIL: 1 SAYI: 2

Mayıs - Ağustos 2012

ISSN: 2146-9865

SAHİBİ

ÇİZGİ KİTABEVİ ADINA

ÖMER ARLI

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Öğr. Gör. Rifat KARAKOÇ, Gazi Üniversitesi

EDİTÖR

Prof. Dr. M. Akif ÇUKURÇAYIR

YAYIN KURULU/Editorial Board

Prof. Dr. M. Akif ÇUKURÇAYIR, Selçuk Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Şerif ÖNER, Uşak Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU, Atatürk Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Buğra Özcan ÖZER

Dr. Hayriye SAĞIR

İLETİŞİM

Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Kamu Yönetimi Bölümü Alaaddin Keykubad Kampüsü

Selçuklu-Konya

Tel: 0332 223 4355-0332 223 3044-0332 223 4381

Fax: 0 332 2410046

yerelpolitika@gmail.com

WEB

<http://yerelpolitikalar.blogspot.com/>

Baskı: Sebat Ofset

Matbaacılar Sitesi Yayın Cd. No:2 KONYA

0332 342 01 53 SN: 16198 B.T: Kasım 2012

Cilt: Göksü Cilt Evi

0332 342 02 07

Abonelik ve Sipariş

ÇİZGİ KİTABEVİ YAYINLARI

Mimar Muzaffer Caddesi

Helvacıoğlu Apt. No: 41/1 Meram Konya

Tel: 0332 353 62 65-66 Faks: 0332 353 10 22

www.cizgikitabevi.com

İÇİNDEKİLER

Sayfa: 7

Yeni Anakent (Büyükşehir) Belediyeleri OLUŞTURULMALI MI?

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ

Sayfa: 13

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürü Sayın Yavuz Selim Köşger ile yapılan söyleşi:

Röportaj: Rifat Karakoç

Sayfa: 27

Belediye Meclis Kararlarının Kesinleşmesinde İstisnai Yöntemler

Hasan Hüseyin CAN

Sayfa: 38

Büyükşehir Belediyesinin İlçe Belediyeleri Üzerindeki Denetim Yetkisinin Kavramsal Açından Değerlendirilmesi

Orhan Veli ALICI

Sayfa: 53

Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Uygulamalarındaki Rolü: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Yardım Birimi Örneği

Ramazan TİYEK

Sayfa: 85

Batılışma Fikri İle Kentlilik Özdeşleşmesinde Örnek Eser: Ahmet Mithat Efendi'nin "Felatun Bey Ve Rakım Efendi" Adlı Eserinin Transaksiyonel Analiz Açından İncelenmesi

Battal ODABAŞI

Sayfa: 116

Hicri 1299 (1882) Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi'ne Göre Kastamonu Sancağı İle Bağlı Kazaların İdari, Sosyal Ve Ekonomik Yapılarına Dair Tespitler

Erol KARCI

Sayfa: 148

Kitap Tanıtım

Tarihin Derinliklerinden Küresel Güce Değişim, Bir Zümrüdüanka: İstanbul

Hicran ÇELİKİYAY

Sayfa: 154

Web Dünyasından Haberler

Prof. Dr. M. Akif Çukurçayır

Editörden...

Yerel yönetimler ve yerel politikalar açısından oldukça sıkıntılı bir dönemden geçiyoruz. Dergimizin bu sayısının yayınlanması sırasında belki de Büyükşehir Yasası'nda değişiklikler yapan tasarı yasalaşmış olacaktır. 8 Ekim 2012 günü, "Büyükşehir Belediyesi Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararna-melerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı" TBMM'ye gelmiş ve İçişleri Komisyonu'nda tartışılmaya başlanmıştır. İlk bilgilere göre, muhalefetin tamamı tasarıya karşıdır. Tasarı 16.082 köy, 1591 belediye ve 29 il özel idaresinin tüzel kişiliğini sona erdirmeyi amaçlamıştır. Bunun yanında sayıları 29'a ulaşacak olan büyükşehir belediyelerinin yetki alanları da, yeni düzenlemeyle il sınırlarına genişletilmiş olacaktır.

Tasarı yasalaştığı takdirde, Türk yönetim sistemi köktenci bir değişime tabi tutulacak neredeyse. Büyükşehir belediyeleri, il özel idareleri, beldeler ve köyler bu düzenlemeden nasıl etkilenecek, şimdilik kestirmek güç görünüyor.

Düzenlemeler Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Avrupa Kentsel Şartları ile ne kadar uyumlu? Yeni büyükşehir modeli Avrupa Belgeleri'nin birçok maddesine aykırıdır ve yeni yapılan-dırma oldukça tartışmalı hale gelmiştir. Ancak, Maastricht anlaşmasıyla benimsenen "subsidiarite" ilkesine aykırı olduğu açıktır. Hizmette halka yakınlaşma yerine, uzaklaşma yaşana-caktır. Yerel alanda bir tür "bölgesel merkezîyetçilik" inşa edil-mektedir. Düzenleme ile sistem, belediye yönetiminden uzak-laşmakta ve bölge yönetimine kaymaktadır. (Bu konuyla bağlan-tılı olarak Türk İdareciler Derneği tarafından benim de katıldı-ğım bir panel düzenlenmişti. İlgilenenler için: http://www.tid.web.tr/default_b0.aspx?id=329).

Yerel yönetimlerle ilgili gündem, önümüzdeki dönemde sanırım "büyükşehir" odaklı oluşacaktır. Bu nedenle sizlerden gelen öneriler doğrultusunda, önümüzdeki sayının ağırlıklı konusunu "yerel

yönetimlerde yeniden yapılanma”nın oluşturması uygun olacaktır sanırım. Değerli katkılarınızı bekliyoruz.

Derginin bu sayısında konuyla ilgili olarak değerli hocamız Prof. Dr. Ruşen Keleş’in bir değerlendirmesi var. Yazı, ilgilenenler için bir manifesto niteliğinde. Ayrıca, bu sayımızda Mahalli İdareler Genel Müdürü Sayın Yavuz Selim Köşger’le yerel yönetim gündemini değerlendiren çok güzel bir röportaj gerçekleştirdik. Konunun merkezinde bir isim olan Sayın Köşger’in değerlendirmeleri oldukça ufuk açıcı...

Bu sayımızda oldukça farklı konularla sizlerleyiz. Katkıda bulunan değerli yazarlarımıza, yayın kurulu üyelerimize ve hakemlerimize çok teşekkür ediyorum. Ayrıca, sizlerden ayrı kaldığımız dönemde birçok arkadaşımız doçent ve profesör ünvanı aldı. Kendilerini kutluyor, başarılarının devamını diliyorum. Bu sayımızda isimleri ilk kez yer alan yazarlarımıza ve hakemlerimize de hoşgeldiniz diyorum.

Yerel Politikalar dergisinin güçlenerek yoluna devam etmesi tamamen akademik çevrelerin ve okuyucuların ilgisine bağlı. Önümüzdeki sayılarda buluşmak üzere...

Prof. Dr. M. Akif ÇUKURÇAYIR

YENİ ANAKENT (BÜYÜKŞEHİR) BELEDİYELERİ OLUŞTURULMALI MI?

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ

Giriş

Köylerden kentlere hızlı nüfus göçüyle ya da doğal nüfus artışıyla birlikte kentler büyümektedir. Büyüme nüfus artışıyla sınırlı kalmamakta, kentlerin yerleşik olduğu alanın sınırları da genişlemektedir. Bu süreç, gelişmiş ve sanayileşmiş ülkelerde de, gelişmekte olan ülkelerde de benzerlikler taşır. Büyüyen kentin çeperlerinde yerleşen nüfusun gereksinme duyduğu kamu hizmetlerinin sağlanması hem akçal, hem de yönetsel açılardan kolay değildir. Kent sınırlarının dışında oturup kentin hizmet-lerinden yararlananlar vergi yükümlüsü de olmadıkların-dan hizmet giderlerine katkıda bulunma sorumlulukları yoktur. Bu, adaletsiz bir durum yaratmaktadır. Özellikle yeni oluşan küçük ve uzaktaki yerleşim yerleri plan disiplin ve bütünlüğünün dışında kalmakta, kent imarında denetim, kaynak ve güzelduyu sorunla-rıyla da karşılaşmaktadır. Bu ve benzeri nedenlerle, New York, Tokyo, Londra, Toronto, Shanghai ve Mexico City gibi kentlerde özel yönetim modelleri oluşturulmuştur.

Merkezde yer alan belediye ile çeperlerdeki yerleşim yerleri arasında yerel kamu hizmetlerinin görülmesine ilişkin anlaş-malar yapmak, yerel yönetim hizmet birliklerinden yararlanarak bu gibi sorunlara çözüm aramak, belli kamu hizmetleri için metropo-liten alan çapında özel örgütler oluşturmak yeryüzünde denen yöntemlerdir. Bunlara, Paris'te, Tokyo'da ve Türkiye'de olduğu gibi, "yerel federasyon" türü düzenlemeler de eklenebilir. Hepsinde amaç, *yerel kamu hizmetlerinin daha etkin, verimli, çabuk ve ucuz olarak sunulmasıdır*. Bunların yanı sıra, yerel düzeydeki karar alma süreçlerine halkın katılımını kolaylaştırmak da yerel demokrasi açısından önem taşımaktadır. Yerel yönetimlerin varlık nedenlerini oluşturan yönetsel ve siyasal etmenler, anakent belediyeleri için öngörülen düzenlemeler için de geçerlidir.

Türkiye'nin Anakent Belediyesi Dizgesi

Bilindiği gibi, 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girişine kadar, ülkemizde anakentlerin yönetiminde karşılaşılan darboğazların çözümüne ilişkin yönetim modelleri yoktu. Bu gereksinmeyi karşılayabilecek bir kural, 1982 Anayasası'nın 127. maddesinde yer almıştır. Ardından, 1984 yılında, İstanbul, Ankara ve İzmir anakent sayılarak üçünde de anakent belediyesi oluşturuldu. Bu düzenlemede, il merkezindeki belediyenin sınırları içinde birden çok ilçenin varlığı temel alınmıştır. İzleyen yıllar içinde, bu kurala bağlı kalınarak, Adana, Bursa, Eskişehir, Konya, Gaziantep, Kayseri, Samsun, Antalya, Mersin, İzmit, Erzurum, Diyarbakır ve Sakarya'da, yasayla ilçeler oluşturularak, anakent belediyesi sayısı 3'ten 16'a yükseltilmiştir. Bu düzenlemelerde, *anakent belediyesi kurulmasında, kent nüfusunun belli bir büyüklüğe varmış olması koşulu aranmamıştır.*

2004 yılında yürürlüğe giren 5216 sayılı yasa, 750 bin nüfus koşulunu getirdiği gibi, 2005 yılında yapılan bir değişiklikle de, yönetsel statü ölçütünün yanı sıra, kentin yayılma alanı da çevrime girmiştir. "Pergel Yasası" diye bilinen düzenleme, merkezden 50 kilometre uzaktaki yerleşim birimlerinin de anakent sınırları içine alınmasına olanak vermiştir. Yerleşim alanının büyüklüğüyle nüfus arasında bir ilişki kurularak, nüfusu 1 milyonu geçmeyen anakentlerde yarıçapı 20 km., 1-2 milyon nüfusa sahip olan yerlerde 30 km., milyondan büyük olan belediyelerde ise 50 km. uzaklıktaki yerleşim yerlerim bile anakent belediyesine katılmıştır.

Hiç kuşkusuz, ***her anakent belediyesinin özel durumu ve içinde bulunduğu bölgenin fiziksel, coğrafi ve sosyo-ekonomik özellikleri hesaba katılmaksızın tekdüze bir dizgenin oluşturul-mak istenmesi, çağdaş kamu yönetiminin ilkeleriyle bağdaştırılmaz.*** Görünüşte, anakentlerde alan genişletme gereksinmesine yanıt verebileceği sanılsa da; böyle bir dizgenin, gerçekte, beklenen sonucu veremeyeceği daha başından belliydi. Bu arada, iki ilimizde de, anakent belediyesinin ve ilin sınırları üst üste getirilmiştir. Bu iller İstanbul ve Kocaeli'dir.

Daha sonra, 2008 yılında, 5747 bir yasayla, anakent belediyelerinin sınırları içinde bulunan irili ufaklı 300 kadar ilk basmak (kademe) belediyesinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. Bunlardan bir bölümü birleşerek bir belediye oluşturmuş, ya anakent belediyesi içindeki ilçe belediyelerine katılmış ya da mahalle statüsüyle yetinmek zorunda kalmışlardır. Bu düzenlemede de, o yerleşme yerlerinde yaşayan halkın oyuna başvurulduğu görülmemiştir. Oysa, ***Türkiye'nin de tarafı olduğu Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, bu gibi durumlarda yerel halkın görüşlerine başvurmayı zorunlu saymıştır. Her ne kadar, Türkiye, Şart'ın yerel yönetimlere, kendilerini ilgilendiren her konunun planlanması ve karara bağlanması aşamalarında danışılması zorunluluğuna ilişkin maddeye (4/6) çekince koymuş ise de, sınır değişiklikleri sırasında kendilerine danışılması gereği ile doğrudan doğruya ilgili 5. maddeye çekince koymuş olmadığından, anakentlerde yapılan söz konusu değişikliğin uluslar arası tüze kuralları yönünden savunulmasına olanak yoktur.***

Gelişmiş ve sanayileşmiş batı ülkelerinde anakentler için farklı yönetim modelleri oluşturma kararının ardında yatan temel düşünce, birimler arasında, yetkiler ve görevler açısından göze çarpan dağınıklığın ve başına buyrukluğun giderilmesidir. Anakent belediyesi içindeki birimlerde farklı hizmet ölçünlerinin giderilmesi, hizmetler arasında eşgüdüm ağlanması, merkezden ve tek elden görülmesi zorunlu olan hizmetlerde, hizmeti üretme ve dağıtma sürecinin bölünmezliği kuralına bağlı kalınması bu dizgenin dayandığı başlıca düşüncelerdir.

Ama unutmamak gerekir ki, ülkemizde anakent belediyesi dizgesini çekici kılan ve hemen hemen bütün il merkezlerindeki belediyelerin "anakent belediyesi" olabilmek için sıraya girmek üzere can atmalarına yol açan neden, anakent belediyesinin sınırları içinde toplanan tüm devlet vergileri tahsilatı üzerinden % 5'lik bir payın bu belediyeler aktarılmakta olmasıdır. Ayrıca sınırları içinde bulunan ilçe belediyelerine devletçe aktarılan akçal kaynakların belli bir yüzdesini de almaktadırlar. Kuşkusuz, bir belediyenin adının başına "büyük" sözcüğünün eklenmesinden duyulan hazzın da öznel bir etmen olarak bu süreçte rol oynamadığı söylenemez.

Yeni Anakent Belediyeleri Oluşturma Düşüncesi

Ekim 2013 tarihinde yerel seçimlerin yapılmasının kararlaştırılmış olması, bir süredir anakent belediyeleriyle ilgili olarak hükümetin hazırlamakta olduğu tasarının hazırlıklarını da hızlandırmışa benzemektedir. Yeni anakent belediyeleri oluşturmanın ne gerekçeleri, ne de ne türlü bir düzenlemenin öngörülmekte olduğu konusunda güvenilir bilgilere sahip bulunmuyoruz. Ama, iktidar partisi sözcülerinin zaman zaman basına yansıyan demeçlerinden yola çıkarak kimi yorumlar yapılabilir düşüncesindeyim.

1. Günümüzde anakent belediyelerinin sayısı 16'dır. Bunlara 13 belediyenin daha eklenmesi gündemdedir. Bu sayının neden 13 de, daha az ya da daha çok olmadığıнын nedenini bilemiyoruz. Bilinen odur ki, bu yeni anakent belediyesi adayı olan Şanlıurfa, Hatay, Muğla, Malatya, Trabzon, Balıkesir, Van, Aydın, Denizli, Mardin ve Terekirdağ, Balıkesir, Manisa belediyelerinin bağılım oldukları "illerin" nüfusu 750.000'in üzerindedir. Bugünkü dizgede, anakent belediyesi olabilmek için, belediyenin nüfusunun bu sınırın üstünde olması gerekirken, beklenen düzenlemede, bu nüfusun il nüfusu olması öngörülmektedir¹.

2. Beklenen değişikliklerden biri de, günümüzde, İstanbul ve Kocaeli'nde olduğu gibi, tüm anakent belediyelerinde, belediye sınırları ile bir mülki yönetim kademesi olan ilin sınırlarının örtüşürülmesidir. Yapılan açıklamalara bakılırsa, uzun erimde, ülkede, dizge bütün

---

¹ Yerel seçimlerin yaklaşması, siyasal partilerin bu konulardaki hazırlıklarını a hızlandırmışa benziyor. Parti sözcülerinden biri, anakent belediyelerinin hepsinde seçimi kazanmak kararlılığında olduğunu belirttiği bir demecinde aynen şöyle söyledi: "Metropol illerde seçimleri kazanmakta kararlıyız". Seçim kazanmayı amaçladıkları yerlerin anakent belediyeleri olduğu açıktır. Ancak, burada kullandığı terimdeki bir yanlışlığa dikkat çekmekte yarar vardır. Bir kez, metropol (metropolis) anakent ya da büyükşehir anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, sayın sözcünün, metropol il derken il özel yönetimlerini kasetmekte olduğu söylenemez. Çünkü, belediye ile ili böyle bir kavramla birleştiren her hangi bir düzenleme yasalarımızda yoktur. Böyle bir anlatım ne kadar yanlış ise, zaman zaman kimi belediye başkanlarımızın ya da bilim insanlarımızın anakent belediyesi sınırları içindeki "ilçe belediyelerinden" söz edeken "metropol belediye" sözcüğünü kullanmaları da o kadar yanlıştır.

illere yaygınlaştırılacak ve dolayısıyla il özel yönetimlerinin varlığına son verilecektir. **Anakent belediyesi durumuna getirilmesi söz konusu olan belediyelerle, İstanbul ve Kocaeli arasında büyük farklılıklar vardır. Tasarlanan yeni dizgenin başarılı olacağını beklemek için ne gibi nesnel nedenler olduğunu bilemiyoruz. Ama şu nokta açık olarak bilinmektedir ki, 50 kilometre yarı çapı olan anakent belediyelerinde bile, çeperlerdeki yerleşim yerlerine hizmet götürmekte büyük darboğazlar yaşanırken, şimdi merkezden 250-300 kilometre uzaktaki birimlere nasıl hizmet götürülebileceğinin hiçbir güvencesi yoktur.** Belediyelerin bu denli uzaktaki belediyeleri, özellikle imar hizmetleri açısından nasıl denetleyebilecekleri sorulması zorunlu bir sorudur. Sınırları örtüştürmenin bir başka olası sakıncası da, bu genişlikteki yerel yönetim birimlerinde yönetim süreçlerine halkın nasıl katılacağı konusudur. **Katılım konusu, Avrupa Konseyi'nin 2009 yılında kabul ettiği Ek Katılım Protokolü'nün ilkeleri ışığında değerlendirilmelidir.**

3. İl özel yönetimlerinin yerini anakent belediyelerinin alması, il valilerinin taşradaki konumlarını ister istemez zaafa uğratabilecek ve görev alanlarını göreceli olarak simgesel bir duruma düşürebilecektir. Bu değişikliğin doğal sonucu, anakent belediye başkanlarına bir tür "seçimle göreve gelen vali" kimliği kazandırarak, atanmışların seçilmişler karşısında ikincil bir konuma düşürülmesidir. Türk İdareciler Derneği'nin 24 Mayıs 2012 tarihinde bu konuda yapmış olduğu bir toplantıda, haklı olarak, devlet dizgesini tekil olmaktan çıkarıp federal bir niteliğe dönüştürme hazırlığının bir göstergesi olarak değerlendirilen bu öneri eleştiri konusu yapılmıştır.

4. Yeni anakentler oluşturma girişiminin, yerel seçimlere bir yıl gibi kısa bir süre kaldığı bir döneme rastlıyor olması, bu düzenlemede teknik olanlar kadar, **siyasal nitelik taşıyanların, yani oy ve seçim kazanma gibi etmenlerin de rol oynamakta olduğunu düşündürmektedir. Durum böyle olsa bile, bu tür hazırlıkların amacı ve ayrıntıları hakkında kamuoyunun bilgi sahibi edilmesi demokratik toplumlarda önem taşıyan bir gereksinimdir.** Bu yapılmadığı takdirde, dillerden hiç düşürülmeyen saydamlık ve hesap verebilirlik gibi yönetim kurallarının kağıt üzerinde kalacağı açıktır. Kaldı ki, böylesine tek-

nik bir konunun, ilgili bütün tarafların görüş, öneri ve eleştirilerinin alınmasına olanak verecek ortamlarda tartışılmasında büyük yararlar vardır. Üniversiteler, meslek odaları, yerel yönetimler hizmet birlikleri, araştırma kurumları ve ilgili sivil toplum örgütleri bu taraflardan bir bölümüdür.

Son Sözler

Gündemde olan düzenlemenin, görebildiğimiz kadarıyla, anakent belediyelerinin başkanlarına olağanüstü yetkiler verilmekte olduğu biçiminde anlaşılması ve hatta “başkanlık dizgesine geçiş hazırlığı” olarak sunulması doğru değildir. Çünkü, esasen 3030 ve 5216 sayılı yasalarla kurulmuş olan dizgede, anakent belediye başkanlarının yetkilerinin oldukça geniş olduğu açıkça görülür. Bu yetkiler başkanlara değil de, anakent belediye meclislerine verilmiş olan yetkililerdir. Önemli olan, yeni anakent yönetim modelleri oluşturmada aranan ölçüğün hangi nesnel etmenlerin ışığı altında belirleneceği konusudur. Ülkemizde bu sürecin genel olarak “politik” bir öze sahip olduğuna ilişkin değerlendirmelerde büyük gerçek payı vardır. Yerinden yönetim kurumları elbette siyaset dışı kuruluşlar değildirler. Ama, bunlarla ilgili düzenlemelerde dar siyasal hesapların, kısaca “partizanlığın” ağır basması, kamu yönetiminin kurumsal yapısının ve işleyiş kurallarının toplum yararına düzenlenmesi gereğiyle kesinlikle bağdaşmaz.

Batı ülkelerinde anakent yönetimleri kamu hizmetinin gerekleri göz önünde bulundurularak ve kamu yararı doğrultusunda düzenlenir. Ama hiçbirinde, Türkiye’de olduğu gibi, salt öznel etmenlerle düzenleme yapıldığı görülmez. Batı ile bütünleşmeyi söylem düzeyinde sürdürmenin topluma yararı olmadığı gibi; her uzun, hem de kısa erimde, maliyeti de yüksek olur. Sağlıklı bir yeniden düzenleme nesnel, bilimsel ve çağdaş ölçütlere bağlılıktan uzaklaşmamayı zorunlu kılar. Bu ise yönetim kültürünün düzeyi ile ilgili bir konudur. Kanımca, söz konusu çağdaş ölçütlere uyulursa, sanırım ki, ülkemizde gerçekten anakent belediyesi statüsü kazandırılması gereken kentlerin sayısı İstanbul’a ek olarak bir ya da ikiyi geçmez. Ve geçmemelidir de.

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürü Sayın Yavuz Selim Köşger ile yapılan söyleşi:

03.01.1964 tarihinde Konya’da doğdu. 1986 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. 1987–1990 yılları arasında Dernek Denetçiliği yaptı. 1990 yılında Kırşehir Kaymakam Adayı olarak mesleğe başladı. Yapraklı ve Beydağ Kaymakam vekillikleri yaptı. İngiltere – Oxford’ta yurtdışı stajını yaptı. Doğanent, Kemaliye ve Şarkikaraağaç’ta Kaymakamlık, Artvin’de Vali Yardımcılığı yaptı.

Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği Genel Müdürlüğü yaptı. Fransa-Paris’te 5 ay süreyle dil eğitimi ve Fransız İdari Sistemi üzerine incelemeler yaptı. 2004 yılında Daire Başkanı olarak atandığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünde 2006’da Genel Müdür Yardımcısı oldu. 28.05.2010 tarihli kararnameyle aynı yere Genel Müdür oldu. Evli ve 4 Çocuk babasıdır.

Sayın Köşger sorularımıza içtenlikle yanıt verdi. Sizi sorular ve yanıtlarla baş başa bırakıyoruz:

***Türkiye’de yerel yönetimlerin gelişimini nasıl değerlendirebiliriz?
Batılı standartları yakalama konusundaki düşünceleriniz nelerdir?***

Ülkemizin yakın tarihine baktığımızda yerel yönetimlerin gelişme hızlarının gün geçtikçe artmakta olduğunu, değişen dünya koşullarına uyum sağlamak amacıyla verilen hizmetlerin giderek daha çok çeşitlendiğini ve kentlerimizin markalaşmaya başladığını görmekteyiz. Özellikle büyük kentlerimizdeki hizmetler hızla, gelişmiş ülkelerdeki büyük kentlerde sunulan hizmetlerin düzeyini yakalamaktadır. Yerel yönetim reformu kapsamında 2005 yılından bu yana uygulamaya koyulan yeni politikaların ve yasal düzenlemelerin bu gelişimin ivme kazanmasındaki rolü kuşkusuz çok büyük olmuştur ancak burada bir konunun üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Vatandaş odaklı hizmet anlayışının yerel yönetimlere hâkim olmaya başlaması ve nitelikli hizmet talebinin daha hızlı ve daha düzenli biçimde karar mercilerine aktarılmasına olanak verecek mekanizmaların işler hale getirilmesi, yerel yönetimlerin etkin ve verimli çalışmalarında önemli bir itici güç olmuştur. Güçlenen sivil toplum ve bunun yanında tüm yönetim düzeylerinde benimsenmeye ve özümsemeye başlayan katılımcılık, saydamlık ve hesap verebilirlik ilkeleri, iyi yönetişimin yerel düzeyde hayata geçmesine katkı yapmaya başlamıştır.

Yerel yönetimlerimizin neredeyse tümünde gözlemlenebilecek bu genel gelişimi sunulan hizmetler özelinde değerlendirmek, ülkemiz coğrafyasının farklı noktalarında, farklı nüfus büyüklüklerine, farklı koşullarda hizmet sunan 3000’e yakın belediye için çok kapsamlı incelemeler yapılmasını gerektirmektedir. Yerel koşulların farklılığı, hizmet önceliklerini ve maliyetlerini doğrudan etkilemesi nedeniyle farklı türdeki belediyelerin farklı kentsel hizmetlerde öne çıkmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte, teknik uygulamanın konusu olan uluslararası standartlar dışında yerel hizmetlerin niteliğinin, etkinliğinin ve vatandaşların bu hizmetlerden memnuniyet düzeyinin tek tip göstergelere dayanarak değerlendirilmesi, gerçeği yansıtan sonuçlar ortaya çıkarmayacaktır. Bu nedenle dünya genelinde hem özel sektö-

rün hem kamu sektörünün performansı değerlendirmek ve iyileştirmek amacıyla kıyaslama adı verilen yönteme başvurmaya başladığı gözlemlenmektedir. Bu yöntem, standartlar belirlemeye çalışmak yerine mevcut uygulamaları birbirleriyle karşılaştırarak iyi örneklerin belirlenmesine ve bu örneklere ilişkin ayrıntıların paylaşılması yoluyla hizmetlerin iyileştirilmesine odaklanmaktadır. Düzenli aralıklarla tekrar edildiğinde hizmet sunumunun niteliğinde zaman içinde kaydedilen gelişimi hem yerel yönetimin kendisine, hem de benzerlerine göre karşılaştırma olanağı sunan kıyaslama yöntemi, daha gerçekçi değerlendirmeler yapılmasına olanak sağlamaktadır. Ülkemizde de uygulanmaya başlanan bu yöntem, yerel yönetimler tarafından kapsamlı biçimde benimsendiğinde farklı belediyelerdeki iyi uygulamaların paylaşılması yoluyla karşılıklı öğrenme ortamının yaratılmasına ve böylece yerel hizmet sunumundaki iyileşmenin yaygınlaşmasına büyük katkılar yapacaktır. Bir adım sonrasında ise yerel yönetimlerimiz, uluslararası kıyaslama çalışmalarında da yer almaya başlayabilecek ve böylece yabancı ülkelerdeki yerel yönetimlerle iyi uygulama örneklerini sistematik biçimde paylaşma olanağı bulacaklardır.

Ülkemizdeki yerel yönetimleri uluslararası düzenlemelere göre değerlendirdiğimizde ise, bu düzenlemelerin hizmet standardı belirlemekten çok demokratik yönetişimin temel ilkelerini ortaya koyduğunu ve yerel hizmetlere ilişkin genel çerçeveyi çizdiğini görmekteyiz. Avrupa Birliği birçok politika alanında ayrıntılı düzenlemeler getirmesine karşın, üye ülkelerin farklı kamu yönetimi sistemleri yerel yönetimlerde farklı yapılar oluşturduğundan, bu politikaların yerel düzeydeki uygulamasına yönelik düzenlemeleri ülkelere bırakmıştır. Bu nedenle yerel yönetim sistemine ve yerel hizmetlere ilişkin kapsamlı AB standartlarından söz etmek mümkün olmamaktadır. Avrupa'da yerel yönetimlere ilişkin en temel düzenlemelerden biri olan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, yerel yönetimlerin hangi ilkelere göre yapılacaklarını, yerel özerk yönetime ilişkin temel koşulları ve yerindenlik kavramını tanımlayan en önemli uluslararası düzenleme olarak ele alınabilir. Bu Şart'ın ülkemiz tarafından kabul edilmesine ilişkin kanun 1993'ten bu yana yürürlüktedir. Evet, bu şarta bazı

çekincelerimiz olmuştur v evet halen resmîyette bu çekincelerimiz devam etmektedir. Ancak fiiliyatta 2004'ten itibaren yapılan reformlarla bu çekincelerin hemen tamamı kaldırılabilir duruma gelmiştir. Benzer biçimde Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Peyzaj Sözleşmesi gibi Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerce kabul edilen çeşitli anlaşma ve taahhütlere ülkemiz de taraf olmuştur. Dolayısıyla yerel yönetimlerimiz halihazırda söz konusu uluslararası düzenlemelere uygun biçimde hizmet vermektedir.

Avrupa Konseyi'nin özellikle son zamanlarda gündeme getirdiği ve uygulamasını yaygınlaştırmaya çalıştığı yöntemlerden biri, yerel hizmetlerin değerlendirileceği ölçütlerin merkezi yönetimler ya da uluslararası kuruluşlar tarafından getirilen standartlar biçiminde değil, doğrudan vatandaşlar tarafından yerinde belirlenmesi esasına dayanmaktadır. Bu da göstermektedir ki ülkemizdeki yerel yönetim reformu ile atılan ve karar alma süreçlerine halkın katılımını arttırmaya yönelik adımlar, yerel yönetimlerimizin uluslararası uygulamalar düzeyinde gelişimine en önemli katkılardan birini yapmaktadır. Sonuçta en sağlıklı değerlendirme, yerel hizmetlere ilişkin yerel düzeyde belirlenen ölçütlere göre vatandaşlar tarafından yapılan değerlendirme olacaktır.

2003 sonrasında geniş kapsamlı bir yerel yönetim reformu yapıldı. Bu reformlar yerel yönetimlerin verimlilik, etkinlik ve demokratiklik açısından güçlenmesini sağlayabildi mi?

Yapılan değişiklikler; merkezî yönetimin yerel yönetimler üzerindeki vesayetinin azaltılarak yerel özerkliğin güçlendirilmesi, hizmetlerin yerelleşmesi, yerel yönetimlerin idari ve mali yönetiminin iyileştirilmesi ve gelirlerinin arttırılması, stratejik planlama ve performans yönetiminin uygulamaya geçmesi, yerel meclislerin daha etkin hale gelmesi ve karar alma süreçlerine halkın katılımının sağlanması, yerel yönetimlerin personel istihdamının yeniden düzenlenmesi, özellikle belediye birleşmeleri yoluyla verimliliğin arttırılması, yerel yönetimler arası iş birliğinin desteklenmesi ve yerel yönetimlerin etkili denetimi gibi yerel yönetimlere ilişkin birçok önemli alanda verimlilik, etkinlik ve demokratiklik açılarından güçlenmelerini sağlayacak çok çeşitli ye-

ni düzenlemeler getirmiştir. Bu yeni düzenlemelerle yerel yönetim sisteminin daha çağdaş, saydam, hesap verebilir, katılımcı, kaynakları verimli kullanan ve yüksek nitelikli hizmet sunan bir düzeye getirilmesiyle vatandaşların yaşam standardının yükseltilmesi hedeflenmiştir.

Eski yasalarla karşılaştırıldığında yeni düzenlemeler özellikle saydamlık, hesap verebilirlik, verimlilik, yerinden yönetim ve katılım alanlarında önemli yenilikler getirmiştir. Meclisin bilgi edinme ve denetim yolları, denetim komisyonu, stratejik plan ve performans programı, muhtarlıklar ve kent konseylerine ilişkin hükümler bu yeniliklere örnektir. Yeni temel yasalarla birlikte ihtiyaç duyulan diğer düzenlemelerin önemli bir bölümü de 2005'ten bu yana adım adım yürürlüğe girmiştir, birtakım düzenlemeler üzerinde ise çalışmalar devam etmektedir.

Reformda geline aşamanın kısa dönemli değerlendirmesi, mevcut yasal çerçevenin başlangıçta ortaya koyulan hedeflere ulaşma açısından gerekli olan düzenlemeleri genel olarak karşılamakta olduğunu göstermektedir. Değerlendirme sonuçları, mevzuat değişikliklerinin uygulanmasında genel hedeflere ulaşılmaya başlanmış olduğunu ve yeni düzenlemelerin olumlu etkilerinin birçok alanda göze çarptığını göstermektedir. Vatandaş odaklı hizmet sunumuna geçiş ve hizmetlerin yerelleşmesi sonucunda yerel yönetimlerin kamu yönetimi içindeki ağırlığı artmaya başlamıştır. Özellikle ilk kademe belediyelerinin kaldırılması, il genel meclisi başkanının meclis üyeleri arasından seçilmesi, aylık meclis toplantıları gibi değişiklikler, stratejik planlama ve mali yönetime ilişkin yeni düzenlemeler kaynak kullanımında ve hizmet sunumunda etkinliğe katkı yapan ve demokratikleşmeyi ilerleten değişiklikler arasında değerlendirilmektedir.

2010-2011 döneminde Bakanlığımızca yapılan çalışmalar yerel yönetimlerde stratejik planlamanın önemli bir yol gösterici olmaya başladığını ancak birçok yerel yönetimin bu yöntemi henüz öğrenme aşamasında olduğunu ortaya çıkarmıştır. Katılım açısından kent konseyleri ve yerel meclisleri değerlendiren çalışmalar, yeni düzenlemelerle önemli katılım mekanizmaları getirilmiş olduğunu ancak uygulamada büyük ölçüde geleneksel işleyişin devam ettiğini göstermekte-

dir. Kent konseylerinin oluşumunda ve işleyişindeki sorunlar ayrıntılı olarak değerlendirilmiş ve başarılı çalışmaların saydamlık, hesap sorma ve hesap verme alanlarından çok sosyal yardımlaşma, dayanışma ve çevreye duyarlılık gibi konularda gerçekleştiğini ortaya çıkmıştır.

Yerel meclislere yönelik değerlendirmeler de yerel siyasetin katılımcı yönetimi desteklemediğine, meclis üyelerinin çoğunun katılıma olanak veren yeni mekanizmalar hakkında bilgi sahibi olmadığına ve meclis içi katılım mekanizmalarının etkin işlemediğine işaret etmiştir. Bu çalışmaları tamamlayıcı diğer bir çalışma da yerel seçim sisteminin değerlendirilmesi olmuş ve mevcut yerel seçim sisteminin hesap verebilirlik, temsil ve saydamlık açısından yabancı ülke örnekleri ile karşılaştırılması yapılarak nasıl iyileştirilebileceğine ilişkin öneriler getirilmiştir.

Bu aşamada yaşanan sorunlar mevzuat kaynaklı olmaktan çok mevzuatın getirdiği yeniliklerin yorumlanarak benimsenmesi ve gerektiği gibi uygulanmasındaki sıkıntılardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle mevcut sorunlara çözüm getirmek amacıyla mevzuata ilişkin eksiklik ya da çelişkilerin giderilmeye çalışılması tek başına yeterli olmayacaktır. Uygulamaya ilişkin sürekli bilgi ve deneyim paylaşımı, düzenli hizmet içi eğitim ve farklı düzeylerdeki paydaşların bir araya geldiği toplantılar, denetim araçlarının etkili kullanımı ve ortaya çıkan bulguların özenle değerlendirilerek uygulamada gerekli iyileştirmelerin yapılması ve vatandaşların katılım mekanizmalarının işler hale gelmesine yönelik olarak bilinçlendirilmesi reform düzenlemelerinin etkisini arttıracaktır.

2005'te yapılan yeni düzenlemelerin ardından ülkemiz henüz ikinci yerel seçim dönemini tamamlamak üzeredir. Yapılan köklü değişikliklerin yerel düzeyde bütünsel bir anlayış değişimi yaratması bakımından kısa sayılabilecek bu süre zarfında kaydedilen ilerleme, önümüzdeki dönemde daha açık biçimde kendini gösterecektir.

Yerel yönetimlerde reformun devamı için neler yapılmalıdır? Bu alandaki öncelikli sorunlar hakkında bilgi verebilir misiniz?

Yerel yönetim reformundan beklenen faydanın tam anlamıyla gözlemlenmesi için destekleyici kapasite geliştirme faaliyetleri ve ek

düzenlemelere yönelik çalışmaların artarak devam etmesi gerektiği açıktır. Bu tür geniş kapsamlı bir reform çalışmasının öngörülen hedeflere ulaşabilmesi için yerel yönetimler özelinde gerekli yapısal ve işleyişe yönelik değişikliklerin yapılmasının yanında, kamu yönetiminin bütünde söz konusu değişikliklerin tam anlamıyla uygulanabilmesine olanak verecek yeni düzenlemelerin de getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, önümüzdeki dönemde öncelikle ele alınması planlanan konulardan bir kısmı şöyle sıralanabilir:

- Yerel yönetimlerin genel yetkili hale gelmesi ve buna paralel olarak tüm kamu hizmetleri için yerindenlik ilkesinin temel alınması.

- Yerel yönetimlere ilişkin politikaların belirlenmesinde Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü öncülüğünde tüm yönetim düzeyindeki çeşitli kurumlar arasında düzenli iş birliği ve eş güdüm sağlanması.

- Tüm ulusal ve uluslararası mali desteklerin farklı yönetim düzeyleri arasında iş birliği içinde ve eş güdümlü olarak programlanması ve uygulanması yoluyla kaynak kullanımının etkin biçimde önceliklendirilmesi ve yerel yönetimlerin öncülüğünde kaynakların özel sorun alanlarına yoğunlaşması.

- Yerel seçim sistemindeki temsil sorunlarının giderilmesi ve yerel meclislerin işleyişinin iyileştirilmesi.

- Ülke çapındaki yerleşim yapısının mevcut durumunun mekânsal ve sosyoekonomik açıdan ayrıntılı bir incelemesi yapılarak yerel yönetim türleri arasında ölçeklendirme yapılması ve özellikle büyükşehir yönetiminin yeniden düzenlenmesi.

- Birleştirme ve güçlü birlikler yoluyla hizmet sunma gibi yöntemlerle küçük belediyelerin işleyişinin iyileştirilmesi.

- Farklı niteliklerdeki yerel yönetimler arasında yetki ve görev paylaşımının daha açık ve verimli hale getirilerek daha etkili bir yönetim yapısı kurulması.

- Yerel yönetimlerin mali yapıların iyileştirilmesi ve yönetimler arası kaynak paylaşımının yeniden düzenlenmesi.

- Yerel yönetimlerin insan kaynakları kapasitesinin geliştirilmesi.
- Hizmet kıyaslamasına ilişkin uygulamaların yaygınlaştırılması yoluyla ülke çapında nitelikli hizmet sunumunun sağlanması.

Yerel yönetimlerin kapasite kullanım sorunları var mıdır? Varsa nelerdir?

Kapasite kullanım sorununu, yani mevcut kaynaklarla elde edilebilecek olandan daha az verim elde etme ya da sunulabilecek olandan daha az hizmet sunma durumunu mali kaynaklar ve insan kaynakları olarak iki boyutta ele alabiliriz. Soruna mali kaynaklar açısından baktığımızda, yerel yönetimlerimizin mevcut mali kaynakları ile sunabileceklerinden daha az ya da daha düşük nitelikli hizmet sunup sunmadıklarını değerlendirmek gerekmektedir. İnsan kaynakları açısından baktığımızda ise, yerel yönetimlerimizin mevcut insan kaynakları ile elde edebileceklerinden daha az verim elde edip etmedikleri değerlendirilmelidir. Bir yanda yerel yönetimlerin özerk yapısı ve demokratik karar alma mekanizmaları, diğer yanda da yerel yönetimlerin işleyişini şekillendiren ve uymakla yükümlü oldukları yasal düzenlemeler dikkate alındığında her iki değerlendirmenin de yerel düzeyde ve yerel koşullara göre yapılması gereken değerlendirmeler olduğu görülmektedir. Hangi alanlarda kapasite kullanım sorunu olduğu ancak bu şekilde doğru tespit edilebilir ve sorunu gidermeye yönelik uygun müdahaleler yapılabilir.

Yerel yönetimlerin stratejik yönetiminin temel taşlarını oluşturmak üzere gündeme getirilen performans göstergelerinin genel göstergeler olarak değil, her bir yerel yönetime özel olarak geliştiriliyor olması da doğrudan bu tür değerlendirmelere hizmet etmek amacını taşımaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin kapasite kullanım sorunları her yerel yönetime özel olarak incelenmeli ve gerekli önlemler alınmalıdır.

Ancak, birtakım kapasite kullanım sorunlarının birçok farklı yerel yönetimde benzer biçimde ortaya çıktığı da görülmektedir. Ülkemizde bu duruma örnek olarak ele alınabilecek iki sorundan söz

edilebilir. Bunların birincisi, yerel yönetimlerin insan kaynaklarına ilişkin sorunlardır. Özellikle hizmet çeşitliliğinin göreceli olarak sınırlı kaldığı küçük belediyelerde personel harcamalarının yüksek düzeylerde devam ediyor olması, bu belediyelerin çoğunda verimliliğe ilişkin soru işaretleri oluşturmakta ve önemli bir kapasite kullanım sorunu oluşturmaktadır. Mali kaynakların etkin kullanımına ilişkin olan ikinci örnek, yerel yönetimlerdeki ölçek sorununa odaklanmaktadır. Hem nüfusu çok düşük, hem de sayıca çok olan küçük belediyelerin sınırlı kaynaklarıyla sunulmaya çalışan hizmetlerin çoğu, daha büyük ölçekli belediyeler ya da belediyeler arası iş birlikleri yoluyla daha etkin biçimde sunulabilecek hizmetler olduğundan mali kaynakların etkin kullanımını açısından sorunlar ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Kapasite kullanımına ilişkin özel ve derinlemesine inceleme çalışmaları yapılması, bir yandan yerel yönetimlerin toplam verimliliğinin artmasını sağlarken, bir yandan da yerel yönetimlerin ölçek sorununu çözmek amacıyla tasarlanacak yeniden yapılanmanın en işler biçimde şekillenmesine katkı yapacaktır.

Önümüzdeki dönemde 13 yeni "büyükşehir belediyesi" kurulacağı ile ilgili basında sıkça haberler yer almaktadır. Yeni büyükşehirler mevcut sistemi nasıl etkileyecektir?

Bu konuda Bakanlığımızda yürütülen çalışmalarda son aşamaya gelinmiştir. Meclisin açılmasıyla konunun gündeme alınması kuvvetle muhtemeldir. Kanunla mahalli idare sisteminde mevcut yapıyla kıyaslandığında önemli değişiklikler yapılmaktadır. Her şeyden önce büyükşehir belediyelerinin sorumluluk alanı il sınırlarına genişletilmektedir ki bunun doğrudan ve dolaylı pek çok sonuçları olacaktır. Yine bu belediyelerde, birleşmeler yoluyla, ölçek büyüyecektir. Yeni kanunla 2003'te başlatılan reform çalışmalarının bir adım daha ileriye götürülmesi, mahalli idarelerimizin güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Bakanlığınızın nüfusu 5000'in altındaki belediyelerle ilgili çalışmalarını ne durumda? Bu belediyelerin kapatılması söz konusu olacak mıdır?

Yeni Belediye Kanunu'yla sizin de bildiğiniz gibi belediye kurulması için gerekli asgari nüfus 2000'den 5000'e yükseltilmiştir. 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı

Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'la küçük belediyelerin birleştirilmesi konusunda önemli bir girişimde bulunulmuş ancak çeşitli nedenle bu girişimden istenen sonuç alınamamıştır. Önümüzde pek çoğu hizmet üretme kapasitesinden yoksun küçük belediyeler sorunu bulunduğu yadsınamaz bir gerçek olmakla birlikte bu sorunun çözümü için izlenecek yöntemin belirlenmesi konusunda çalışmalar sürdürülmektedir.

1924 yılında çıkarılan Köy Yasası hala yürürlükte. Köy yasa günün koşullarına göre uyarlanması için Bakanlığınızın önemli çalışmalar yaptığı kamuoyunda biliniyor. Bu yasa tasarısı ne zaman yasalaşacak ve ne tür yenilikler öngörülmektedir?

442 sayılı Köy Kanunu 1924 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye'deki sosyal, ekonomik ve kültürel değişim süreci kanunun pek çok maddesini aşındırmış, fonksiyonsuz bırakmıştır. Köy Kanunu yürürlüğe girdiği yıl Türkiye nüfusunun % 85'i köylerde yaşarken 2008 yılında bu oran % 17'dir. Yeni Köy Kanunu ile sistemde önemli değişiklikler yapılmaktadır. Her şeyden önce köy kurulması konusunda yeni kriterler getirilmekte ve köy kurulması için asgari 250 nüfus şartı getirilmektedir. Yine muhtar, ihtiyar meclisi ve köy derneğinden oluşan idari yapı yerine; köy meclisi ve muhtardan oluşan bir yapı getirilmekte, köyde yıllık veya kısmi zamanlı sözleşme ile İş Kanunu hükümlerine göre personel istihdamına imkan tanınmakta, köy ve mahalle muhtar ödeneklerinin arttırılması ve sosyal güvenlik primlerinin idarece ödenmesi öngörülmektedir. Bunlara ilave olarak köy gelirleri de yeniden düzenlenmekte, genel bütçe vergi gelirlerinden köylere katkı yapılmasının önü açılmaktadır.

Belediye sisteminin "güçlü başkan" "zayıf meclis" sistemiyle çalıştığı konusunda yaygın bir kanı var. Belediyelerimizin demokratik süreçlerinin güçlenmesi için neler yapılabilir?

Belediyelerimizin halk tarafından doğrudan seçilen başkanların yönetiminde hizmet veriyor olması, özellikle karar alma ve uygulama süreçlerinin hızı bakımından önemli üstünlükler sağlamaktadır. Yerel yönetimleri bu sistemle yönetilmeyen bazı Avrupa ülkeleri, yönetimin hızlı işleyişi açısından günümüzde güçlü başkanlığın olumlu

yönlerinin olumsuz yönlerine ağır bastığını görmeye başlamışlardır. Güçlü başkanlık sisteminin yaratabileceği başlıca olumsuzluk, karar alma süreçlerinin kapalı kapılar ardında kalması ve toplumun tüm kesimlerinin tercihlerinin kararlara yansımamasıdır. Ülkemizdeki yerel yönetim reformunun ilk dalgası, tam da bu tür olumsuzlukların önünü kesme amacıyla bir yanda yerel meclislerin güçlenmesini sağlayacak düzenlemeler getirmiş, diğer yanda da toplumun tüm kesimlerinin sesinin duyulmasını ve kararlara yön verebilmesini sağlayacak kent konseylerinin kurulmasını zorunlu hale getirmiştir. Reformla oluşturulan katılım, saydamlık ve hesap verebilirlik mekanizmaları tam olarak işletildiğinde güçlü başkan yönetimindeki belediyeler sadece hizmet sunumu açısından değil, demokratik yönetim açısından da güçlenmiş olacaklardır. Bunun için halihazırda uygulanmakta olan kapasite geliştirme programları yoluyla hem yerel meclis üyelerinin, hem kent konseyi üyelerinin, hem de sivil toplum temsilcilerinin bilinçlendirilmesine yönelik faaliyetler yürütülmektedir. Belediyelerimizin karar alma süreçlerinin daha açık hale gelmesi için iyi yönetim ilkelerinin benimsenmesine katkı verecek kapasite geliştirme çalışmalarının sürdürülmesi ve örnek uygulamaların ülke çapında paylaşılması bu konuda çok yararlı olacaktır.

Öte yandan, belediyelerimizin yönetimi, sadece yerel yönetimlere ilişkin yasal düzenlemelerden değil, siyasi partilerimizin yapısından ve seçim sistemimizden de doğrudan etkilenmektedir.

Farklı ülkelerdeki farklı yerel yönetim sistemleri incelendiğinde, yönetimde mükemmelliği sağlayan unsurun sistemlerin yapısal ya da idari özelliklerinden ziyade toplumun ve yöneticilerin zihniyeti olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, yerel yönetimlerimizin daha da güçlenmesi için tek tek yasalar ve yapılar üzerinde durmak yerine; mevcut sistem içinde katılımcılığı, saydamlığı ve hesap verebilirliği günlük uygulamanın temel ilkeleri haline getirmenin üzerinde durmak çok daha etkili sonuçlar doğuracaktır. Özü uygulayıcılar tarafından tam olarak algılanmamış ve benimsenmemiş düzenlemelerin büyük çaplı değişimler yaratmasını beklemek akılcı bir yaklaşım olmayacaktır.

Merkezî yönetim yerel yönetim ilişkileri hakkında bir değerlendirme yapabilir misiniz?

Merkezî yönetim ile yerel yönetimler; verimli, etkili ve nitelikli kamusal hizmet sunumu için sürekli uyum içinde çalışması gereken iki farklı yönetim düzeyidir. Bu uyumun sağlanması için karşılıklı bilgi akışı, düzenli iş birliği ve eş güdüm yapılarının sağlıklı biçimde işliyor olması gerekmektedir. Sürekli işleyecek yapıların dışında, önceliği olan alanlarda konuya özel değerlendirmelerin yapılacağı ve politikaların üretileceği ortak çalışma yapıları da oluşturulmalıdır. Onuncu Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları için kurulan ihtisas komisyonları ve çalışma gruplarının, önümüzdeki dönemde merkezî yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkileri şekillendirecek öneriler hakkında yapacakları çalışmalar büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmalar sırasında yapılacak kapsamlı değerlendirmeler mevcut işleyişteki sorunları ve çözüm önerilerini çok yönlü olarak ortaya koyacaktır.

Yerelleşme sürecinin ilerlemesiyle merkezî yönetim düzeyinde belirlenen birçok politikanın uygulaması doğrudan yerel yönetimlerin sorumluluğunda olacak ve bu, iki yönetim düzeyi arasındaki ilişkilerin şu andakinden daha yoğun hale gelmesini gerektirecektir. Yerel yönetimlerin mali kaynaklarının ve insan kaynaklarının giderek daha da artmasını sağlayacak yerelleşmeye geçiş sürecindeki yeniden yapılanmanın merkezî yönetim düzeyinde kapsamlı biçimde planlanması ve aşamalı olarak uygulamaya geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Yönetimler arası ilişkilerde lobicilik faaliyetlerinden sorumlu taraflara da ciddi görevler düşmektedir. Örneğin, yerel yönetim reformuyla daha güçlü bir yapıya kavuşmuş olan yerel yönetim birliklerinin kapasitelerini giderek daha da arttırmaları gerekeceği ve yerelleşme sürecindeki en önemli paydaşlardan biri olarak üzerlerine büyük çaplı görevler düşeceği de açıktır.

En çok gündemde olan konulardan birisi de yerel yönetimlerin etkin bir denetime tabi olmadığı ve hesap verebilirlikten uzak olduğu şeklindedir. Bu konudaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

Yerel yönetimlerimizin idari ve mali denetimi mevzuatta oldukça kapsamlı biçimde düzenlenmiş durumdadır ve hem Bakanlığımız, hem ilgili diğer kurumlar denetime ilişkin süreçleri mevzuatta öngörüldüğü biçimde işletmektedir. Ayrıca, yerel yönetim reformu ile birlikte meclis içi denetim mekanizması da oluşturulmuştur. Ancak, mevzuata göre yapılan denetimlerin sonucunda tüm gereklilikleri yerine getirmekte olduğu görülen yerel yönetimlerin tamamının verimli, etkili ve vatandaş memnuniyetini sağlayan hizmetler sunduğunu söylemek maalesef mümkün değildir. İşte bu nedenle hizmet niteliğinin ve kentlerimizdeki yaşam standardının yükselmesi için üzerinde durulması gereken nokta iç ya da dış denetim değil saydamlık, üst yönetime değil vatandaşa hesap verebilirlik olmalıdır. Demokratik yöntemlerle seçilmiş karar organları bulunan yerel yönetimlerimizin kendi seçmenlerine yönelik hesap verebilirliği ve işleyişini bütünüyle saydam hale getirmesi, mevzuata uyumun denetlenmesinden çok daha etkili ve hızlı sonuçlar doğuracaktır.

Vatandaşa hesap verebilirliğin sağlanması için en az yerel yönetimlere düşen görevler kadar vatandaşlara ve sivil topluma düşen önemli görevler de bulunmaktadır. Yerel hizmetler konusunda bilinçli bireyler ve aktif yerel sivil toplum kuruluşlarının oluşması, günlük yaşantımızı etkileyen ve şekillendiren hizmetlere yön vermeyi de günlük yaşantımızın bir parçası haline getirecek, sorunlar karşısında edilgen değil etkili olmamızı sağlayacaktır. Bunun gerçekleştirilmesine katkı vermek amacıyla Bakanlığımız tarafından düzenlenmekte olan farkındalık arttırma etkinlikleri ve eğitim faaliyetlerine örnek olarak yerel yönetim harcamalarının izlenmesine yönelik çalışmalardan söz edilebilir. Özellikle kent konseyi üyelerine yönelik düzenlenmekte olan faaliyetler kapsamında belediye harcamalarının vatandaş önceliklerine uygun olup olmadığı sorgulanmakta ve bir sonraki yılın bütçesinin daha katılımcı biçimde

hazırlanması amacıyla toplantılar gerçekleştirilmektedir. Bu tür çalışmaların yaygınlaşması, en etkin denetimin vatandaşlar tarafından yapılmasını sağlayacak, yerel düzeyde hesap verebilirliği en demokratik biçimde hayata geçirmiş olacaktır.

Türkiye’de yerel yönetim sistemi ile ilgili diğer düşünce ve önerileriniz varsa dergimiz okuyucuları ile paylaşırsanız çok mutlu oluruz.

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, ilk reform dalgasının hemen ardından 2006 yılında yerel yönetim reformunun geleceğine yönelik çalışmaları başlatmış bulunmaktadır. Öncelikle yerel yönetim sisteminin gelişimi ile mevcut sistemin güçlü ve zayıf yönleri irdelenmiş, yerel yönetim reformu için vizyon, misyon, amaç ve stratejik hedefler belirlenmiştir. Bu çalışmalar sırasında belirlenen vizyon aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

“İçişleri Bakanlığı, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nı tam uygulayan ve hizmetlerin yerelleşmesine öncülük yapan ve bu çerçevede, yerel yönetimlerin kapasitelerinin arttırılmasını sağlayan bir yapıya ulaşmayı amaçlar.”

Yetkinin ve hizmetlerin vatandaşa olabildiğince yakınlaştırılması yoluyla sorunlara hızlı ve etkili çözümler geliştirilmesi, bireysel tercihlerin karar süreçlerine doğrudan yansımaya olanak verecek süreçlerin işler hale gelmesi, kamusal kaynakların kullanımında saydamlığın arttırılması, kaynak kullanımı ve hizmet sunumunda hesap sorma ve hesap verme kültürünün benimsenmesi; yerelleşme politikalarına yön veren temel ilkeler olarak kabul edilmiştir. Bu bakımdan yerelleşmenin daha ileri boyutlara taşınması, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen tüm çalışmaların odağında yer almaya devam edecektir.

Röportaj: Rifat Karakoç

BELEDİYE MECLİS KARARLARININ KESİNLEŞMESİNDE İSTISNAİ YÖNTEMLER

THE EXCEPTIONAL PROCEDURES FOR THE FINALIZATION OF MUNICIPAL COUNCIL DECISIONS

Hasan Hüseyin CAN*

Özet

Bu çalışmada belediye meclis kararlarının kesinleşmesine ilişkin esaslar incelenerek, bu çerçevede, 5393 sayılı Belediye Kanununda bazı belediye meclis kararları için öngörülen istisnai yöntemler değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

Yapılan incelemelerden anlaşılacağı gibi, bütün belediye meclis kararlarının olağan kesinleşme yöntemine tabi tutulması, Belediye Kanununda öngörülen amaçlarla uyumsuzdur. Eğer bütün belediye meclis kararları için Kanunda öngörülen olağan kesinleşme yöntemi uygulanacak olursa, bu takdirde; yasa koyucunun bazı meclis kararları için öngördüğü pratik çözümler, belediye meclis kararları bakımından istikrarın temini ve belli kararlar için öngörülen nitelikli çoğunluğun zorunlu tutulması gibi birçok ilke göz ardı edilmiş olacaktır.

Bu hususta işlevsel bir yöntemin ortaya konulması bakımından, özel görüşme ve oylama usulüne tabi olan belediye meclis kararlarının kesinleşmesi için, istisnai kesinleşme yöntemlerine yer verilmesinin uygun olacağı önerilmiştir.

Abstract

In this study, the principles for the finalization of municipal council decisions were analysed and within this framework, the

---

* Dr., İçişleri Bakanlığı,

exceptional procedures foreseen in the Law No. 5393 on Municipalities for certain municipal council decisions were evaluated.

As seen in the analysis, application of the customary finalisation method to all municipal council decisions is not in conformity with the purposes envisaged in the Law on Municipalities. In the case that the customary finalisation method stipulated by the Law is applied to all municipal council decisions, many of the principles such as the practical solutions set forth by the law maker for certain council decisions, ensuring stability in terms of municipal council decisions and qualified majority requirement foreseen for certain decisions will be overlooked.

In this respect, in order to present a functional procedure, it is recommended that allowing for exceptional finalization methods for the finalization of municipal council decisions that are subject to specific debate and voting procedures will be appropriate.

Giriş

Belediye Kanunundaki düzenlemeler kapsamında belediye meclislerinin aldığı kararlar ve bunların kesinleşmesi ile oylanmasındaki yöntemler birbirinin farklıdır. Bir başka ifadeyle: belediye meclislerinin vermek durumunda olduğu kararların; süresi, yöntemi, zamanı ve karar yeter sayısı her zaman aynı değildir.

Bu kapsamda, belediye meclislerinin alacağı kararların hepsinin, kesinleşmesi ve yürürlüğe girmesi bakımından aynı kategoride değerlendirilmesinin mümkün olmadığı düşünülmektedir. Bu incelemede konu, cari yasa hükümleri ve somut olgular çerçevesinde incelenmek suretiyle öneri geliştirilmiştir.

1. Belediye Meclislerinin Karar Alma Yöntemi

Belediye meclisi, belediyenin seçimle oluşan karar organıdır. Bu organın genel karar alma usulü Belediye Kanununun 22. maddesinde açıklanmıştır. Buna göre belediye meclisi, üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve katılanların salt çoğunluğuyla karar verir.

Ancak, karar yeter sayısı, üye tam sayısının dörtte birinden az olamaz. Oylamada eşitlik çıkması durumunda meclis başkanının bulunduğu taraf çoğunluk sayılır. Gizli oylamalarda eşitlik çıkması durumunda oylama tekrarlanır, eşitliğin bozulmaması durumunda meclis başkanı tarafından kur'a çekilir (RG: 25874).

Burada dikkat çekilmesi gereken husus, belediye meclisinde bir gündem maddesinin karara bağlanması için en az üye tamsayısının dörtte birinin lehte oy kullanması aranmaktadır. Meclis üye tam sayısından maksat ise, Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliğinin 10. maddesinde açıklanmıştır. Buna göre belediye başkanı da meclis üye tam sayısına dâhil edilecektir (RG: 25961).

2. Belediye Meclis Kararlarının Kesinleşmesindeki Genel Kural

Belediye Kanununun 22. maddesindeki esaslar çerçevesinde kabul edilen bir meclis kararının aynı Kanunun 23. maddesindeki usule göre kesinleşmesi gerekir. Bu esaslar kapsamında, belediye başkanı, hukuka aykırı gördüğü meclis kararlarını, gerekçesini de belirterek yeniden görüşülmek üzere beş gün içinde meclise iade edebilmektedir. Yeniden görüşülmesi istenilmeyen kararlar ile yeniden görüşülmesi istenip de belediye meclisi üye tam sayısının salt çoğunluğuyla ısrar edilen kararlar kesinleşecektir. Ancak, belediye başkanının, meclisin ısrarı ile kesinleşen kararlar aleyhine on gün içinde idarî yargıya başvurma hakkı da bulunmaktadır. Kesinleşen kararların yürürlüğe girmesi için, kesinleşme tarihinden itibaren en geç yedi gün içinde mahallin en büyük mülkî idare amirine gönderilmesi de lazımdır. Kesinleşen meclis kararlarının özetleri yedi gün içinde uygun araçlarla halka duyurulacaktır.

Büyükşehir belediyelerinde ise, büyükşehir belediye başkanı, hukuka aykırı gördüğü belediye meclisi kararlarını, yedi gün içinde yeniden görüşülmek üzere belediye meclisine iade edilebilecek, yeniden görüşülmesi istenilmeyen kararlar ile yeniden görüşülmesi istenip de büyükşehir belediye meclisi üye tam sayısının salt çoğunluğuyla

ısrar edilen kararlar kesinleşecektir. Büyükşehir belediye başkanının, meclisin ısrarı ile kesinleşen kararlar aleyhine idarî yargıya başvurmasında bir süre sınırı da öngörülmemiştir (RG: 25531).

5393 ve 5216 sayılı kanunlardaki düzenlemelerden de görüldüğü gibi, belediye meclisinin aldığı bir kararın hukuka aykırılık gerekçesiyle meclise iade edilmesi halinde alınan kararda salt çoğunlukla direnilmesi halinde kararın kesinleşmesi söz konusudur. Yani bir meclis kararının salt çoğunlukla desteklenmesi bu kararın meşruluğunu güçlendirmektedir.

3. Belediye Meclislerinin Karar Yeter Sayısına Tabi Olarak Alacağı Kararlar

Belediye tüzel kişiliğinin genel karar organı olması itibarıyla, belediye meclislerinin aldığı muhtelif kararları vardır. Bu kararlardan bir bölümü istişari görüş belirtmekle sınırlıdır. Belediye Kanununun 6 ncı ve 7 nci maddesinde bunlar düzenlenmiştir. Belediye meclislerinin bazı kararları ise; bir işlemin sonuçlanması, bazı işlemlerin uygun bulunması veya onaylanması ile encümen ve meclis ihtisas komisyonlarına üye seçimiyle ilgilidir. Bu hususlar Kanunun 8., 9., 14., 15. ve 18., 20., 21., 24., 25., 26., 32., 33., 41., 48., 49., 50., 51., 52., 59., 62., 64., 67., 68., 69., 73., 74., 75. ve 76. maddelerinde düzenlenmiştir. Bahse konu maddeler çerçevesinde alınacak meclis kararları genellikle nitelikli çoğunluk gerektirmeyen ve karar yeter sayısı ile alınabilecek olan kararlardır. Dolayısıyla bunların ayrıntısına girilmemiştir.

4. Nitelikli Çoğunluk Gerektiren Meclis Kararları Ve Özellikleri

Belediye meclisinin alacağı bazı kararlar için özel bir yöntem, süre ve karar yeter sayısı aranmaktadır. Bu kararların sıradan meclis kararları gibi çoğunluk ve kesinleşme yöntemine tabi tutulması, pratikte birçok sakıncayı ve yasal imkânsızlığı beraberinde getirecektir. Dolayısıyla, rutin karar yeter sayısından farklı bir karar yeter sayısı istenen, belli bir süreyle sınırlandırılan ve özel görüşme ve karar alma

yöntemi öngörülen belediye meclis kararlarının, belediye başkanı tarafından yeniden görüşülmesi için meclise iade edilmesi ve bu kararlarda meclis üye tam sayısının salt çoğunluğu ile direnilmesinin istenmesi, kararları sakatlayacağı gibi bazı hallerde karar almayı da imkânsız hale getirebilecektir. Ayrıca süre şartına uyulmaması da başka sorunlara yol açabilecektir. Bu tür kararlar ve özellikleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

4.1. Belde Adının Değiştirilmesine İlişkin Kararlar

Belediye Kanununun 10. maddesi uyarınca, bir beldenin adı, belediye meclisi üye tam sayısının en az dörtte üç çoğunluğunun aldığı karar ve valinin görüşü üzerine İçişleri Bakanlığının onayı ile değiştirilebilmektedir. Bu işlem için prosedürün başlamasının ön şartı belediye meclisinin dörtte üç çoğunlukla karar almasıdır. Dolayısıyla burada Kanunun 23. maddesinde öngörülen, kararın başkan tarafından meclise iadesinin ve meclis üye tam sayısının söz konusu kararda salt çoğunlukla direnmesinin hukuki ve pratik bir anlamı ve sonucu olmayacaktır. Zira kararın meclise iadesi ve meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararda direnmesinin istenmesi, teorik olarak dörtte üç çoğunluk nisabının altında bir sayı olabileceğinden dolayı, meclis kararı için gereken nitelikli çoğunluğun kaybı ve kararın yasal bakımdan geçersizliği gibi bir netice ile karşı karşıya kalınması söz konusu olacaktır. Bu çerçevede, Kanunun 10 uncu maddesi kapsamında nitelikli bir çoğunlukla alınması öngörülen meclis kararının, yeniden görüşülmesi için meclise iadesinin pratik bir anlamı ve yararının olmadığı görülmektedir.

4.2. Belediye Başkan veya Başkanvekili Seçimine İlişkin Kararlar

Belediye başkan veya başkanvekili seçiminde, nitelikli çoğunluktan rutin sayıya kadar tedricen değişen karar yeter sayısı ve süre itibarıyla sınırlanmış bir işlem söz konusudur. Ayrıca verilen süre içinde karar alınamaması için de özel bir müeyyide öngörülmüştür. Belediye Kanununun 45 inci maddesine göre, belediye başkanlığının her-

hangi bir nedenle boşalması durumunda, vali tarafından belediye meclisinin on gün içinde toplantıya çağırılması ve yapılacak toplantıda; belediye başkanlığı boşalmış veya seçim dönemini aşacak biçimde kamu hizmetinden yasaklanma cezası verilmiş ise bir başkan, başkanın görevden uzaklaştırılması, tutuklanması veya seçim dönemini aşmayacak biçimde kamu hizmetinden yasaklama cezası verilmiş ise bir başkan vekilinin seçilmesi gerekmektedir.

Maddede öngörülen seçim yöntemine göre, belediye başkanı veya başkan vekili belediye meclis üyeleri arasından ve gizli oyla seçilecektir. İlk iki oylamada üye tam sayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranacak, üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, belediye başkanı veya başkan vekili seçilmiş olacaktır. Oyların eşitliği durumunda ise kur'a çekilecektir. Dikkat edilirse burada, üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu, bu sağlanamaz ise salt çoğunluğu, bu da sağlanamaz ise oylamaya katılanların çoğunluğu ve nihayet eşit oy alınması halinde kura usulü ile seçimin tamamlanması öngörülmüştür. Maddedeki düzenlemeye göre, bu işlemler için on beş günlük süre verilmiş olup bu sürede seçimi yapmayan meclisin feshedilmesi söz konusu olacaktır.

Maddede öngörülen özel seçim yöntemine istinaden, teorik olarak son oylamada karar yeter sayısı olan meclis üye tamsayısının dörtte birinin oyu ile başkan veya başkan vekilinin seçilmesi mümkündür. Belediye başkanı veya vekili seçilinceye kadar belediye başkanlığını yürütecek olan, meclis birinci başkan vekili, bulunmaması durumunda ikinci başkan vekili, onun da bulunmaması durumunda vali tarafından görevlendirilecek bir kamu görevlisinin, belediye başkanı sıfatıyla ve rutin belediye meclis kararı gibi başkan veya başkan vekili seçimine ilişkin kararı meclise iadesi söz konusu olmamalıdır. Aksi halde maddedeki düzenlemeyi anlamsız kılacak bir durum ortaya çıkacaktır. Şöyle ki; başkan tarafından kararın meclise iadesi demek, salt çoğunlukla karar alınmasının şart koşulması ve on beş günlük sürenin de aşılması halinde meclisin feshi gibi bir sonucun ortaya çıkmasına yol açacaktır. Oysa 45 inci maddede öngörülen yöntem, dördün-

cü oylamanın sonunda başkanın seçimini aksi halde meclisin feshini öngörmektedir. Bunun göz ardı edilmesi ve kararın meclise iadesi ile yeniden bir seçim sürecinin başlatılması ve bu oylamada da üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararının gerekli olması, kanun koyucunun ve Kanunun amacı ile bağdaşmamaktadır.

Yasal düzenleme bu olmakla beraber, uygulamada başkan seçimine ilişkin kararların meclise iadesi de söz konusu olabilmektedir. Böyle bir durumda ilgili idare mahkemesinin de meclise iade kararını iptal etmemesi durumunda, seçim sürecinin yeniden başlaması gibi bir netice ortaya çıkabilmektedir. Nitekim Bursa 3. İdare Mahkemesinin 30.06.2011 tarihli ve E:2011/467, K:2011/732 sayılı bir kararında, belediye meclisinin başkan vekili seçimine ilişkin kararının, başkana gönderilip başkanın itiraz süresi beklenmeden dava konusu edilmesi nedeniyle, kesin ve yürütülebilir bir işlem niteliği kazanmadığı ve başkanvekili olarak seçilen şahsın belediye başkanı vekilliği görevini yürütmesini sağlayacak kesin ve icrai nitelikte bir işlemin bulunmadığına hükmedilerek, başkanvekilliği seçiminin iptali için açılan dava, incelenmeksizin reddedilmiştir. Bunun üzerine yargı kararının nasıl uygulanacağına ilişkin İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliğinden istişari mütalaa talep edilmiş, konu hakkında verilen 10.10.2012 tarih ve 462 sayılı görüş yazısında özetle, idarenin yargı yerince verilen karara uygun olarak işlem tesis etmesi gerektiği, bu çerçevede 5393 sayılı Belediye Kanununun 45 inci maddesi gereğince geçerli bir meclis kararının oluşmasını temin amacıyla, belediye başkan vekili seçimi sürecinin yeniden başlatılmasının uygun olacağı, ifade edilmiştir.

Bursa 3. İdare Mahkemesinin bu kararı Danıştay'da temyiz edilmiş ve Danıştay Sekizinci Dairesinin 20.12.2011 tarih ve E:2011/8008, K:2011/6893 sayılı kararı ile onanmıştır (<http://www.danistay.gov.tr/dbs>). Ortaya çıkan bu durum dikkatle değerlendirilmelidir. Çünkü Danıştay'ın onama kararı özel bir yöntem ve çoğunluk öngören başkan/başkanvekilliği seçiminin de sıradan bir meclis kararı gibi değerlendirilmesini gerektirecekse ki bu onamanın böyle yorumlanması lazımdır. Bu durumda belediye başkan veya başkanvekili seçiminin Yasada öngörülen karar yeter sayısından ve özel yöntemden başka bir yöntemle seçilmesi gibi bir sonuç ortaya çıkacaktır. Bu ise

yasa koyucunun amaçladığı hususun tahakkuk etmemesi ve yasadaki özel düzenlemenin anlamsız hale gelmesi sonucunu doğuracaktır.

Ortaya çıkan bu sonuçtan sonra, Belediye Kanununun 45. maddesinin ve nitelikli çoğunluk gerektiren diğer maddelere ilişkin meclis kararlarına dair hükümlerin de yeniden düzenlenmesi gerektiği ileri sürülebilir. Çünkü Kanunun TBMM'ye sunulan madde gerekçesinde, başkan veya başkan vekili seçimine ilişkin olarak en fazla dört tur oylama yapılması ve dördüncü turun sonunda başkanın seçilmesini temin edecek, mecliste kilitlenme ve gruplaşmayı önleyerek uzlaşmayı teşvik edecek bir seçim sisteminin öngörüldüğü ve belediye başkanı veya başkan vekili seçiminin en geç on beş gün içinde tamamlanmasının zorunlu hale getirildiği, seçim yapılamadığı takdirde belediye meclisinin kendisine kanunla verilen görevleri yapmamasına ilişkin hükümlerin uygulanmasının gerekeceği dolayısıyla, başkan veya başkan vekili seçiminin bir an önce yapılmasının amaçlandığı, ifade edilmektedir (<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22>).

4.3. Faaliyet Raporunun Yetersiz Görülmesine İlişkin Meclis Kararları

Belediye Kanununun 56. maddesi uyarınca hazırlanıp 26. maddesi uyarınca, belediye meclislerinin istisnai oylama usulüne tabi işlemlerinden birisi de faaliyet raporuna ilişkindir. Bilindiği gibi, belediye başkanınca hazırlanıp meclise sunulan bir önceki yıla ait faaliyet raporunun yetersiz bulunması için meclis üye tam sayısının dörtte üç çoğunluğunun kararı gereklidir (Can, 2009: 396). Çünkü faaliyet raporunun yetersiz bulunması belediye başkanlığından düşürülme yolunu açacağı için önemlidir ve bundan dolayı nitelikli çoğunluk oyu gerekmektedir. Bu çerçevede, belediye meclisinin yetersizlik kararının yeniden görüşülmesi için meclise iadesinde, kararın kesinleşmesi için gereken oy oranı üye tam sayısının salt çoğunluğu olabileceği için, pratikte yetersizlik kararının gerektirdiği oyun altında bir oy sayısı ile kararın kesinleşmesi söz konusu olabilecektir. Bu çerçevede yasanın amaçladığı husus tahakkuk etmeyecektir. Bu itibarla, meclisin faaliyet raporu hakkında alacağı yetersizlik kararının da yeniden görüşülmek üzere meclise iadesi de söz konusu olmamalıdır.

4.4. Belli Bir Oranın Üzerindeki Borçlanmaya İlişkin Meclis Kararı

Kanunun 68. maddesine göre, belediye ve bağlı kuruluşları ile bunların sermayesinin yüzde ellisinden fazlasına sahip oldukları şirketler, en son kesinleşmiş bütçe gelirlerinin, 213 sayılı Vergi Usul Kanununa göre belirlenecek yeniden değerlendirme oranıyla artırılan miktarının yılı içinde toplam yüzde onunu geçen iç borçlanma, belediye meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı üzerine yapılabilecektir (Can, Gündüzöz, 2011: 55). Borçlanma işlemi hakkındaki meclis kararı da nitelikli oy çoğunluğu gerektirmekle beraber, bu kararın meclise iadesinde, ilave bir oy oranı ile kararda ısrar edilmesi söz konusu olmayacaktır, çünkü kararda ısrar edilmesi de belediye meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararını gerektirmektedir. Dolayısıyla borçlanmaya dair meclis kararının meclise iadesinde pratik bir yarar bulunmamaktadır.

4.5. Belediyeyi Meclisinin İsimlendirmeye İlişkin Kararları

Belediye meclislerinin nitelikli oyuna ihtiyaç duyulan bir karar alanı da, cadde, sokak, meydan, park, tesis ve benzerlerine ad verilmesi ve beldeyi tanıtıcı amblem, flama ve benzerlerinin tespitine ilişkin kararlarda karşımıza çıkmaktadır. Kanunun 81 inci maddesindeki hükme göre, bu tür yeni isim vermeye dair kararlarda, belediye meclisinin üye tam sayısının salt çoğunluğu, bunların değiştirilmesine ilişkin kararlarda ise meclis üye tam sayısının üçte iki çoğunluğunun kararı aranmaktadır. Bu kararlar mülkî idare amirinin onayı ile yürürlüğe girmektedir. Bu maddede düzenlenen kararların da yukarıda ifade edilen gerekçelerle meclise iadesinin Kanunun düzenleme amacına uygun olmadığı görülüyor.

Nitekim Kanun Tasarısının TBMM'ye sunulan madde gerekçesinde özetle, madde ile cadde, sokak, park, tesis ve benzeri yerlere ad verilmesi veya adlarının değiştirilmesiyle amblem, flama ve benzerlerinin belirlenmesi yetkisinin belediyelere verildiği ancak, bu yetkinin kullanılmasının sınırsız olmadığı, konulacak isimlerin genel ahlâka, Türk kültürüne ve Devletin takip ettiği dış politikaya uygun olarak kul-

lanılması gerektiği, bu ad veya sembollerin konjonktüre veya başkanlara bağlı olarak sık sık değiştirilmesinin hoş karşılanmayacağı, bu nedenle değişiklik gerektiren meclis kararlarında nitelikli çoğunluk arandığı, ifade edilmiştir (<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22>).

Sonuç

Belediye meclislerinin almakla görevli ve yetkili olduğu kararlar itibariyle farklı usullerin geçerli olduğu görülmektedir. Belediye Kanunundaki düzenlemeler dikkate alındığında, karar yeter sayısı ile alınan kararlarla, nitelikli çoğunluk istenen kararların kesinleşmesindeki yöntemin aynı olmaması gerektiği değerlendirilmektedir. Çünkü kanun koyucunun bazı meclis kararlarının geçerli olabilmesi için aradığı nitelikli çoğunluğun özel bir amacının olduğu dikkatten uzak tutulmamalıdır.

Yukarıda izah edilen meclis kararlarının bazısında meclis üye tamsayısının salt çoğunluğun üzerinde bir karar yeter sayısı istendiği, bazı meclis kararlarının ise meclis üye sayısının salt çoğunluğun altında bir sayı ile alınmasının da mümkün olduğu, bu hususun Belediye Kanununun her bir maddesindeki özel hükümler dayandığı görülmektedir. Dolayısıyla bu tür özel düzenlemeye tabi bazı belediye meclis kararlarının yeniden görüşülmek üzere belediye meclisine iadesi, daha fazla bir meclis çoğunluğunun karara desteğini sağlamayacağı gibi, bilakis kararın arkasındaki oy çoğunluğunun azalmasına yol açabilecektir.

Keza, bazı meclis kararları bakımından ise, karar için öngörülen sayının yukarı çekilmesinin mümkün olmaması sonucunu doğuracağı ve belediye meclisinin feshine neden olacağı, özellikle belediye başkanı veya başkan vekilinin seçilmesini düzenleyen Belediye Kanununun 45 inci maddesine göre alınacak kararlar bakımından bu olasılığın bulunduğu görülmektedir. Bu esaslardan hareketle, meclis üye tamsayısının salt çoğunluğunun da üzerinde oy gerektiren meclis kararları ile görüşülmesinde özel bir süre ve yöntem öngörülen meclis

kararlarının yeniden görüşülmesi için, başkan tarafından meclise iadesinin mümkün olmaması gerektiği değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede, Danıştay Sekizinci Dairesinin 20.12.2011 tarih ve E:2011/8008, K:2011/6893 sayılı kararı ile ortaya çıkan durum bakımından bir öneri geliştirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu çerçevede, özel bir görüşme yöntemi ve karar alma çoğunluğu öngörülen belediye meclis kararlarının sıradan bir meclis kararı gibi değerlendirilmesinin, kanun koyucunun amacına uygun olmadığı ve Belediye Kanunundaki bazı hükümlerin uygulanmasını imkânsız hale getireceği dikkate alınarak, Belediye Kanununda yasal değişikliğe gidilmesinin gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

Kaynakça

Can, Hasan Hüseyin (2009) **Uygulamada Belediye Kanunları**. Ankara: MYD Yayıncılık.

Can, Hasan Hüseyin; Gündüzöz İlker (2011) **Türk Mahalli İdarelerinin Mali Yapısı**. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği Yayını.

<http://www.danistay.gov.tr/dbs/geldigiYerEsasNodanAra.jsp> Erişim Tarihi: 20.05.2012

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss944m.htm>

Resmi Gazete, 23.07.2004 tarih ve 25531 sayılı

Resmi Gazete, 13.07.2005 tarih ve 25874 sayılı

Resmi Gazete, 09.10.2005 tarih ve 25961 sayılı

**BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNİN İLÇE BELEDİYELERİ
ÜZERİNDEKİ DENETİM YETKİSİNİN KAVRAMSAL AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**EVALUATION OF METROPOLITAN MUNICIPALITY'S
SUPERVISION AUTHORITY ON DISTRICT MUNICIPALITIES
IN TERMS OF CONCEPTUAL VIEW**

Orhan Veli ALICI*

Özet

Türkiye’de iki kademeli büyükşehir yönetim modelinin uygulanması ile beraber büyükşehir belediyesinin sınırlarını kapsayacak şekilde birçok alt kademe belediyesi de kurulmuş ve böylece bazı mahalli müşterek nitelikli hizmetlerin alt kademe belediyeleri tarafından, bazıları ortak olmak üzere birçok hizmetin de büyükşehir belediyesi tarafından sunulması sağlanmıştır. Bu yönetim modelinde büyükşehir kapsamındaki belediyeler arasında hizmetlerin yerine getirilmesi bakımından uyum ve koordinasyonun büyükşehir belediyesi tarafından sağlanması da hüküm altına alınmıştır. Bu görev ve yetki ise büyükşehir belediyesinin alt kademedeki belediyeler üzerinde bazı alanlarda nev’i şahsına münhasır bir denetim yetkisine sahip olmasını gerektirmiştir. Söz konusu denetim yetkisi literatürde farklı kavramlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu makalede de genel olarak idari vesayete benzeyen bu yetkinin “yerel idari vesayet” olarak da adlandırılabilceği hususuna değinilmektedir.

Anahtar Kelime: İdari vesayet denetimi, hiyerarşik denetim, iç vesayet, dış idari denetim, yerel idari vesayet

---

* Dr. İETT İşletmeleri Genel Müdürlüğü Müfettişi, orhan_alici@hotmail.com

Abstract

With the application of two-staged metropolitan municipality management model in Turkey, many sub-level municipalities has been founded covering the borders of the metropolitan municipality thus it has been made possible that some of the collective local services are offered by sub-level municipalities, and many services, some of them are joint services, are offered by the metropolitan municipality. In this management model, carrying out of the services in terms of harmony and coordination between the sub-level municipalities has been ensured by the metropolitan municipality. This duty and authority require the metropolitan municipality to have idiosyncratic supervision authority over the sub-level municipalities in certain fields. Supervision authority in question, has been tried to be explained with different concepts in literature. In this article it is mentioned that, the authority which is similar to “administrative curatorship” generally, can also be named “local administrative curatorship”.

Keywords: Administrative curatorship supervision, hierarchical supervision, internal curatorship, outer administrative supervision, local administrative curatorship

Giriş

Günümüzde iki kademeli belediye örgütlenmesinin öngörüldüğü mevcut büyükşehir yönetim sisteminde aynı sınırlar içerisinde birçok ilçe belediyesi bulunmakta olup, tüzel kişiliği haiz bu kamu idarelerinin tamamının sınırlarını kapsayan ve onlar gibi ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olan büyükşehir belediyeleri hizmet sunumunda ve ilçe belediyeleri tarafından yürütülen bazı hizmetlerin koordinasyonunda ve denetiminde aktif bir rol almaktadır.

Söz konusu iki kademeli büyükşehir yönetim sisteminde; şehrin tamamını kapsayan büyükşehir belediyesinin sorumluluk alanında bulunan ilçe belediyeleri bazı mahalli müşterek nitelikli hizmetleri sunarken, ulaşım, alt yapı, imar ve bütçe gibi birçok konuda

büyükşehir belediyesinin denetimi ve koordine edici yetkisi altında bulunmaktadır. Nitekim 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 27. maddesinde; büyükşehir kapsamındaki belediyeler arasında hizmetlerin yerine getirilmesi bakımından uyum ve koordinasyonun büyükşehir belediyesi tarafından sağlanacağı hüküm altına alınmıştır. İlçe ve ilk kademe belediyeleri arasında hizmetlerin yürütülmesiyle ilgili ihtilâf çıkması durumunda, büyükşehir belediye meclisinin yönlendirici ve düzenleyici kararlar almaya yetkili olacağı da yine bu maddede belirtilmiştir. Bu çerçevede büyükşehir belediyesinin, ilçe belediyeleri arasında mevzuatta belirtilen konularda koordinasyonu sağlamak adına alt kademedeki belediyeler üzerinde nev'i şahsına münhasır bir denetim yetkisine de sahip olacağı anlaşılmaktadır. Büyükşehir belediyelerinin böyle bir denetim yetkisine sahip olması aynı zamanda büyükşehir belediyeleriyle ilçe ve ilk kademe belediyelerinin eş statüde görülmediğini de aşikar kılmaktadır (Yıldırım, 2006: 44). Başka bir deyişle, ilçe belediyelerinin üzerinde merkezi idarenin "idari vesayet" yetkisinin yanı sıra ilçe belediyelerine göre daha "merkez" konumunda olan büyükşehir belediyelerine ilçe belediyeleri üzerinde kullanılmak üzere bir çeşit idari vesayet yetkisi verilmiş bulunmaktadır (Kavruk ve Yaylı, 2008: 27).

Mahalli müşterek nitelikli hizmetlerin ilçe belediyeleri tarafından sunum sürecindeki iş ve işlemler ile kararlar dikkate alındığında bütçeden imara, ulaşımdan altyapıya birçok konuda büyükşehir belediyesinin denetleyici nitelikte yetkilerinin olduğu ve bu yetkilerini ayrı bir tüzel kişiliği bulunan ilçe belediyeleri üzerinde uyguladığı görülmektedir.

Büyükşehir belediyesinin kent içerisinde etkin bir güç olmasına ve koordinasyonu sağlamakla görevli olmasına binaen ilçe belediyeleri üzerinde sahip olduğu bu denetim yetkisi, aynı zamanda kavramsal açıdan bazı belirsizlikleri de taşımaktadır. Öğretide bu iki tüzel kişilik arasındaki denetimin hiyerarşi mi, yoksa idari vesayet mi olduğu hususu derinlemesine olmasa da tartışılmıştır. Bu denetim ilişkisinin isimsel belirsizliği süreç içerisinde farklı isimlerin ve açıklamaların da öğretiye dahil edilmesine neden olmuştur.

1. İdari Vesayet-Hiyerarşi İlişkisi

İdari vesayet yetkisi idarenin bütünlüğü ilkesinin bir gereği olarak uygulanmakta olan istisnai bir yetkidir. Söz konusu bu istisnai yetkinin kanuna dayanmasının yanı sıra merkezi yönetim tarafından yerel yönetimler üzerinde uygulanması da gerekmektedir. Dolayısıyla idari vesayet yetkisinin biri merkezi yönetim diğeri de yerel yönetim olmak üzere iki tüzel kişilik arasında vuku bulduğu anlaşılmaktadır. Ancak genel nitelikli olan hiyerarşik denetim yetkisi ise tek bir tüzel kişilik içerisinde cereyan etmektedir.

Bu kapsamda iki yerel yönetim birimi ve dolayısıyla iki ayrı tüzel kişilik arasında uygulanan mezkûr denetim yetkisinin ilk etapta bu tanımlar ve tespitler çerçevesinde değerlendirilemeye-ceği ve kavramsallaştırılamayacağı anlaşılmaktadır.

2. Büyükşehir Belediye Meclisinin Çift Kimlikli Yapısı

2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanununun 6. maddesinde, büyükşehir belediye meclislerinin belediye hudutları içinde kalan ilçe seçim çevreleri için tespit edilen belediye meclisleri üye sayısının her ilçe için beşte biri alınmak suretiyle bulunacak toplam sayı kadar üyeden teşekkül edeceği hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla büyükşehir ilçe belediye meclis üyelerinin beste biri büyükşehir belediye meclisinin üyesi olmakta ve bu iki farklı oluşumda görev almaktadır. Öte yandan 5216 sayılı Kanununun 12. maddesi ile büyükşehir içindeki diğer belediyelerin başkanlarının büyükşehir belediye meclisinin doğal üyesi olacağı da hüküm altına alınmıştır. Bu çerçevede büyükşehir belediye meclisinin başkanı olan büyükşehir belediye başkanı dışındaki diğer üyelerin tamamının çift kimlikli olduğu anlaşılmaktadır.

Bu önemli husus, büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyeleri arasındaki denetim ilişkisini anlamlandırmada da kullanılmaktadır. Daha önce bahsedilen nev'i şahsına münhasır bu denetim yetkisinin hiyerarşi olabileceği savı genel olarak büyükşehir belediye meclisinin

çift kimlikli yapısına dayandırılmaktadır. Ancak her ne kadar büyükşehir belediye meclisi çift kimlikli bir yapıya sahip olsa da büyükşehir belediyesinin bir organıdır. Büyükşehir belediye meclisinin ilçe belediyelerinin üyelerinden oluşması, bu yapının sadece koordinasyon vasfını ve katılımcı yapısını pekiştirmektedir.

Başka bir deyişle her ne kadar büyükşehir belediye meclisinin ilçe belediye başkanları ve belediye meclis üyelerinden oluşuyor olması, ilçe belediyesi ile büyükşehir belediyesinin tek bir tüzel kişilik içerisinde düşülmesine dayanak teşkil etmemektedir. Buradaki amaç, ilçelerin gereksinimlerini direkt olarak büyükşehir belediye meclisine aktarmak ve alt birim ile üst birim arasındaki bağı kuvvetlendirmektir (Alıcı, 2012: 134). Bu konuda yapılan araştırmalarda birçok belediye meclis üyesi, seçilecekleri seçim çevresi olan ilçe belediye meclis üyeliği vasfını ön planda tuttıklarını özellikle vurgulamaktadırlar (Serteser, 2011: 4). Bu tespit, ilçeci bir yapının büyükşehir belediye meclisinde hakim olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla anılan bu nevi şahsına münhasır denetim biçiminin hiyerarşik bir niteliğinin bulunmadığı da anlaşılmaktadır (Dönmez, 1993: 47).

3. Büyükşehir Belediyesinin İlçe Belediyeleri Üzerindeki Denetim Yetkisi

Yukarıda da belirtildiği üzere büyükşehir belediyesinin ilçe belediyeleri üzerindeki denetim yetkisinin iki ayrı tüzel kişilik arasında cereyan etmesi, bu denetime hiyerarşi denetimi denilmesini engellemektedir. Anılan denetimin idari vesayet olarak adlandırılması için de bu denetim yetkisinin Anayasamızda da öngörüldüğü şekilde merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında cereyan etmesi gerekmektedir. Ancak, iki yerel tüzel kişilik arasında idari vesayet yetkisinin de gerçekleşmeyeceği açıktır. Genel kaniya göre, bu denetim yetkisi, hiyerarşi olmamakla beraber vesayet denetimine benzemekte, ancak tam olarak bu kavram ile de açıklanamamaktadır. Söz konusu denetim ilişkisinin isimsel belirsizliği süregelen zaman içerisinde farklı isimlerin ve açıklamaların öğretiyeye dahil edilmesine

neden olmuş, böylece ilişki türünün isimlendirilmesinde kavram birliği sağlanamamıştır (Tuzcuoğlu, 2003: 338).

Yereldeki iki ayrı tüzel kişilikten birinin diğeri üzerinde baskın bir güç haline getirilmesi şeklinde gerçekleşen bu nev'i şahsına münhasır denetim yetkisi başlangıçta "İç İdari Vesayet", "Dış İdari Denetim" ve "Mahalli Düzeyde Vesayet" gibi farklı kavramlarla açıklanmıştır (Dönmez, 1993: 47-48).

Genel olarak bu denetim ilişkisi dikkate alındığında, iki kademeli sistemin uygulanması süreci ile beraber ilçe belediyelerinin gözünde büyükşehir belediyeleri; yapay olarak oluşturulan ve alt kademedeki belediyeler üzerinde kimi yetkileri kullanabilen "yeni bir vesayet yeri" olarak görülmüştür (Keleş, 1985: 82).

3030 sayılı Kanunla beraber büyükşehir belediyesinin ilçe belediyeleri üzerinde bazı konularda sahip olduğu bu denetim yetkisi tartışılır hale de gelmiştir. Şöyle ki, bu Kanunun uygulanmasına ilişkin olarak çıkarılan yönetmelikte; büyükşehir belediyeleri adına belediye başkanı tarafından ilçe belediyeleri üzerinde kullanılan kontrol ve denetim yetkisinin başkanlıkça görevli ve yetkili kılınacak personel eliyle de kullanılabilceği, bu personelin görevlerini ifa ettiği sırada inceleme ve soruşturma müfettişliği sıfat ve salahiyetine haiz olacağı hususları düzenlenmiştir. Ancak anılan yönetmelikle büyükşehir belediyesine verilen mezkur yetki, 3152 sayılı Kanunla İçişleri Bakanlığına verilen görev, yetki ve sorumlulukları gasp eder nitelikte bir yetki olduğu savunulmuştur. Uygulamada bu yetkinin sadece bilgi isteme ve inceleme şeklinde olacağı kanaatine varılmıştır (Alıcı, 2012: 129).

Büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri arasında söz konusu denetim yetkisinin uygulanması süresinde "inceleme ve (uygulamayı) denetleme" ifadelerinin amaç ve kapsamı konusundaki tereddütlerin giderilmesi için Adana Büyükşehir Belediyesi tarafından görüş almak amacıyla İçişleri Bakanlığına bir yazı yazılmıştır. İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği ise, 20.05.1996 tarih ve 149 sayılı görüş yazısında bir takım önemli hususların altını çizmiştir. Bu görüş yazısında;

- 3030 sayılı Kanun ve ilgili yönetmeliğinde büyükşehir belediyesine ilçe belediyeleri üzerinde uygulanmak üzere bir "gözetim", "denetim", "yönlendirme" ve "eşgüdüm sağlama" yetkisinin verildiği,

- Bu yetkinin büyükşehir belediyesine **tıpkı mülki idare amirlerinin belediyeler üzerinde sahip oldukları "yönetmelik" statüsünü kazandırdığı,**

- Söz konusu yetkinin hiyerarşik bir nitelik arz etmediği,

- Bu durumun büyükşehir belediyesinin ilçe belediyeleri üzerinde inceleme yapmasını ve kent bütünlüğünü sağlayıcı önlemleri almasını engelleyici bir nitelik taşımadığı,

- Anılan bu konuda meydana gelecek sorunların çözülmesi maksadıyla itiraz mercii statüsünün valilik makamına verildiği,

belirtilmiştir (Acar, 1997: 55-56).

Görüleceği üzere İçişleri Bakanlığı yaşanan tereddütleri gidermek için vermiş olduğu bu görüş yazısında büyükşehir belediyesinin ilçe belediyeleri üzerindeki denetim yetkisinin hiyerarşi olmadığını, ancak yönetmelik statüsüne benzediğini ima etmiştir. Bu çerçevede söz konusu yetkinin idari vesayete benzediği hususu dolaylı olarak belirtilmiştir.

Daha sonra bu konuda İçişleri Bakanlığınca Danıştay'dan istişari görüş talebinde bulunulmuştur. Söz konusu talep üzerine Danıştay 1'inci Dairesi konu hakkında 18.9.1996 tarih, 1996/124 esas ve 1996/181 sayılı kararında;

"Büyükşehir belediyelerinin ilçe ve alt kademe belediyelerinin imar uygulamaları ve diğer işlemleri üzerinde inceleme yapabileceği, bilgi ve belge isteyebileceği, kent bütünlüğünü sağlamaya yönelik önlemler alabileceği, incelemeler sonucunda mevzuata göre suç oluşturan durumlarla karşılaşıldığında ise, soruşturma açılması için Valiliğe veya İçişleri Bakanlığına başvurabileceği ya da ilgililer hakkında adli mercilere suç duyurusunda bulunabileceği" sonucuna varmıştır (Acar, 1997: 61-62).

Bu görüş, değerlendirme ve karar yazıları dikkate alındığında ilçe belediyeleri üzerinde belirli konularda uygulanmak üzere merkezi yönetime ait olan “idari vesayet” yetkisinin “yetki devri” vasıtasıyla yerel ölçekte kent bütünlüğünü sağlamak adına koordinasyon maksadıyla büyükşehir belediyelerine verildiği/devredildiği anlaşılmaktadır (Alıcı, 2012: 130).

Bir diğer önemli tespit ise 2007 ile 2013 yılları arasını kapsayan 9. Kalkınma Planının “Yerleşme Kentleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu”nda yapılmıştır. Bu raporda 5216 sayılı Kanunla büyükşehir belediye başkanlarının “vali” düzeyinde yetkilerle donatıldığı hususunun altı çizilmiştir (DPT, 2006: 20-21).

4. Dış İdari Denetim ve İç (İdari) Vesayet

Söz konusu denetim yetkisinin kavramsal açıdan değerlendirmesine gelince literatürde mezkur denetim yetkisini karşılayabilecek çeşitli kavramlar bulunmaktadır. Güran, büyükşehir belediyesinin ilçe belediyelerinin bazı kararları üzerinde sahip olduğu, özerklik ve ayrı tüzel kişilikle bağdaşmayan bu denetim yetkisini “iç idari vesayet” olarak tanımlamıştır (Güran, 1983: 51-58). Başka bir çalışmada ise, merkezi yönetimin denetim yetkisi daraltılırken “Merkezileşme Olgusu”nun yerel yönetimlere devredildiğini, yani merkezi yönetimin kullandığı bazı yetkilerin iki kademeli büyükşehir yönetim modelinde üst kademeye verildiğini, böylece “iç vesayet” mekanizmasının kurulduğunu, bu yetkinin mahiyeti itibarıyla genel olarak idari vesayeti andırdığını, bazı hususlarda ise, özel olarak hiyerarşiyi andırdığını ileri sürmüştür (Güran, 1991: 271). Bu değerlendirmeler ışığında anılan denetim yetkisinin “iç idari vesayet” ve “iç vesayet” olarak adlandırdığı ve bu yetkinin genel olarak idari vesayeti, özel olarak da hiyerarşiyi andırdığı ileri sürülmüştür.

Özay ise, bu konuda “İç (İdari) Vesayet” yerine “Dış İdari Denetim” kavramını yeğlemektedir. Devlet İdari Rejim ve Yargısal Korunma adlı çalışmada; “... İlçe belediyeleri ile büyükşehir belediyesi arasındaki ilişkiyi ‘iç idari vesayet’ olarak niteleme yönünde

görüşler ortaya atılmış ise de kanımca 'dış idari denetim'i buna yeğlemek daha doğrudur. Çünkü 'iç' sözcüğü, ilişki sanki tek bir tüzel kişiliğin içinde geçiyormuş gibi yanıltıcı olabilir ve aslında burada iki ayrı tüzel kişilik söz konusu olduğundan ilişkinin iç olması mümkün değildir. Gerçi büyükşehir belediye meclisi ilçe belediye başkanlarından oluştuğu için üyeler bakımından birlik varsa da aynı durum vali ile il özel idaresi arasında da söz konusu olduğu halde yine vesayet ilişkisinin varlığı kabul edildiğinden büyükşehir belediyesi ile ilgili bu yeni durumu ne 'iç' ne de 'vesayet' ile özdeşleştirmek yerinde değildir..." diyerek büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyesi arasındaki bu denetim yetkisini tanımlarken, bu ilişkinin ne hiyerarşi ne de alışılmış türde bir vesayet denetimi olduğunu ileri sürmüştür (Özay, 1986: 94-95).

"İç idari vesayet" kavramının barındırdığı "iç" sözcüğü; sanki bu denetimin tek bir tüzel kişilik içerisinde gerçekleştiğini, yani denetim yapan ile denetim yapılanın tek bir idare içerisinde örgütlendiğini anlamlandırır niteliktedir. Bu yüzden öğretilerde "iç idari vesayet" yerine "dış idari denetim" kavramına daha sıcak bakılmıştır. Ancak anılan denetimin idari özelliği dışında mali nitelikli unsurları da içerdiğinden dış idari denetim olarak adlandırılması da tam olarak mevcut denetimi anlamlandıramamaktadır. Ayrıca ilçe belediye başkanları ve meclis üyelerinin "büyükşehir belediye meclis üyesi" olması nedeniyle bu iki oluşum arasında bir illiyet bağının olduğu da dikkate alındığında mezkûr kavramdaki "dış" sözcüğü bu denetim ilişkisini yeterince açıklayamamaktadır. Öte yandan dış idari denetim yetkisi literatürde merkezi yönetim tarafından yerel yönetimler üzerinde kullanılan bir denetim yetkisi olarak da açıklanmaktadır (Alıcı, 2008: 229). Burada merkezi yönetimin İçişleri Bakanlığını, yerel yönetim biriminin de belediyeler olduğu vurgulanmaktadır (Güney, 1994: 129). Bu yüzden anılan (*sui generis*) nevi şahsına münhasır bu denetimin daha farklı ve kapsayıcı bir kavram ile anlamlandırılması gerekmiştir.

5. Vesayet ve Hiyerarşi Dışı Nev'i Şahsına Münhasır Bir Denetim (Yerel İdari Vesayet)

İç (idari) vesayet ve dış idari denetim kavramları dışında bu denetim yetkisinin idari vesayet denetimine benzediği yönünde yaygın bir kanaat bulunmaktadır. Yasin, "idari vesayet kavramının kamu tüzel kişilerinin denetlenmesinde kullanılan yerleşik bir kavram olduğu" gerekçesi ile yerel idareler arasındaki bu denetim ilişkisinin **idari vesayet** olarak adlandırılmasında herhangi bir sakıncanın olmadığını savunmaktadır (Yasin, 2011: 15). Yine aynı şekilde Arıkoğa da, büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri arasındaki bu denetim ilişkisini "vesayet benzeri" bir denetime benzetmektedir (Arıkoğa, 2012: 5).

Yıldırım ise, bir makalesinde büyükşehir belediyesi sınırları içinde yer alan ilçe belediyelerini "üzerinde büyükşehir belediyesinin **bir çeşit idari vesayet** yetkisi bulunan belediyeler" diye tanımlamakta (Yıldırım, 1997: 236), başka bir makalesinde de "dış idari denetim" ve "iç idari vesayet" denilen bu ilişkinin **bir tür idari vesayet yetkisi** olduğunu vurgulamaktadır (Yıldırım, 2006: 44).

Yayla ise, söz konusu denetim yetkisini belediyelerin ayrı tüzel kişiliklere sahip olması nedeniyle idari vesayete benzetmektedir. Ancak bu yetki içerisinde yer yer ast-üst bağlantısına benzetilebilecek nitelikte ilişkilerin de yer aldığını, ilçe belediyelerinin büyükşehir belediyesine karşı dava açabilmesi nedeniyle bu denetim ilişkisinin hiyerarşiye benzemediğini vurgulamaktadır (Yayla, 2010: 254). Şöyle ki; ast-üst ilişkisi, yani hiyerarşik denetim genel olarak emretme, sicil verme, vb. yetkileri içerdiğinden, bu yetkilerin de belediyeler arasında söz konusu olmadığından anılan denetim yetkisinin hiyerarşi olmadığı açıktır. Merkezi yönetimin denetimi söz konusu olmasa da yerel nitelikli iki kamu tüzel kişiliği arasında söz konusu olan bu denetim ilişkisinin "İdari Vesayet" olduğunu ileri süren Yayla, idari vesayetin tanımının bir ölçüde genişletilmesinin gerektiğini, Anayasadaki bütünleyicilik amacının daha alt örgütleri de kapsayacak şekilde düşünülmesinin gerektiğini savunmaktadır (Yayla, 2010: 382-383).

Görüldüğü üzere birçok akademisyen söz konusu denetim yetkisini idari vesayete benzetmektedir. Bu konudaki temel dayanaklardan biri bu yetkinin kanuna dayanmasıdır. Diğer önemli husus ise daha önce merkezi yönetim tarafından kullanılan bu denetim yetkisinin iki kademeli büyükşehir yönetim sistemi ile üst kademe olan büyükşehir belediyesine alt kademede bulunan belediyeler üzerinde kullanılmak üzere devredilmiş olmasıdır.

Yukarıdaki görüş, karar, saptama ve önemli hususlar ışığında; büyükşehir belediyesinin büyükşehir ilçe belediyeleri üzerinde belirli konularda sahip oldukları denetim yetkisinin tam olarak idari vesayet denetimi olmadığı, nev'i şahsına münhasır bir denetim olduğu söylenebilir. Çünkü 1982 Anayasasında, idari vesayetin biri merkezi yönetim diğeri de yerel yönetim birimi olmak üzere iki ayrı tüzel kişilik arasında uygulanacağını belirtildiği, hiyerarşi denetiminin de aynı tüzel kişilik içerisinde cereyan ettiği hususları dikkate alındığında, 5216 sayılı Kanunla sınırları çizilmiş bulunan bu denetim yetkisinin anılan iki kavram dışında değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak, şekil açısından iki yerel yönetim birimi arasında gerçekleşmesi noktasında idari vesayetten ayrılan ve genel olarak idari vesayete benzeyen bu nev'i şahsına münhasır denetim yetkisinin esasen merkezi yönetime ait olmakla beraber vazgeçilebilir nitelikte olduğundan merkez adına büyükşehirlere devredildiği açıktır. Bu nedenle idari vesayet yetkisinin kullanıcısının değiştiği görülmektedir.

Söz konusu değişimin kökeni, yukarıda da bahsedildiği gibi iki kademeli büyükşehir yönetim sisteminin uygulanması sürecine dayanmaktadır. Çünkü Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında 3030 Sayılı Kanunun Uygulanması ile İlgili Yönetmeliğin 42. maddesinin 2. fıkrası şu şekildeydi:

"Büyük şehir belediye başkanları, büyük şehir belediye meclisi ile ilçe belediye meclis kararlarını tetkikle aynen veya tadilen tasdik ve yahut meclislerde tekrar görüşülmesini isteme görev ve yetkilerini kullanmada Belediye Kanununun, meclis kararlarının tetkik ve tasdiki konusunda, yetkili idari vesayet

makamlarına tanıdığı süreleri göz önünde bulundurur ve aynı şekilde iş ve işlem yaparlar.

Anılan yönetmelik hükmünde de olduğu üzere, merkezi yönetimden büyükşehir belediye başkanına bir yetki devri yapıldığı açıktır. İdari vesayet yetkisinin şekil açısından bir değişime tabi tutulduğu, böylelikle büyükşehir belediyelerinde, üst kademe belediyenin alt kademe bulunan belediyeler arasında ve üzerinde eşgüdümü sağlamak maksadıyla önceden kanunla sınırları çizilmek suretiyle büyükşehir belediyelerine bir denetim yetkisinin verildiği, bu denetim yetkisinin ise, genel olarak idari vesayete benzediği söylenebilir. Ancak daha önce de belirtildiği üzere 1982 Anayasasına göre bu denetim yetkisi tam olarak idari vesayet adı altında da anlamlandırılmamaktadır.

Nitekim 17/01/2008 tarih ve 26459 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Anayasa Mahkemesinin 2004/79 Esas ve 2007/6 sayılı Kararında; İdari vesayet mahalli idareler üzerinde merkezi idareye tanınan bir yetki olduğuna göre bir mahalli idare olan büyükşehir belediyesine tanınan bu yetkinin (ilçe belediye meclisinin kabul ettiği imar kararlarında değiştirerek onaylama yetkisinin) vesayet içerisinde değerlendirilmesinin mümkün olmadığı belirtilmektedir. Anayasa Mahkemesi söz konusu kararında idari vesayet denetiminin merkezi yönetim tarafından yerel yönetimler üzerinde uygulanan bir yetki olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla şekil açısından idari vesayet denetiminin iki yerel yönetim birimi arasında geçerli olamayacağı ileri sürülmüştür.

Bu noktada Yayla’nın da belirttiği gibi Anayasamızın bütüncü yaklaşımının daha alt örgütleri de kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekmektedir. Yani idari vesayet tanımının bir ölçüde genişletilmesi ve yeniden yorumlanması önem kazanmıştır. 1982 Anayasasının otuz yılı bulan geçmişi dikkate alındığında süreç içerisinde idari teşkilatımızda ve kamu yönetimi paradigmalarında yaşanan değişim, özellikle küreselleşme söylemi ile beraber Ulus-Devletlerin aşınması ve yerel birimlerin daha etkin hale gelmesi, AB uyum sürecinin mevzuatımıza getirdiği yenilikler dikkate alındığında

idarenin bütünlüğü ilkesinin yerel düzeyde de kent bütünlüğü açısından tesis edilmesi gerekmiştir. Dolayısıyla idari vesayet yetkisinin iki kademeli büyükşehir yönetim modelini kapsayacak şekilde yeniden yorumlanmasında lüzum bulunmaktadır. Bu yorumlamada da idari vesayet kavramının bir ölçüde genişletilmesi ve yeniden idari teşkilatımızdaki değişimler çerçevesinde yorumlanması sonucunda, yukarıda detaylı bir şekilde açıklandığı üzere idari vesayete benzeyen bu nev'i şahsına münhasır denetim yetkisinin "Yerel İdari Vesayet" olarak adlandırılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Bu çerçevede "Yerel İdari Vesayet" olarak kavramsallaştırılabilecek bu denetim ilişkisi; İki kademeli yerel yönetim sisteminin uygulandığı büyükşehir belediye sınırları içerisinde, kanunda belirtilen esas ve usuller çerçevesinde büyükşehir ilçe belediyeleri arasında hizmetlerin yerine getirilmesi bakımından uyum ve koordinasyonun sağlanması amacıyla büyükşehir belediyesine tanınan ve büyükşehir ilçe belediyeleri üzerinde kullanılan nev'i şahsına münhasır bir denetim yetkisi olarak tanımlanabilir.

Sonuç

İki kademeli büyükşehir yönetim modelinin tesis edilmesi ile birlikte kent gelindeki makro hizmetlerin yürütülmesi dışında, alt kademedeki belediyeler tarafından sunulan bazı hizmetlerin yürütülmesi sırasında kent bütünlüğünü sağlamak adına büyükşehir belediyelerine uyum ve koordinasyon görev ve yetkisi tanınmıştır. Söz konusu yetkinin büyükşehir belediyelerine tanınması alt kademedeki belediyeler ile üst kademedeki bulunan büyükşehir belediyesinin eş statüde görülmediğini, adeta merkezi yönetim tarafından büyükşehir belediyesinin denetleyici konumu ön planda tutulan bir vesayet makamı olarak kurgulandığını göstermektedir.

Bu çerçevede büyükşehir kapsamındaki belediyeler arasında hizmetlerin yerine getirilmesi bakımından uyum ve koordinasyonun

büyükşehir belediyesi tarafından sağlanacağı belirtilmiş olup, iki farklı tüzel kişilik arasında kentin bütünlüğünü sağlamak amacına dayanan bu denetim yetkisinin süreç içerisinde dış idari denetim ve iç idari vesayet olarak açıklanmaya çalışıldığı görülmüştür. Ancak bu kavramların ileri sürüldüğü tarihten sonra da mezkur konu hakkında yapılan birçok değerlendirmede bu yetkinin nevî şahsına münhasır bir denetim yetkisi olduğu, büyük oranda idari vesayet yetkisine benzediği ileri sürülmüştür. Anayasaya göre idari vesayet yetkisinin biri merkezi yönetim diğeri de yerel yönetim olmak üzere iki farklı tüzel kişilik arasında cereyan etmesi hususu da dikkate alındığında şekil açısında büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri arasında gerçekleşen bu denetim yetkisinin idari vesayet kavramı ile açıklanamayacağı anlaşılmaktadır. Merkezi yönetim tarafından kullanılan ve süreç içerisinde alt kademedede bulunan belediyeler üzerinde uygulanması maksadıyla üst kademedede bulunan büyükşehir belediyelerine aktarılan bu denetim yetkisinin iki farklı yerel birim arasında uygulandığı dikkate alındığında bu denetim ilişkisinin yerel idari vesayet kavramı ile açıklanması daha uygun olacağı düşünülmektedir. Nitekim bu konuda idari vesayet yetkisinin yaşanan yapısal değişiklikler çerçevesinde yeniden yorumlanması, idarenin bütünlüğü ilkesinin kent bütünlüğü düzeyinde tekrar kurgulanması gerektiği görüşü ön plana çıkmıştır. Bu yüzden vesayet kullanımındaki organsal değişiklik de dikkate alındığında bu nevî şahsına münhasır denetim yetkisinin “yerel idari vesayet” kavramıyla da açıklanabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Acar, Abdurrahman (1997), "Büyükşehir Belediyelerinin İlçe ve Alt Kademe Belediyeleri Üzerindeki İnceleme ve Uygulamayı Denetleme Yetkisinin Sınırı", **Sayıştay Dergisi**, Temmuz-Eylül 1997, Sayı 26, s. 47-62.
- Alıcı, Orhan Veli (2008), "Belediyelerin Denetlenmesi Üzerine Bir Değerlendirme", **Sakarya Üniversitesi Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt 3, Sayı 2, s. 223-233.
- Alıcı, Orhan Veli (2012), **Büyükşehir Belediyesi ile İlçe Belediyeleri Arasındaki İlişkiler: İstanbul Örneği**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul.
- Arıkboğa, Erbay (2012), "Büyükşehir Belediye Modeli ve Reform", **Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı 2, Haziran 2012, s. 1-32.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2006), **9.Kalkınma Planı (2007–2013) Yerleşme Kentleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, Şubat 2006.
- Dönmez, Zuhal (1993), "3030 Sayılı Kanuna Tabi Belediyelerin İşlemleri Üzerinde İdari Vesayet", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt 2, Sayı 6, Kasım 1993, s. 47-53.
- Güney, Haşim (1994), **İdarenin İç Denetimi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul.
- Güran, Sait (1983), "Büyük Şehir Yönetimi Üzerine", **İdare Hukuku ve İlimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1-3, 1983, s. 51-58.
- Güran, Sait (1991), "İşbirliği mi Karşıtlık mı", **İdare Hukuku ve İlimler Dergisi**, Cilt 12, Sayı 1-3, 1991, s. 267-275.
- Kavruk, Hikmet- Yaylı Hasan (2008), "2004 Belediye Reform Çalışmalarında İdari Vesayete İlişkin Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi ve Bir Araştırma", **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Yıl 10, Sayı 3, s. 1-31.
- Keleş, Ruşen (1985, "Türkiye'de Anakent Yönetimi", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 18, Sayı 2, Haziran 1985, s. 69-82.
- Özay, İl Han (1986), **Devlet İdari Rejim ve Yargısal Korunma**, İstanbul, Filiz Kitapevi.
- Sertesin, Selçuk (2011), "Yerelde Siyasi Sorumlulukla Hizmet Sorumluluğunun Örtüşmemesi ve Seçim Sisteminden Kaynaklanan Temsil Sorunları", **Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Politika Notu**, No 50, Eylül 2011.
- Tuzcuoğlu, Ferruh (2003), **Metropolitan Yönetim**, Sakarya Kitapevi, Sakarya.
- Yasin, Melikşah (2011), **İdarenin Yasama Tarafından Denetlenmesi**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Yayla, Yıldızhan (2010), **İdare Hukuku**, İstanbul, Beta Yay.
- Yıldırım, Ramazan (1997), "Diyarbakır'daki İlçesiz İlçe Belediyeleri ya da Alt Kademe Belediyeleri", **GÜHFD**, Cilt 1, Sayı 1, Haziran 1997, s. 233-252.
- Yıldırım, Ramazan (2006), "59. Hükümet Döneminde Yapılan Belediye Reformunun Kısa Bir Değerlendirmesi", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt 15, Sayı 2, Nisan 2006, s. 31-60.

**YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL POLİTİKA
UYGULAMALARINDAKİ ROLÜ: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ SOSYAL YARDIM BİRİMİ ÖRNEĞİ²³**

**THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENTS IN SOCIAL POLICY
IMPLEMENTATIONS: ISTANBUL METROPOLITAN
MUNICIPALITY SOCIAL AID UNIT**

Ramazan TİYEK

Özet

Kısaca, insanların temel ihtiyaçlarını karşılamada güçlük çekmeleri olarak değerlendirilen yoksulluk, sosyal politikanın ilgilendiği konuların başında gelmektedir. Yoksul bireylerin ihtiyaçlarını kısa süreliğine gidermek için sosyal yardımlar yapılmaktadır. Kamu hizmetlerinin yerelleşmesi ile önemi daha da artan bir yerel yönetim birimi olan belediyelerin, sosyal politika kapsamında yaptıkları önemli çalışmalardan birisi de yoksul vatandaşlara yapılan sosyal yardımlardır. Bu çalışmada yerel yönetimlerin sosyal politika uygulamalarındaki rolüne değindikten sonra İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Yardım Birimi çalışmaları değerlendirilmiştir. Araştırma verileri, Sosyal Yardım Birimi yöneticileri tarafından temin edilmiştir. Sosyal Yardım Birimi ihtiyaç sahiplerine nakdi yardımların yanında gıda kuponu, şehit, yetim ve öksüz çocuklarına eğitim yardımı yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Politika, Yerel Yönetimler, Sosyal Yardımlar, İBB

---

² Yrd. Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, ramazantiyek@gmail.com

³ Bu çalışma, 25-27 Mayıs 2012 tarihlerinde düzenlenen **14. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi**'nde sunulan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

Abstract

In short, poverty defined as difficulty in meeting basic needs is the primary issue which social policy handles. Social aids are done in order to meet the needs of poor individuals for a short term. Social aids are one of the most important works of the municipalities, the importance of which has increased as a result of the localization of public services. In this research, after dealing with social policy implementations of local governments, works of Social Aid Unit of Istanbul Metropolitan Municipality were evaluated. The research data was provided by the Social Aid Unit managers. As well as financial aids, food coupons, education aids for the children of martyrs, orphans.

Key Words: Social Policy, Local Governments, Social Aids, IMM.

Giriş

Toplumda sosyal adaleti ve sosyal güvenliği sağlamaya çalışan sosyal devlet, günümüzde daha çok önem kazanmaya başlamıştır. Sosyal devletin en önemli özelliklerinden sosyal yardım hizmetleri, yoksul durumda olan vatandaşlarının ihtiyacını gidermek, onların bakım ve gelişimini sağlamak amacını oluşturmaktadır. Yoksulluk kavramı, bazı insanların çeşitli nedenlerle (kendi özellikleri, doğal koşullar, savaş vb.) geçimlerini sağlamakta, hatta karınlarını doyurmakta güçlük çekme durumlarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Sosyal devlet, yoksullukla mücadelede değişik yöntemleri kullanmaktadır. Yerel yönetimler aracılığıyla yoksulluğu azaltmak da bunlardan bir tanesidir.

Kamu Yönetimi'nde, kamu hizmetlerinin '*yer yönünden* yerinden yönetim esasına' uygun olarak yürütülmesi amacıyla oluşturulan yerel yönetimler; bu kamu hizmetlerinin devletin merkezi örgütlenmesi ve hiyerarşisi dışındaki bir takım organlar tarafından yerine getirilmesi demektir (Eraslan Yayınoğlu, 2005: 42). Özerk yönetim birimi olarak görev yapan yerel yönetimler belediye, il özel idaresi ve köy gibi yönetim birimlerini kapsamaktadır (Bilgin, 2002:

314). Merkezi yönetim hiyerarşisi dışında, yerel halkın seçimi ile işbaşına gelmiş ve yerel halka hizmet etmekle görevli bir kuruluş olması nedeniyle yerel yönetim kuruluşları içerisindeki en önemli birimi belediyeler oluşturmaktadır (Eryılmaz, 2008: 151; Eraslan Yayınoğlu, 2005: 42).

Kar amacı gütmeyen ve kamu yararını tüm çalışmalarda gözetilen belediyelerin yaptıkları uygulamalardan birisi de yoksullukla mücadele kapsamında yoksul vatandaşlarının ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. İnsanın sosyal ihtiyaçlarının karşılanması ve refah seviyesinin yükseltilmesi anlamlarına gelen sosyal politika, sosyal hizmetler ve refah devleti uygulamalarının politika ve toplum ile olan ilişkilerini incelemektedir (Vargas-Hernandez vd., 2011: 287).

Bu çalışmada; sosyal politika uygulamalarında yerel yönetimlerin rolü ve bu kapsamda İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yoksullara yardım ulaştırmaya çalıştığı Sosyal Yardım Birimi uygulamaları değerlendirilmiştir. Sosyal Yardım Birimi çalışmalarının en önemlisini maddi yardımlar oluşturmaktadır. Bunun yanında ihtiyaç sahiplerinin kendi ihtiyaçlarını kendilerinin karşılayabilmeleri için gıda yardımı yapmak yerine gıda kuponu yardımı yapılmaktadır. Ayrıca yetim, öksüz ve şehit çocuklarından ilköğretim ve ortaöğretimde okuyanlara eğitim yardımı da yapılmaktadır.

1. Sosyal Politika

Sosyal politika; Latince kökenli "sosyal" (ortak, arkadaş, yoldaş) ve politika teriminin kökenindeki politik kelimesinin Yunanca "polis" (devlet ve şehir) kelimelerinden gelmekte olduğu anlaşılmaktadır. Tek tek değerlendirildiğinde birbirinden oldukça farklı anlamlara sahip Yunanca ve Latince iki kelime, daha sonraları birleşerek Almanya'da bir ilmi disipline ad olarak verilmiştir. Kavramın ortaya çıkışı ve farklı anlamlar taşımasından dolayı "sosyal politika" zaman içerisinde "sosyal siyaset", "sosyal ekonomi", "toplumsal politika", "çalışma ekonomisi", "endüstri ilişkileri", "refah politikası" vb. değişik anlamlarda kullanılmıştır (Tuna ve Yalçıntaş, 1999: 21-26).

Sosyal politika, toplumsal yaşamda ortaya çıkan ve bu bilim dalının kapsamına giren tüm problemlerle ilgilenir. Bu kapsamda sosyal politikanın özellikle ayrı bir bakıma ve korunmaya ihtiyacı olanlar için, koruyucu, güçlendirici, sosyal adaleti ve eşitliği sağlayıcı bir işlevi olduğu söylenebilir. Çalışma ilişkilerinden kaynaklanan sosyal politikalar daha yeni olmasına karşın, geniş anlamdaki sosyal politikalar insanlık tarihi kadar eski olup, işçi ve işveren sınıfı ve bunlar dışındaki tüm sosyal sınıflar ve problemleriyle ilgilenmektedir (Tuna ve Yalçıntaş, 1999: 27-30; İcağasıoğlu Çoban ve Özbesler, 2009: 33). Kavramsal olarak sosyal ihtiyaçların karşılanması ve insanın refah seviyesinin yükseltilmesi anlamlarına gelen sosyal politika (Midgley ve Tang, 2001: 244), sosyal hizmetler ve refah devleti uygulamalarını konu edinerek genel olarak sosyal refah ve bunun politika ve toplum ile olan ilişkilerini incelemektedir (Vargas-Hernandez vd., 2011: 287).

İlgilendiği alanın makro yapısına bakıldığında sosyal politikanın birçok disiplin ile ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Yakın ilişkili olduğu alanlardan birisi de ekonomidir. Ekonomi biliminin konusunu ekonomik faaliyetlerin incelenmesi oluşturmaktadır. Sosyal politikanın konusu ise, bu ekonomik faaliyetlerin toplum içindeki etkileri ve neden oldukları sosyal olaylardır. Sosyal politika bu olaylar karşısında tarafsız değildir. Düzeltici ve denge sağlayıcı bir düşünce doğrultusunda hareket eder. Toplumun refahı ve toplumsal barışın sağlanması için ekonomik oluşumların sınıflar arasında yaratması olası dengesizlikleri ve adaletsizlikleri gidermeye dönük önlemleri inceler (Talas, 1992: 19).

1.1. Yoksulluk

Sosyal politikanın ilgilendiği en önemli konulardan bir tanesi ekonomik faaliyetlerin toplum içindeki etkileri ve neden oldukları sosyal olaylardır. Bunlardan birisi de ekonomik olarak sebebi ne olursa olsun “yoksulluk”tur. Yoksulluk kavramı, yoksul sözcüğünden gelmektedir. Yoksul sözcüğünün sözlük anlamı; *1. Geçinmekte çok sıkıntı çeken (kimse, toplum, ülke), yoksuz, varlıksız, varyetsiz, fakir, fukara, zengin, varıl karşıtı: 2. (mecaz) İstenilen nitelikte ve özellikte*

olmayan, yetersiz anlamlarına gelmektedir. Yoksul olma durumu, yoksulluk, varyyetsizlik, sefillik, sefalet, fakirlik (www.tdk.gov.tr) manalarını taşımaktadır.

TÜİK tarafından yoksulluk, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır. Dar anlamda yoksulluk, aklıktan ölme ve barınacak yeri olmama durumu iken, geniş anlamda yoksulluk, gıda, giyim ve barınma gibi olanakları yaşamlarını devam ettirmeye yettiğı halde toplumun genel düzeyinin gerisinde kalmayı ifade eder (TÜİK, 2011: 379).

Yoksulluk, mutlak yoksulluk ve görelî yoksulluk olmak üzere temel olarak iki şekilde tanımlanabilir. Mutlak yoksulluk, bireyin geçimini sağlayabilmek için ihtiyaç duyduğu kaynaklardan yoksun kaldığı bir duruma işaret etmektedir. Görelî tanımlar ise, bireyin ya da grubun, toplumun diğeri üyelerine kıyasla sahip oldukları kaynakları (başka bir deyişle, onların görelî yaşam standartlarını) gösterir (Marshall, 1999: 825). Görüldüğü üzere yoksulluk değışik şekillerde tanımlanabilmektedir. Bu tanımların ortak noktaları; "bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumunun bulunması" olarak değerlendirilebilir (Hacımahmutoğlu, 2009: 13).

Yoksulluk, sadece az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin değil, özellikle dünya ekonomilerinin küreselleştiğı ve rekabetin uluslar arası boyutlarda yaşandığı 1980'li yıllardan sonra, gelişmiş ülkelerin de temel bir problemi haline gelmiştir (Güneş, 2010: 8). Vergi sisteminin adaletsiz olması, doğal afetler, rant ekonomisi, çalışamayacak durumda olan özürlü sayısının fazla olması, miras yoluyla elde edilen gelirler, piyasada tekelleşmenin olması, enflasyon ve işsizlik toplumların hayatında temel problemlerinden birisini oluşturan yoksulluğa neden olan kaynaklar arasında yer alan faktörlerdir (Aktan, 2002: 551):

Bireylerin yoksul olmalarına neden olan unsurlardan birisi de kişilerin tembelliklerinden dolayı yoksul olmaları olarak değerlendirilmektedir. Yoksulluk yardımı, kişilerin bu özelliklerini daha da barizleştirip onları bağımlı hale getirebilir. Dolayısıyla yoksulların tembel olması, cahil olması gibi yoksul olmalarına neden

olan özellikleri aynı zamanda yoksul kalmalarına da neden olabilmektedir (Buğra, 2005: 3).

Yoksulların kendi durumlarını değerlendirdikleri bir araştırmada; Yoksul ailelerde ailenin geçimini sağlamakla görevli kimsenin hasta, özürlü veya sürekli bakıma muhtaç durumda olması en sık karşılaşılan sorunlardan birisidir. Yoksul ailelerde karşılaşılan bir diğer önemli sorun ise, gelirin çok yetersiz olmasına karşın çocuk sayısının çok fazla olmasıdır (Cansuyu, 2010: 235-237).

Her toplum ekonomik durumlarının yükseltilerek refah içerisinde yaşamak ister. Bunun için de refah seviyesini düşüren yoksulluk unsuru ile sonuç alacak şekilde mücadele edilmesi gerekmektedir. Yoksullukla mücadele, sadece yoksul olanların ya da sadece yoksulluğu azaltma noktasında yardım faaliyetlerinde bulunan resmi ya da sivil toplum kuruluşlarının değil toplumun tüm kesimini ilgilendiren önemli bir konudur. Yoksullukla mücadelede öncelikle kimlerin yoksul olduğunun tespit edildiği yoksulluk envanterinin çıkarılması gerekmektedir (Gündoğan, 2008: 54-56).

1.2. Sosyal Yardım

Sosyal koruma programı içerisinde son sırada yer alan sosyal yardımların temel hedefi yoksullukla mücadeledir (Hacımahmutoğlu, 2009: 12-25). Sosyal yardım, sosyal güvenlik sisteminin açıklarını kapatıcı ve tamamlayıcı bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Metin, 2011: 185). Genel olarak, muhtaç durumda olanlara yönelik maddi ve maddi olmayan nitelikteki yardımlar anlamına gelmektedir (Taşçı, 2007: 143).

Sosyal yardımın kavramsal karşılığı ise şu şekildedir: “Kendi ellerinde olmayan sebeplerden dolayı fakir olarak doğan veya sonradan fakirliğe düşen ve dolayısıyla mutlak manada yardıma muhtaç hale gelen veya yeterli gelire sahip olmadıklarından dolayı kısmen yardıma muhtaç olan kişilere/ailelere, çoğu kez devlet bütçesinden yapılan karşılıksız maddi desteklerdir” (Seyyar, 2002: 298). Bir başka tanımda ise sosyal yardım; “Bir sosyal güvenlik

yöntemi ve bir sosyal hizmet alanı olup kendi ellerinde olmayan sebeplerle, mahalli ölçüler içinde asgari seviyede dahi geçinme imkanını bulamayan kişileri; muhtaçlık araştırmalarına dayalı olarak en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirme amacını taşıyan, karşılıksız mahiyetteki parasal ve nesnel sosyal gelir ve destek sağlayıcı kamusal faaliyetler bütünü (Çengelci, 1993: 10) olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal yardım yapmada muhtaçlık önemli bir kıstastır. Kişinin muhtaç olup olmadığını ortaya koyan yöntem ise, muhtaçlık tespitidir. Muhtaçlık tespiti sonunda kişiye yardım yapıp yapılmayacağı sonucu ortaya çıkmaktadır. Böylece sosyal yardım, muhtaçlık tespiti yapıp muhtaç durumda olduğu anlaşılan kişiye verilen yardımlar anlamına gelmektedir (Taşçı, 2010: 124). Halkın vergileriyle finanse edilen sosyal yardımlar hem toplumsal dayanışmanın bir yansıması hem de muhtaçlar açısından bir hak olarak değerlendirilmektedir (Seyyar ve Demir, 2008: 164).

Toplum tarafından muhtaç durumda olanlara karşı yardımlar yapılmaktadır. Herkesin değişik saikler altında yardım etmeleri söz konusu olsa bile toplumsal anlamda sosyal yardım sisteminin pozitif yönleri şunlardır (Taşçı, 2010: 50-52; Güneş, 2010: 46-47):

1. Sosyal güvenlik sistemindeki gedikleri tamamlayıcı fonksiyonu: Sosyal yardımın olumlu yönlerinden biri, sosyal güvenlik yöntemlerinin açıklarını kapatıcı, daha başka bir ifade ile sosyal güvenliğin gediklerini tamamlayıcı bir yöntem olmasıdır. Bunu yaparken de güçlü bir sosyal sigorta sisteminin olması gerekmektedir.

2. Tasarruf Fonksiyonu: Kaynakların kullanılışında tasarrufu sağlamaya imkan vermesi de sosyal yardımın bir diğer olumlu yönünü oluşturmaktadır. Böylece, yardımların ihtiyaç türü ve önemiyetine göre bireysel olarak ayarlanabilmesinden dolayı, sosyal yardımın tasarruf sağlanabilme özelliği ortaya çıkmaktadır.

3. Psiko-Sosyal ve Diğer Olumlu Fonksiyonları: Sosyal yardım alan kişilerin, kısa süreli de olsa “muhtaçlık” ve “yoksulluk” psikolojisinden kurtulma imkanına sahip olmaları, ruh sağlığına katkı

açısından önemli görülmektedir. Ayrıca sosyal yardım alan kişinin, yaşama zorunluluğu olması dolayısıyla yapmaya mecbur kalabildiği çalma, gasp, kapkaç gibi fiillerden sosyal yardım alması sonucunda uzak kalma imkanı olabilmektedir.

Olumlu birçok faydası olan sosyal yardımların bir takım negatif yönleri de bulunmaktadır. Bunlar (Taşçı, 2010: 52-54; Güneş, 2010: 47-48):

1. Damgalanma ve Küçük Düşürülme Faktörü: Sosyal yardımdan yararlanacak kişinin muhtaç olduğunu kanıtlamak zorunda kalması ile ilintili olarak “damgalanması” birey için onur kırıcı bir davranış olarak değerlendirilebilir.

2. Refah Bağımlılığı (Tembellik-Bağımlılık Endişesi): Refah bağımlılığı olarak da ifade edilen, sosyal güvenlik sisteminden uzun süre yararlananların yardım sistemine dayanarak yaşamaları ve bu durumu istismar etmeleri söz konusu olabilmektedir.

3. Suistimal Edilme Endişesi: Sosyal yardımlarda suistimal iki şekilde ortaya çıkabilmektedir. Birincisi, haksız sebeplerle yani ihtiyaç sahibi olunmamasına rağmen yardım talep etme veya alma ile ilgilidir. İkinci istismar türü de yardımlardaki mükerrerlik ile ilgilidir. Bu durum, aynı kişinin farklı kurumlardan ayrı ayrı yardım alması anlamına gelmektedir.

1.3. Yerel Yönetimler

Kamu Yönetimi Sözlüğü'nde yerel yönetimler “merkezi yönetimin dışında, yerel bir topluluğun ortak bir gereksinimini karşılamak amacı ile oluşturulan, karar organlarını doğrudan halkın seçtiği, demokratik ve özerk bir yönetim kademesi, bir kamusal örgütlenme modeli” olarak tanımlanmaktadır (Bozkurt ve Ergün, 1998: 258). Türk Kamu Yönetimi'nde, kamu hizmetlerinin ‘*yer yönünden* yerinden yönetim esasına’ uygun olarak yürütülmesi amacıyla oluşturulan yerel yönetimler; bu kamu hizmetlerinin devletin merkezi örgütlenmesi ve hiyerarşisi dışındaki bir takım organlar tarafından yerine getirilmesi demektir (Eraslan Yayınoglu,

2005: 42). Yerinden yönetim, ülkenin değişik coğrafya alanlarında farklılık gösteren yerel ortak istemlerin karşılanması, hizmetlerin sunulması ve sorunların çözülmesi için yerel özerkliğe sahip, karar organları seçimle oluşan, halkın yerel kararların oluşumuna katılımının ve denetiminin öngörüldüğü ve herkesin birbirlerini tanımalarına imkan tanıyan yakın ilişkilerin olduğu bir yerel örgütsel yapıyı içeren yönetim anlayışıdır (Bozlağan ve Demirkaya, 2008: 92; Aydemir, 2002: 39). Anayasa gereğince, özerk yönetim birimleridir; merkezi yönetimin hiyerarşik denetimi altında değil, vesayet denetimi altında iş görürler (Güler, 2001: 2).

Kamusal hizmetlerin sunulmasının sadece merkezi idare birimleri aracılığı ile gerçekleştirilmesi hukuki, siyasal ve ekonomik birtakım gereklere ve gerçeklere aykırı düştüğünden dolayı yerel yönetimlerin bulunmasına ihtiyaç vardır (Nadaroğlu, 1978: 22).

1.3.1. Ülkemizde Yerel Yönetim Kuruluşları

1982 Anayasası'nın 127. maddesi, yerel yönetimleri, "il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere, kuruluş esasları kanunla belirlenen ve karar organları, gene kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileri" olarak tanımlamaktadır (Emrealp, 2007: 15). Ülkemizde üç ayrı türde yerel yönetim kuruluşu vardır. Bunlar, kentsel yörelere hizmet eden belediyeler, kırsal topluluklar yerel yönetim kuruluşu olan köyler ve il sınırları içindeki yerel topluluğa hizmet yapan il özel idareleridir. 1984 yılında büyükşehir niteliğinde olan yerleşim yerleri için yeni bir belediye modeli oluşturulmuştur (Yalçındağ, 1995: 25; Eryılmaz, 2008: 139; Tortop, Aykaç, Yayman ve Özer, 2006: 108-129)

1.3.1.1. Belediye Yönetimi

Belediye, beldenin ve belde sakinlerinin mahalli ve müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe

sahip kamu tüzel kişisi olarak tanımlanmaktadır (Tortop, Aykaç, Yayman ve Özer, 2006; 150; Gökaçtı, 1996: 19).

Yerel yönetim kuruluşları içinde en önemlisi belediyelerdir. Türkiye nüfusunun yaklaşık % 80'i belediye sınırları içinde yaşamaktadır. Merkezi yönetim hiyerarşisi dışında, yerel halkın seçimi ile işbaşına gelmiş ve yerel halka hizmet etmekle görevli bir kuruluş olması nedeniyle önemlidir. Türkiye'de iki çeşit belediye bulunmaktadır. Birincisi, bütünüyle Belediye Kanunu'na göre kurulan ve çalışan belediyeler; ikincisi ise yalnızca büyük kentlerde faaliyet gösteren ve farklı bir statüye tabi olan Büyükşehir Belediyeleridir (Eryılmaz, 2008: 151; Eraslan Yayınoglu, 2005: 42).

1.3.1.1.1. Belediyelerin Özellikleri

Bir yerel yönetim birimi olan belediyeler, sahip oldukları bazı özellikler nedeniyle diğer yerel yönetim birimlerinden farklılık gösterirler. Türkiye'de belediyeler bir "alan yönetimi" olmamaları nedeniyle, il özel idarelerinden, sosyal ve ekonomik açıdan daha gelişmiş yerleşim birimlerinde kurulmaları nedeniyle de köylerden farklıdır. Bu iki farklılık, belediyelerin görev ve yetkilerine de yansımıştır. Kısaca belediyelerin genel özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz (Bozlağan, 2005: 27-37; Çarkçı, 2008: 116-117; Eryılmaz, 2005: 198-202; Öztemel, 2001: 27-28):

❑ Belediyeler, siyasal nitelikli yönetim birimleridir. Belediyenin varlık nedeni yerel tercihtir. Oluşturulan seçim mekanizması, belediyelere siyasal bir kimlik kazandırmaktadır. Belediyeyi oluşturan organlardan "meclis" ve "başkan" seçmenler tarafından seçilmektedir. Encümen üyelerinin ise yarısı, seçilmişlerden (meclis üyelerinden) oluşmaktadır.

❑ Belediyeler, kendilerine özgü gelir kaynaklarına, bütçeye ve mali özerkliğe sahiptir. Başka bir ifadeyle, gelir kaynaklarını büyük ölçüde serbest bir biçimde harcamaktadırlar.

❑ Belediyeler, tüzel kişiliğe ve yönetsel özerkliğe sahip kamu yönetim birimleridir. Bu özellik dolayısıyla, karar alma ve

uygulama açısından birçok kamu yönetim birimine göre daha serbest bir konumdadırlar. Belediye kendi adına etkinlikler gerçekleştirebilmekte, yükümlülükler altına girmekte ve hukuksal ilişkiler geliştirebilmektedir.

❑ Belediye bir hizmet kurumudur. Belediye, yerel nitelikli ortak hizmetleri üreten bir kamu kurumudur. Belediyenin yürüttüğü hizmetin kamu hizmeti niteliğinde olması, kamu yararı ilkesinin ön planda tutulmasına neden olmaktadır.

❑ Belediye kâr amacı gütmeyen bir kurumdur. Belediye faaliyetlerinde temel amaç kamu yararının korunmasıdır. Hizmetlerin finansmanı vergi, resim, harç ve diğer gelir kaynakları ile sağlanır.

❑ Belediye bürokratik bir kurumdur. Belediyelerin görevleri, yetkileri, hak ve imtiyazları yürürlükteki yasalarda ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Bu nedenle, belediye faaliyetleri, ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde yürütülür.

2.Yerel yönetimlerin Sosyal Politika Uygulamalarındaki Rolü

'Yerel' terimi nasıl tanımlanırsa tanımlansın, geçmişte sosyal politikaları ve uygulamaları şekillendirmiştir ve günümüzde de bu etkisini sürdürmektedir (Daly ve Davis, 2011: 354). Devletin küçültülmesi ve özelleştirme politikalarının tüm dünyada yaygınlaşmasıyla birlikte merkezi yönetimlerin kamusal hizmetlerin sunumundaki rollerinde önemli bir daralma söz konusu olmaktadır (Sezer ve Vural, 2010: 217). Yerel sosyal politikalar; yerel ölçekte sosyal sorunlar ve bunlara yönelik mikro politika uygulamalarından meydana gelmektedir (Seyyar ve Demir, 2008: 158).

Yerel yönetimlerin sosyal politikanın sağlanmasına katılımı incelendiğinde, bu kurumların dönem dönem ve ülkeden ülkeye değişmekle birlikte önemli sosyal politika fonksiyonlarını yerine getirdiği görülmektedir. Ekonomik istikrarın sağlanması, gelir dağılımı ve kamu hizmeti işlevlerine sahip olan yerel yönetimler, gerek gelişmiş ve gerekse gelişmekte olan ülkelerde ilk iki fonksiyonu

yeterince yerine getirememektedir. Bu kurumlar sosyal politikanın sağlanmasına temelde kamu hizmeti çerçevesinde merkezi idarenin bölgesel düzeydeki temsilcisi veya partneri rolünü üstlenerek katılmışlardır (Ersöz, 2011: 65-66). Yerel yönetim birimleri, hizmet ettikleri alandaki kişilerin yoksullukları ile doğrudan muhatap olmakta ve sosyal politika harcamalarını bu kapsamda yapmaktadırlar (Craw, 2010: 906-907). Bu kapsamda özellikle ekonomik olarak problemlerin yaşanmasına neden olabilecek kötü uygulamaların önlenmesi için yerel yönetimlerin merkezi devlete yardımcı olması, ortak çalışmalarda bulunması gerekmektedir (Stevens ve McGowan,1983:414).

Yerel yönetimler merkezi devletle birlikte kamu hizmetini yerine getiren kuruluşlar olarak daha çok geniş anlamda sosyal politikanın konusuna giren hizmetlerin yerine getirilmesinde görev almışlardır. Çünkü işçi sınıfı merkezli ve çalışma hayatını düzenleme amaçlı sosyal politika önlemlerinin neredeyse tamamı yasama erkine sahip merkezi devlet tarafından yürütülebilecek bölgesel nitelikli değil, ulusal düzeydeki politikalardır. Örneğin, çalışma koşullarını iyileştirmeye yönelik yasal düzenlemeler bir ülkedeki tüm işçi ve işverenler için bağlayıcı olup her yerel yönetimin ayrı ayrı düzenlemelerine terk edilemez (Ersöz, 2011: 66).

Ülkemizdeki yerel yönetim kuruluşlarından sosyal politika uygulamalarında önemli bir rol alan büyükşehir belediyelerinin fonksiyonlarını başlıklar halinde aşağıdaki gibi ifade edilebilir (Ersöz, 2011: 159-204; Aydın, 2008: 152-157):

1. Yoksulluk merkezli hizmetler

1.1. Sosyal yardımlar (nakit yardımı, giyecek ve yiyecek yardımı, yakacak yardımı, öğrenci bursları vb.)

1.2. Sosyal hizmetler

1.2.1. Yaşlı ve özürülere yönelik sosyal hizmetler

1.2.2. Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetler

1.2.3. Kadın ve aileye yönelik hizmetler

2.Kadınlar, gençler, özürlüler ve yaşlılar merkezli genel hizmetler

3.Temel sosyal politika alanındaki hizmetler

3.1.Sağlık (sağlık taraması, ambulans hizmetleri, hastane ve özellikle yaşlılara bakım hizmeti vb.)

3.2.Eğitim (kreş, yuva, anaokulu, meslek edindirme kursları vb.)

3.3.Konut (özellikle gelir seviyesi düşük olanlara yönelik olmak üzere vb.)

2.1. Belediyeler ve Sosyal Yardım Uygulamaları

Belediyelerin sosyal politika uygulamalarındaki önemli unsurlarından birisini sosyal yardımlar oluşturmaktadır. Merkezi devlet açısından ele alındığında sosyal güvenliğin bir uygulama biçimi olarak bilinen sosyal yardım, yerel yönetimler, sivil toplum ve özel sektör eliyle de gerçekleştirilmektedir (Taşçı, 2010: 123). Bireylerin yerel yönetimlerden beklentilerinin artması, yerel yönetimleri merkezi yönetimin sosyal devlet anlayışı çerçevesinde çalışmaya zorlayarak bölgede yaşayanların ihtiyaçlarının karşılanması yoluna gidilmektedir (Kaya, 2012: 158).

Sosyal yardımlar alanında yerel yönetimlerin katılımı, şehir yönetimlerinin doğuşuna kadar uzanmakta ise de, bu kurumlar 1300'li yıllardan itibaren yapılan "yoksulluk yasaları" çerçevesinde sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin sağlanmasında görev almışlardır (Aydın, 2008: 29).

"Yerel Sosyal Yardımlar", 1980 sonrasında genel olarak bir artış eğiliminde olmasına rağmen, özellikle 1990'lı yılların ortasında, daha bilinçli bir şekilde belediyelerce önem verilen bir konu olmaya başlamıştır. Bu bilinç, tek yönlü bir bilinç olarak kalmamış; potansiyel sosyal yardım alıcısı konumundaki halkın da, belediyelere sosyal yardım alanındaki sorumluluklarını hatırlatıcı bir bilince sahip olması ile "çift yönlü" bir bilinç olarak ortaya çıkmıştır. Bu bilinçlenme düzeyinin bir neticesi olarak da belediyeler, zamanla bünyelerinde

müstakil olarak “sosyal yardım müdürlüğü” gibi birimler kurma hamleleri ile bu alanda uzmanlaşmaya doğru adım atmaya başlamışlardır (Taşçı, 2007: 145-146). Çünkü, yardıma muhtaç bireyler için yardım başvurusunda bulunulabilecek ilk yer Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları iken, ikinci yer belediyeler olmuştur (Öğülmüş, 2011: 90).

Belediye sosyal yardımlarının tür, nitelik ve kapsamı genişlemekte, bu kurumlar sosyal yardım alanında giderek uzmanlaşmaktadır. Bununla birlikte belediyelerin sosyal yardım hizmeti sunması birtakım avantaj ve dezavantajları da bünyesinde barındırmaktadır. Belediyelerin seçilmiş ve halka en yakın yönetim birimi olmaları, bürokrasi ve kırtasiyeciliğin daha az olması, denetim ve koordinasyon kolaylığı, politika ve programların uygulama başarısının yüksekliği, yerel bağış kaynaklarının daha hızlı harekete geçirilmesi ve daha fazla kaynak temini ve sosyal yardımların uzun yıllardır sürdürülen ve en yaygın hizmet türü olması, belediyeler tarafından sosyal yardım hizmeti verilmesinin avantajlarını oluşturmaktadır (Güneş, 2010: 45).

Belediyeler tarafından sosyal yardım hizmeti verilmesinin avantajları yanında aşağıdaki dezavantajları da bulunmaktadır (Güneş, 2010: 45-46; Kesgin, 2008: 299-307; Aysan, 2007: 29):

1. Kayırmacılığa açık olması: Standartlardan uzak, ilke ve yöntemlerin belli çerçevede sürdürülememesi yoksullar arasında ayrıma neden olmakta ve bu durum belediyelere olan güveni de aratmaktadır.

2. Sosyal yardımların türleri, nitelikleri ve yararlanma kriterleri ile yararlanacak kitlenin özellikleri bakımından standartlarının tespit edilmemiş bulunması.

3. Sosyal yardımlarda sürekliliğin bulunmaması ve dönemsel olarak yoğunlaşan bir sosyal yardım hizmeti sunulması.

4. İstisnaları olmakla birlikte genelde belediyeler tarafından yapılan sosyal yardımların, yoksul kişinin topluma kazandırılmasını amaçlayan geniş perspektife sahip yardımlardan ziyade muhtaçlık

halinin giderilmesine yönelmesi, yoksulluğu azaltma yönünde bir hedefin belirlenmemiş olması.

5. Koordinasyonsuzluk ve Eşgüdüm Yokluğu: Yoksulluk alanında birçok aktör faaliyette bulunmasına rağmen bunlarla ilgili bir koordinasyonsuzluğun olması birçok soruna yol açabilmektedir.

6. Hizmet sunanların yetersizliği ve bürokrasi: Kaynak ve zaman israfının önüne geçebilmek için hizmet sunan birim ve kişilerin sosyal hizmet alanında uzman olmaları gerekmektedir.

7. Sosyal yardımların psikolojik etkisi ve yardıma alıştırma korkusu: Yoksullar için sosyal yardımların geçici ve acil bir çözüm olduğu bilinci kazandırılmalıdır. Aksi halde yoksulluğun düzelmesi yerine daha kötü bir duruma gelmesi söz konusu olabilir.

8. Sosyal yardımların büyük çoğunluğunu aynı yardımların teşkil etmesi.

9. Sosyal yardım yapılan kitlenin izlenmemesi.

2.2. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Yardım Birimi Örneği

İstanbul Büyükşehir Belediyesi yaklaşık 13 milyon nüfusun yaşadığı büyük bir metropol şehir konumundadır. Şehrin devasa büyüklüğü ve coğrafi konumu itibariyle stratejik bir noktada olmasından dolayı belediye hizmetlerinin önemi daha da artmaktadır. Her yerde olduğu gibi İstanbul'da da yoksul, yardıma muhtaç insanlar bulunmaktadır. Özellikle diğer illerden göç alması nedeniyle şehre gelen göçmenlerin hemen ya da bir müddet iş bulamaması da kişileri yardıma muhtaç hale getirebilmektedir. Bu kapsamda yapılan yardımların daha sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı'na bağlı Sosyal Hizmetler Müdürlüğü bünyesinde Sosyal Yardım Birimi görev yapmaktadır.

Müdürlüğün çalışma amacını şu şekilde özetleyebiliriz: "Şehrin ve şehirlinin yaşam kalitesini yükseltmek, İstanbul ve İstanbullunun ortak medeni ihtiyaçlarını karşılamak üzere; sosyal hizmetlerin toplumun her kesimi için erişilebilir şekilde yerinden

yönetim anlayışıyla; planlı, programlı, etkili, verimli, eşgüdümlü, kaliteli ve yüksek standartlarda değişen şartlara göre manevra kabiliyetine sahip bir yapılanma içerisinde paydaşlarla koordineli olarak yürütülmesini sağlamak”tır.

İBB Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, sosyal yardım çalışmalarını hukuki bir zemine dayandırmak için “İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal İşler ve Yardım Esasları Yönetmeliği”ni düzenlemiştir. Yönetmelik, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun 10. maddesi ile 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 15. maddesinin (b) bendi hükümlerine dayanılarak faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu yönetmelik çerçevesinde yapılan yardım uygulamalarına ait genel esaslar şu şekildedir:

❑ Ayni ve nakdi yardımda bulunan belediyeye bu amaçla bütçeye her yıl ödenek konur. Yıl içerisinde yapılacak sosyal yardımların toplam tutarı, bütçenin % 3’ünü geçemez.

❑ Belediye ayni ve nakdi yardım faaliyetlerinde bulunan kurum ve kuruluşlarıyla gerekli işbirliğini sağlayarak sosyal yardım faaliyetlerine bu kurum ve kuruluşların katkısını artırmak için çaba gösterir, gerektiğinde yapılacak yardımları koordine eder.

❑ Ayni ve nakdi yardım programlarının uygulanmasında yaşlı, özürlü, çocuklar, kimsesiz ve düşkünlere öncelik tanınır.

❑ Yardım taleplerinin karşılanmasında; belediyenin mali durumu, hizmetin ivediliği, muhtaç olma derecesi, başvuru veya tespit sırası dikkate alınır.

2.2.1. Sosyal Yardımlardan Yararlanma Hakkı

Sosyal yardımların yapılmasında temel amaç ihtiyaç sahiplerinin gıda, giyinme, barınma, ısınma, eğitim, sağlık gibi temel nitelikte sosyal ve ekonomik bir sorununun çözümünde ona yardımcı olunmasıdır. Bu kapsamda insan onurunu zedelemeyecek koşullarda, vatandaşa en yakın ve en uygun yöntemlerle sunulmasına özen gösterilmektedir.

❑ Yardım alanlara sürekli bir yardım uygulanmamaktadır. Çok mağdur durumda olanlara yılda en fazla 5 defa yardım yapılmaktadır. Bunun haricinde her ay yardımda bulunma durumu söz konusu değildir.

❑ Çok mağdur durumda olanlar içerisinde bulunanlar öncelikli olmak üzere 2 yılda bir yardım alan aileler ziyaret edilerek ekonomik durumlarında bir düzelme olup olmadığı takip edilmektedir.

İBB Sosyal Yardım Birimi uygulamasından yararlanma hakkı bulunanlar şunlardır:

1. Belediye sınırları içinde ikamet eden muhtaç, yoksul, kimsesiz, düşkün ve özürlü kişiler,
2. Belediye sınırları içindeki kamuya ait eğitim kurumlarında eğitimini sürdürmekte olan muhtaç öğrenciler (ilköğretim ve lise)
3. Afetlere maruz kalmış olup ayni ve nakdi yardıma ihtiyacı olduğu tespit edilen kişiler,

2.2.2. Sosyal Yardım Başvurusu

Sosyal yardımlardan yararlanabilmek için ihtiyacı olanların Sosyal Yardım Birimine başvuru yapmaları gerekmektedir. Şahsen başvuru haricinde de değerlendirmeler yapılabilmektedir. Başvuru yapılmış şekilde değerlendirilen uygulamalar ise aşağıdakiler gibidir:

1. Şahsen Başvuru
2. Telefon ile başvuru (153 nolu telefonu arayarak)
3. İBB Başkanına gönderilen mail aracılığıyla başvuru (Herkes tarafından bilinmesi nedeniyle)
4. İhbar yoluyla: Yardım almaya hak kazanıldığı düşünülen kişinin yakınları, komşuları, mahalle muhtarı vb. kişilerin ihbar etmesi suretiyle başvurulmuş sayılmaktadır.

Ayrıca başvuru olmasa dahi, basında yer alan veya zabıta birimlerince tespit edilip belediyeye bildirilen yoksul, muhtaç, özürlü, kimsesiz ve düşkünlere de re'sen yapılacak inceleme üzerine yardımda bulunulmaktadır.

Yukarıdaki yöntemler haricinde herhangi bir başvuru alınmamaktadır. Yalnızca 2010 yılında İstanbul'a bağlı 150 köye gidilerek yardıma muhtaç olanlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda yaklaşık 1.000 aile tespit edilmiş ve bu ailelere gerekli yardımlar yapılmıştır.

2.2.3. Başvuruda İstenen Belgeler

Sosyal yardım talebinde bulunmak için Sosyal Yardım Birimine başvuracak olan kişilerden aşağıdaki belgeleri hazırlamaları istenmektedir:

1. Nüfus cüzdanı sureti veya kimlik fotokopisi
2. İkametgah belgesi
3. Yardıma muhtaç olduğuna dair fakirlik ihtiyaç ilmühaberi
4. Gerektiğinde diğer makam ve kişilerden alınacak (özürlü ise sağlık raporu, geliri ve ihtiyacı ispata elverişli belgeler gibi)
5. Müdürlükçe lüzum duyulan bilgi ve belgeler

Yardımdan yararlanabilmek için yukarıdaki belgelerin teslim edilmesi gerekmektedir. Ancak müdürlüğün uygun görmesi halinde, zabıta veya müdürlük personeli marifetiyle yerinde yapılacak inceleme sonucu durumu ve kimliği tespit edilenlerden başkaca belge istenmeksizin yardım yapılabilir. Belediye sınırları içinde oturan ve yetkili makamlarca verilmiş yeşil karta sahip kişilerden ayrıca fakirlik ihtiyaç ilmühaberi istenmektedir.

2.2.4. Başvuruların İncelenmesi

Başvuru sırasında bireylerin konut durumları (kira/malik), sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı çalışıp çalışmadığı, aile nüfusu (kardeş sayısı, okula giden, gitmeyen vb.), medeni durum, ailenin geçimini nasıl sağladığı, ailede sağlık problemi olup olmayanlar, ailede özürlü durumda olup olmayanlar, daimi olarak hastanede yatan hastaları olup olmadığı ile ilgili bilgiler üzerinden genel bir değerlendirme yapılmaktadır. Bilgisayara girilen bu veriler

kapsamında ilk değerlendirmeyi kişilerin beyan ettikleri bilgiler kapsamında bilgisayar yapmakta ve kişinin durumuna göre puan vermektedir. Aldığı puan itibarıyla “çok mağdur” ve “mağdur” olarak değerlendirilen bireylere yardım yapmada öncelik tanınmaktadır.

Yardım başvurusunda bulunan kişilerin beyan ettikleri bilgiler ve ilk değerlendirme çerçevesinde kişilerin adreslerine gidilerek bilgilerin doğruluğu kontrol edilmektedir. İncelemelere 2 kişilik ekip gitmektedir. Bu kapsamda toplam 50 personel çalışmaktadır. Bu ekip, yardım talebinde bulunanların adreslerine giderek; komşularından, çevre esnaftan, muhtarlıklarından bilgi alarak ve bizzat kendileri ile ikametgâhlarında görüşerek, haklarında Sosyal İnceleme Raporu düzenlemektedirler. Sosyal İnceleme Raporunda başvuranların genel durumları, istekleri ve ihtiyaçlarıyla ilgili toplanan bilgiler belirtilmektedir. Şahısların beyanlarında sosyal güvencelerini içeren bilgiler var ise konuyla ilgili belgeler istenmekte ve evrakına eklenmektedir. Başvuranın evrakları Sosyal İnceleme Raporu ile birlikte karara bağlanmak üzere “Değerlendirme Kurulu”na gönderilmektedir.

2.2.5. Değerlendirme Kurulunun Görev ve Yetkileri ve Başvuruların Değerlendirilmesi

İncelemelerde bulunan ekibin yapmış olduğu tespit sonuçları İBB Başkanı tarafından 2 yılda bir seçilen 5 kişilik Değerlendirme Kurulu'nun toplantı gündemine getirilmektedir. Bu 5 kişilik ekip Sosyal Hizmetler Müdürü, ilgili daire başkanı ve genel sekreter yardımcısı ile 2 yıl için seçilen en düşük Müdür seviyesinde olmak üzere diğer 2 bürokrattan oluşmaktadır. Değerlendirme Kurulu, toplantıları ihtiyaca göre artmakla birlikte normal koşullarda ayda en az 4 kez toplanmaktadır. İBB Başkanı gerekli görmesi durumunda süresinden önce üyeleri değiştirebilir. Süresi biten üye yeniden görevlendirilebilir. Değerlendirme Kurulu üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır. Kararlar toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu ile alınır. Oylarda eşitlik olması halinde başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sayılır.

Kimlerin yardım alabileceğine ve yardım alacak olanların ne kadar alması gerektiğine karar veren Değerlendirme Kurulu'nun görev ve yetkileri şunlardır:

1. Sosyal yardım talebiyle Belediyeye müracaat eden veya Belediyeye tespit edilen yoksul ve muhtaç kişilerin durumlarını değerlendirerek yardım yapılmasının uygun olup olmadığına, uygun bulunması durumunda yapılacak yardımların miktarı, süresi ve şekli ile ilgili uygunluk görüşü vermek.

2. Sosyal İşler ve Yardım Esasları Yönetmeliğinde hüküm bulunmayan hallerde sosyal yardım ve hizmetlerden yararlanacak kişilerde aranacak şartları tespit etmek, uygulamanın ne yönde yapılması gerektiği hakkında harcama yetkilisinin kararına esas olmak üzere uygunluk görüşü vermek.

3. Bütçe yılı içinde toplu halde yapılacak aynı/nakdi (toplu gıda, barınma, yakacak, eğitim bursu gibi) sosyal yardımların miktarı, süresi ve şekli ile ilgili olarak, belediyenin bu amaçla geçmiş yıllarda yaptığı yardımları, belediyeye yapılan yardım başvuruları, güncel ihtiyaç durumlarını ve bütçe imkanlarını dikkate alarak genel uygunluk görüşü vermek.

Değerlendirme Kurulu yardım başvurusunda bulunanların talepleri ile bütçe karşılaştırması yaparak ilgili kişilere ödeme yapılabilmesi için Başkanın onayında kredi mutemedine ödeme talimatı verir. Bankadan kısa sürede ödenebilmesi için Sosyal Yardım Biriminin bulunduğu alanda İBB'nin anlaşmalı olduğu bankanın küçük bir şubesi (2-3 çalışanı olan) faaliyette bulunmaktadır.

2.3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Yardım Birimi Yardım Çalışmaları

2.3.1. Nakdi Yardımlar

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı Sosyal Yardım Birimi'nin çalışmalarının önemli bir kısmını ihtiyaç sahiplerine yapılan nakdi yardımlar oluşturmaktadır. Sosyal Yardım Biriminin nakdi yardımda bulunabilmesi aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

1. Belediye dar gelirliilere, muhtaç, yoksul, düşkün, kimsesiz ve özürllülere sosyal, sağlık ve ekonomik sorunlarının çözümlünde yardımcı olabilmek amacıyla nakdi yardımda bulunmaktadır. Yapılacak nakdi yardımların miktarı ve süresi Müdürlüğün teklifi üzerine veya re'sen Değerlendirme Kurulu tarafından muhtaçlık durumu dikkate alınarak belirlenmektedir.

2. Tabiiyetine bakılmaksızın İstanbul'a gelip de imkansızlıklar nedeniyle yaşadığı yere dönemeyen veya İstanbul'da bulunduğu sırada hastalığı nedeniyle hastanelerde tedavi edilmesi gereken ve herhangi bir sosyal güvencesi olmayanlara durumlarını doktor raporuyla belgelemeleri durumunda ikametgah belgesi aranmaksızın kimlikleri ve hastalık evraklarıyla nakdi ödeme yapılabilmektedir.

3. Belediye sınırları içinde afetlerden zarar görenlere de Değerlendirme Kurulu tarafından belirlenecek miktarda nakdi yardım yapılabilmektedir.

Sosyal politikalarda önemli bir yer tutan sosyal yardımlar içerisinde İBB Sosyal Yardım Biriminden son üç yılda (2009-2011) yardım alan ailelerin sayısı ve bunlara yapılan yardım miktarı aşğıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 1. Nakdi Yardım Alan Aile Sayısı ve Yardım Miktarı

Açıklama	Gösterge Durumu	2009	2010	2011
Nakdi Yardım Alan Aile Sayısı ve Yardım Miktarı	Hedef	50.000 Aile	52.000 Aile	55.000 Aile
	Gerçekleşen	48.661 Aile	55.132 Aile	55.543 Aile
	Gerçekleşen Miktar	“11.872.275.00	“14.140.405.00	“14.955.520.00
	Ortalama Dağıtılan Miktar ⁴	“243, 979	“256,482	“269,260
	Gerçekleşme Oranı	% 97	% 106	% 103

Kaynak: İBB Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Sosyal Yardım Birimi.

⁴ Ortalama dağıtılan miktar, yapılan sosyal yardım miktarının dağıtılan aile sayısına bölünmesi suretiyle bulunmuştur. Her bir ailenin ortalama aldığı para miktarının bulunabilmesi için birden fazla yardım alan ailelerin de tespit edilmesi gerekmektedir.

Tabloda da görüldüğü üzere Sosyal Yardım Birimi stratejik hedefinde ulaşılması hedeflenen dağıtılması gereken yardım miktarı değil, aile sayısı olduğu anlaşılmaktadır. Burada, yardım başvurusunda bulunanların içinde buldukları ekonomik duruma göre yapılması gereken yardım miktarlarının değişiklik göstermesi etkili olmaktadır. Tabloda da görüldüğü üzere İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Yardım Birimi tarafından daha önce Stratejik Planında yer alan hedeflerine ulaşıldığı anlaşılmaktadır. Hatta 2010 ve 2011 yıllarında az da olsa yıl sonunda ulaşılması düşünülen rakamların üzerine çıktığı anlaşılmaktadır.

Tablodan çıkarılabilecek bir diğer bilgi yardım başvurusunda bulunanların ve dağıtılan yardım miktarlarının yıllar itibariyle artış gösteriyor olmasıdır.

Sosyal Yardım Birimi, yapmış olduğu yardımları genel olarak tek seferlik olarak yapmaktadır. Ancak yardım talebinde bulunanların ekonomik durumlarının çok kötü olması gibi bazı istisnai durumlarda yıl içerisinde en fazla beş defa olacak şekilde yardım yapabilmektedirler. Yukarıdaki tabloda kaç kişinin birden fazla yardım aldığı ile ilgili bilgilere rastlanılmamaktadır. Birden fazla yardım alanların sayılarının belirlenmiş olması, yardım almakta olanların durumlarının çerçevesini oluşturabilmek açısından da önemlidir.

Yardımlar, genellikle yardım talebinde bulunanların başvurularının değerlendirilmesi şeklinde uygulanmaktadır. Bunun haricinde ilk defa 2010 yılı içerisinde Sosyal Yardım Birimi çalışanları tarafından İstanbul'a bağlı 150 köyde tarama yapılarak yardıma muhtaç olanlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda yapılan çalışma sonucunda yardım alan aile sayısı ve dağıtılan yardım miktarı aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 2. İstanbul'a Bağlı Köylerde Dağıtılan Yardım Miktarı

Açıklama	Gösterge Durumu	2010	2011
Sosyal Yardım Birimi Tarafından yapılan Köy Taraması Çalışması	Aile Sayısı	1.447 Aile	1.025 Aile
	Yardım Miktarı	“473.150.00	“343.800.00
	Ortalama Dağıtılan Miktar	“326.986.00	“335.414.00

Kaynak: İBB Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Sosyal Yardım Birimi.

2.3.2. Gıda Kuponu

Gıda kuponu, yardım başvurusunda bulunan ailelere temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere para yerine geçebilen alışveriş kuponu (çeki) verilmesidir. Yardıma muhtaç olan bireylerin ne tür ihtiyaçları olduğunu en iyi kendileri bilmektedir. Bu kapsamda ihtiyaç sahiplerine standart yardımlar yapmak yerine kendi ihtiyaçlarını kendilerinin alabilecekleri para yerine geçen karşılığında mal alınabilecek kuponlar verilmektedir.

Gıda kuponu uygulamasına hak kazananların belirlenmesi de sosyal yardım biriminden yardım alanların belirlenmesi sürecinde yapılanlarla aynıdır. Değerlendirme Kurulu hangi aileye kaç adet gıda kuponu verilmesine karar vermektedir. Gıda kuponu verilmesi kararlaştırılmış ailelere üzerinde kendi T.C. kimlik numaralarını yazacak şekilde gıda kuponları düzenlenmektedir. Kendileri için hazırlanmış bulunan gıda kuponları anlaşmalı marketlerde kullanılabilir. İBB Sosyal Yardım Birimi tarafından ihtiyaç sahiplerine verilen gıda kuponları Kiler, Kim, Migros, Şok ve CarrefourSA mağazalarında kullanılabilir.

Son üç yıl içerisinde (2009-2011) gıda kuponu dağıtılan aile sayıları da aşağıda yer almaktadır:

Tablo 3. Gıda Kuponu Dağıtılan Aile Sayısı ve Gıda Kuponu Sayısı

Açıklama	Gösterge Durumu	2009	2010	2011
Gıda Kuponu Dağıtılan Aile Sayısı ve Gıda Kuponu Sayısı	Hedef	200.000	180.000	180.000
	Gerçekleşen	147.964	102.966	114.242
	Kupon Sayısı	745.014	731.070	1.180.421
	Dağıtılan Ortalama Kupon Sayısı ⁵	5,03	7,1	10,3
	Gerçekleşme Oranı	% 74	% 57	% 63

Kaynak: İBB Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Sosyal Yardım Birimi.

Yukarıdaki tabloda 2009-2011 yılları arasında ihtiyaç sahiplerine dağıtılan Gıda Kuponu sayıları ve dağıtılan aile sayıları yer almaktadır. Yıllar itibariyle aile başına dağıtılan ortalama gıda kuponu sayısında artış gözükse de 2010 yılında dağıtılan gıda kuponu sayısının 2009 ve 2011 yıllarından daha az olduğu görülmektedir.

Gıda kuponları kişilerin başvuruda belirttikleri ihtiyaç durumlarına göre kupon üzerine bireylerin T.C. kimlik numaralarının yazılarak kendilerine teslim edilmesi sonrasında kullanılmaktadır. Bu da modern anlamda sosyal yardım olarak değerlendirilebilecek bir uygulama olarak düşünülmektedir. Çünkü bireyler gerçekten ihtiyaçları olan ürünleri almaktadırlar. Yakacak ve giyecek gibi diğer aynı yardımlardan farkı, bireylerin kendi ihtiyaçlarını kendilerinin tespit etmesine ve bunun karşılanmasına imkan vermesi açısından önemlidir.

---

⁵ Ortalama dağıtılan kupon sayısı, dağıtılmış olan toplam kupon sayısının dağıtılan aile sayısına bölünmesi suretiyle bulunmuştur. Her bir ailenin ortalama aldığı kupon sayısının bulunabilmesi için birden fazla gıda kuponu alan ailelerin de tespit edilmesi gerekmektedir.

2.3.3. Eğitim Yardımı

İBB Sosyal Hizmetler Müdürlüğü eğitimi devam etmekte olan ihtiyaç sahiplerine de yardım yapmaktadır. Yetim, öksüz, şehit ve özürlü çocukları okuyan (üniversite hariç) her aileye yılda bir defa olmak üzere 200 TL yardımda bulunmaktadır. Kimlerin bu yardımları alacağına belirlenmesi sürecinde İBB Sosyal Yardım Birimi, Milli Eğitim İl Müdürlüğü ile irtibata geçerek karar vermektedir. İl Milli Eğitim Müdürlüğü de İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri kanalıyla tüm okullara ve öğrencilere ulaşabilmektedirler. Öğrenci Belgesi, Yetim ya da şehit belgesi ile birlikte durumunu belgeleyen kişilerin başvurusu Mernis'ten kontrol edilerek hak sahiplerine eğitim yardımları yapılmaktadır.

Eğitim, yoksulluk zincirinin kırılmasındaki en etkin araç olarak değerlendirilmektedir. Uzun dönemde yoksulluğun kalıcı bir biçimde azaltılabilmesi için, yoksul çocukların eğitime devam etmeleri şarttır (Demir Şeker, 2008: 177). Bu kapsamda da eğitime devam eden ancak akranlarına göre özellikle ekonomik olarak daha zayıf olanların korunması gerekmektedir.

2009-2011 yılları arasında eğitim yardımları kapsamında değerlendirilen Şehit Çocuğu– Yetim-Öksüz-Engelli Öğrenci Yardımı Dağıtılan Öğrenci Sayısı ise aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

**Tablo 4. Şehit Çocuğu– Yetim-Öksüz-Engelli Öğrenci Yardımı
Dağıtılan Öğrenci Sayısı**

Açıklama	Gösterge Durumu	2009	2010	2011
Şehit Çocuğu– Yetim-Öksüz-Engelli Öğrenci Yardımı Dağıtılan Öğrenci Sayısı	Hedef	42.500		60.000
	Gerçekleşen	52.500		49.160
	Gerçekleşme Oranı	% 124		% 82

Kaynak: İBB Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Sosyal Yardım Birimi.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere 2009 yılında 52.500 öğrenciye eğitim yardımı yapılmışken, 2011 yılı içerisinde 49.160 öğrenciye eğitim yardımı yapılmıştır. 2010 yılı içerisinde eğitim yardımında bulunulmamıştır. Eğitim yardımları önceleri yükseköğretim öğrencilerine de yapılmakta idi, ancak merkezi hükümet tarafından yapılan düzenlemelerle yerel yönetimlerin yükseköğretim öğrencilerine yapacakları yardımın tek elden yani merkezi hükümet tarafından yapılması yoluna gidilmiş ve yerel yönetimlerin kendilerinin yardım yapma imkanlarının önü kapatılmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Yardımların kısa dönemli ve acil önlemler olduğu göz ardı edilemez. Ancak mutlaka daha uzun hedefli politikalar üretilmesine gereksinim vardır. Dayanışma duygusu güzel bir duygu olmakla birlikte, yoksulluğun sıradanlaşmasının önüne geçilmesi gerekir. Sistemik olmayan bir biçimde, rastgele dağıtımla yürütülen doğrudan yardımların, "sadaka" zihniyetiyle yapılması, aynı kanıksanmışlığa hizmet etmekte ve toplumsal siyasal davranış kalıplarının dışında, tek yanlı ve mahcup bir ilişki düzlemi kurmaktadır. Oysa sosyal politika uygulamalarının yurttaşlık temeline dayanan bir hak olarak kabul edilmesi çağdaş toplumların önemli unsurlarından biridir (Fırat, 2008: 211-212). Yürütülen yardım çalışmalarını değerlendirirken yoksulluk ile belli bir ölçüde mücadele edildiğinin de hiçe sayılmaması gerekir. Ancak bu mücadele şeklinin yoksulluğu giderici bir yanının olmadığı ayrıca vurgulanmalıdır. Hatta yardıma muhtaç bırakmanın, yoksulluğu yeniden üreten bir şekilde geliştiği eklenmelidir (Metin, 2011: 195). Nitekim, yardım alan yoksul bireylerin yoksulluk ile ilgili algılarının araştırıldığı bir çalışmada araştırmaya katılanların çoğunluğu yardımların sistematik edildiğini düşünmektedirler (Cansuyu, 2010: 235-237).

Yardım vb. faaliyetlerle ilgili ülkemizdeki en önemli problem, yardımların etkin ve verimli bir şekilde değerlendirilememesidir. Yardımların etkin bir şekilde dağıtılamaması da sistemleri

beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda özellikle son genel seçim (2011 Haziran) sonrasında yapılması planlanan yardım faaliyetinde bulunan birimlerin "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı" bünyesinde tek çatı altında toplanacak olması uygulamasına geçilmesi, kaynakların etkin bir şekilde değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Bazı ihtiyaç sahipleri istedikleri yardım miktarlarına ulaşamadıkları halde bazıları birden fazla yardım alabilmektedir. Bundan dolayıdır ki, yardım yapan kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlıklı bir şekilde sağlanması gerekir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından yardım alan kişilerin başka gelirlerinin olup olmadığı ile ilgili yapılan bir araştırmada, 2009 yılı verilerine göre yoksulluk yardımı ve yaşlılık, özür lülük vb. yardımları birlikte alanların % 29,33 olduğu ortaya çıkmıştır (Ortakaya ve Torun, 2011: 89). Bu sadece yardım kuruluşları ve yardım türlerinin küçük bir kısmı olduğu düşünülürse mükerrer yapılan yardımların oranları daha iyi anlaşılabilir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal yardımları gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırabilmek amacıyla ayrıca bir birim oluşturması ve bu birimi aktif bir şekilde hizmet verebilecek şekilde yeterli personel ile çalıştırması önemli bir unsurdur. Ayrıca yıl içerisinde yardım yapılacak miktarın belediye bütçesinin % 3'ünü geçmeyecek şekilde sınırlandırılması da aynı zamanda siyasi bir kurum olan belediyenin yapacağı yardımların suistimal edilmesini engellemek için aldığı önemli bir önlem olarak değerlendirilmektedir.

AB uyum süreci bağlamında sosyal hizmetlerin yerelleşmesine yönelik kararların olması da İBB Sosyal Yardım Birimi çalışmalarını önemli hale getiren bir başka unsurdur. Ayrıca İBB Sosyal Yardım Birimi çalışmaları ile ilgili aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulabilir:

□ Yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılabilmesi için İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde tek elden ya da koordineli bir şekilde yapılması gerekir. Valilik bünyesinde yer alan "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı" çalışmalarına bakıldığı zaman İBB Sosyal Yardım Birimi ile paralel çalışmalarda bulunmaktadır. Ancak bu iki kurum arasında koordinasyonun

olmaması yapılan yardımların etkinliğini azaltmaktadır. İBB Sosyal Yardım Birimi'nin başında bulunan Belediye Başkanı'nın aynı zamanda Valilik bünyesindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Mütevelli Heyeti daimi üyesi olduğu düşünüldüğü zaman kurumlar arasındaki koordinasyonun önemi daha da artmaktadır.

❑ Kamu kurumları arasında olması gereken koordinasyonun STK'lar arasında da olması gerekmektedir. STK'lar tarafından yapılan sosyal yardımlar, özellikle İstanbul ölçeğinde düşünüldüğü zaman hiç azımsanmayacak kadar önemli hale gelmektedir. İHH, Deniz Feneri, Kimse Yok Mu, Cansuyu vb. gibi aynı zamanda uluslararası yardım faaliyetlerinde bulunan STK'larla koordinasyon kurularak işbirliği içinde hareket edilmelidir.

❑ Yardım faaliyetlerinin suistimal edilmemesi için gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması gerekmektedir. Bu kapsamda da özel gayret sarfedilmelidir. Belediyenin bir hizmet kurumu olması ve merkezi hükümetten farklı olarak halka yakın olması gerçek ihtiyaç sahiplerinin belirlenmesi noktasında belediyeyi daha avantajlı hale getirmektedir. Yapılan sosyal yardım paralarının vergiler aracılığıyla tüm vatandaşlardan toplandıdığı düşünüldüğü zaman, gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşmanın önemi daha da artmaktadır.

❑ Sosyal yardıma muhtaç kişilerin genel olarak tespit edilememiş olması ve sadece yardım başvurusunda bulunanlara yardım yapılıyor olması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Yardım başvurusunda bulunanlara yardım yapılabilmesi, yapılan incelemeler neticesinde oluşsa bile gerçek ihtiyaç sahibi olup da yardım alamayanların bilinmemesinden dolayı, yardımların verimli bir şekilde değerlendirilemediği anlamına gelmektedir. Yardımların verimli bir şekilde yapılabilmesi için, İstanbul genelinde sosyal ihtiyaç haritasının çıkarılması ve sosyal yardımların önceliklendirilmesi gerekmektedir.

❑ Yardıma muhtaç, yoksul vatandaşların tespiti yanında aynı zamanda yoksulluğa neden olabilecek; toplumsal cinsiyet, etnik köken, engelliler, çalışan çocuklar, eğitim sorunları ve göç gibi yoksulluk üreten alanlara yönelik projelerin geliştirilmesi

gerekmektedir (Zengin ve Öztaş, 2009: 23). Özellikle göç olgusu yardım alan ailelerin sayılarının artmasına neden olabilmektedir (Öğülmüş, 2011: 89).

❑ Sosyal yardım konusunda görev yapan kurumların verdiği hizmetlerde, talepleri karşılamakta yetersiz olmasının önüne geçilebilmesi için Sosyal Yardım Birimi'nin doğrudan nakit yardımında bulunmanın yanında ihtiyaç sahiplerinin sonraki dönemlerde de yardıma muhtaç olmalarını engellemek için çalışmalarda bulunması gerekir. Çünkü bu tür yardımların sürekli, kesintisiz bir şekilde yapılması insanların ihtiyaçlarını gidererek fayda vermek yerine onları tembelliğe sevk ederek onlara zarar verebilmektedir. Bu durumun özellikle değerlendirilmesi ve durumunda düzelme imkanı olmayanlar için değil ama düzelme imkanı olanlar için, onların mevcut durumlarını düzeltici, kendilerini geliştirici, üretime katılmalarına imkan sağlayıcı projelerin geliştirilmesi gerekir.

❑ Ekonomik durum ve işsizlik de Sosyal Yardım Birimi çalışmalarını önemli oranda etkilemektedir. İnsanların işsiz kalması, hayatlarını devam ettirebilmeleri için yardım almalarını zorunlu kılmaktadır. Bundan dolayı Sosyal Yardım Birimi çalışmalarının yoğunluğunu azaltmak ve yapılan yardımların sürekliliğini sağlayabilmek adına işsizlikle, Türkiye İŞ-KUR İstanbul Şubesi ile koordineli bir şekilde çalışmalar yapılarak, gerekirse işsiz bireylerin işe girmelerine yardımcı olabilecek meslek edindirme faaliyetlerinin yapılması da faydalı olacaktır. Özellikle çalışabilecek durumda olanların yardım başvuruları yaptıkları esnada verdikleri bilgilerin otomatik olarak İŞKUR tarafından da görülebilmesi, işe yerleştirme konusunda daha koordineli bir çalışmanın sonucu olacaktır. Bu kapsamda Sosyal Yardım Birimi'nin istihdam konusunda çalışmalarda bulunabilecek özellikte personel istihdam etmesi, yapılacak çalışmaların kaliteli ve hızlı yapılmasını sağlayacaktır.

❑ Ayrıca, şehit çocuğu, öksüz ve yetim çocuklara yapılan eğitim yardımlarının yıl içerisinde tek sefere mahsus değil de süreklilik arz edecek şekilde yapılması, toplumsal yaşamda dezavantajlı konumda bulunan bu tür ihtiyaç sahipleri açısından daha faydalı olacaktır.

Kaynakça

- Aktan, Coşkun Can (2002), **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Manşet Basın-Yayın, Ankara.
- Aydemir, Güneşin (2002), "Yerellik Kavramı", **STK'lar, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler**, içinde 29-57, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.
- Aydın, Murat (2008), **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, Yedirenk Yayınları, İstanbul.
- Aysan, Fatih (2007), "Belediyelerin Üstlendikleri Yeni Rol: Sosyal Belediyecilik", **Sosyal Politikalar Dergisi**, Sayı: 2, Kış.
- Bilgin, Mustafa (2002), "Yerel Yönetimlerin Bölgesel Kalkınmadaki Etkinliği: Göller Bölgesi", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 2.
- Bozkurt, Ömer ve Turgay Ergün (1999), **Kamu Yönetimi Sözlüğü**, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Bozlağan, Recep (2005), **Liderlik Yaklaşımı ve Belediyeler**, Hayat Yayınları, İstanbul.
- Bozlağan, Recep ve Yüksel Demirkaya (2008), "Geleneksel Kamu Yönetimi Yaklaşımı, Yeni Kamu Yönetimi Yaklaşımı ve Yerel Yönetimlere Etkileri", **Türkiye'de Yerel Yönetimler**, içinde 1-29, Nobel Yayınevi, Ankara.
- Buğra, Ayşe (2005), **Yoksulluk ve Sosyal Haklar**, Sivil Toplum Geliştirme Derneği için Hazırlanan Danışman Raporu.
- Cansuyu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (2010), **Türkiye'de Yoksulluk Algısı Araştırması: Yardımcıların Yoksulluk Algısı, Yoksulların Yoksulluk Algısı**, Anıl Grup Matbaacılık, Ankara.
- Craw, Michael (2010), "Deciding to Provide: Local Decisions on Providing Social Welfare", **American Journal of Political Science**, Cilt: 54, Sayı: 4, 906-920.
- Çarkçı, Akif (2008), **Ulusal Kalkınma için Yerel Teklifler**, Şehir Yayınları, Ankara.
- Çengelci, Ethem (1993), "Sosyal Refahın Gerçekleşmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi", **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi**, No: 11, Sayı: 1-2-3.
- Daly, Guy ve Howard Davis (2011), **Yerel ve Bölgesel Yönetim, Yönetişim ve Sosyal Politika**, (Çev. Onur Can Taştan)] içinde Alcock, Pete, Margaret May ve Karen Rowlingson (2011), **Sosyal Politika: Kuramlar ve Uygulamalar**, (Çev. Edit. Şenay Gökbayrak), Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Demir Şeker, Sırma (2008), **Türkiye'de Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkileri**, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Emrealp, Sadun (2007), **Yerel Yöneticinin 1 Nisan Rehberi**, Uclg-Mewa (Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Ortadoğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı) Yayınları, İstanbul.

Eraslan Yayinoğlu, Pinar (2005), "Yerel Yönetimler Kuruluşlarında Halkla İlişkiler İşlevleri ve Yeni Yaklaşımlar", **Selçuk İletişim**, Cilt: 3, Sayı: 4, 41-52.

Ersöz, Halis Yunus (2011), **Sosyal Politikada Yerelleşme**, İTO Yayınları, İstanbul
Eryılmaz, Bilal (2008), **Kamu Yönetimi**, Okutman Yayıncılık, Ankara.

Fırat, Serap A. (2008), "Yoksulluk, Kentlerde Suç Artışı ve Kent Merkezlerinde Özel Güvenlik Hizmetleri Verilmesi", **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 3.

Gökacı, M. Ali (1996), **Dünyada ve Türkiye'de Belediyecilik**, Ozan Yayınları, İstanbul.

Güler, Birgül Ayman (2001), "Yerel Yönetimler ve İnternet", **Türkiye'yi İnternete Taşımak Konferansı**, İstanbul: 2 Kasım 2001.

Gündoğan, Naci (2008), **Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele**, Asodosya (Ankara Sanayi Odası Dosyası), Ankara.

Güneş, Sadık (2010), **Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü: Türkiye'de Kamusal Sosyal Yardım Alanlarının Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü Araştırması**, Ermat Matbaacılık, Ankara.

Hacimahmutoğlu, Hande (2009), **Türkiye'deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi**, DPT Uzmanlık Tezi, Yayın No: 2803, Ankara.

İçağasıoğlu Çoban, Arzu ve Cengiz Özbekler (2009), "Türkiye'de Aileye Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler", **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, Temmuz-Ağustos-Eylül 2009, 31-41.

Kaya, Nurullah (2012), "Yerel Yönetimlerde Sosyal Bütçe; Erzurum Büyükşehir Belediyesi Sosyal Bütçesinin Değerlendirilmesi", **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 2, 157-169.

Kesgin, Bedrettin (2008), **Yerel Sosyal Politika Oluşturmada Yerel Yönetimler ve Uygulama Sorunları**, Uluslar Arası Yoksulluk Sempozyumu Bildirileri, I. Cilt, 1-3 Şubat 2008, İstanbul.

Marshall, Gordon (1999), **Sosyoloji Sözlüğü**, (Çev. Osman Akinhay ve Derya Kömürücü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Metin, Onur (2011), "Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar", **Çalışma ve Toplum**, 2011 (1).

Midgley, James ve Kwong-leung Tang (2001), "Social Policy, Economic Growth and Developmental Welfare", **International Journal of Social Welfare**, Sayı: 10, 244-252.

Nadaroğlu, Halil (1978), **Mahalli İdareler: Felsefesi, Ekonomisi, Uygulaması**, Sermet Matbaası, İstanbul.

Ortakaya, Ahmet Fatih ve Gamze Torun (2011), "Devlet Tarafından Verilen Sosyal Yardımlarda Mükerrerliğin Hesaplanması", **Yardım ve Dayanışma Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2.

Öğülmüş, Selahaddin (2011), "Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü" **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, Temmuz-Ağustos-Eylül 2011, 83-96.

Öztemel, Ercan (2001), **Belediyelerde Toplam Kalite Yönetimi**, Değişim Yayınları, Sakarya.

Seyyar, Ali (2002), **Sosyal Siyaset Terimleri: Ansiklopedik Sözlük**, Beta Yayınları, İstanbul.

Seyyar, Ali ve Oral Demir (2008), **Katılımcılık ve Kalkınma Ekseninde Yerel Sosyal Politikalar**, KAM Yayınları, İstanbul.

Sezer, Özcan ve Tarık Vural (2010), "Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arasında Yetki ve Görev Paylaşımı", **Maliye Dergisi**, Sayı: 159.

Stevens, John M. ve Robert P. McGowan (1983), "Financial Indicators and Trends for Local Governments: A State-Based Policy Perspective", **Policy Studies Review**, Cilt: 2, Sayı: 3. 407-416.

Talas, Cahit (1992), **Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi**, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Taşçı, Faruk (2007), **1980 Sonrası Türkiye'de Sosyal Yardımların Analizi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Taşçı, Faruk (2010), **Sosyal Politikalarda Can Simidi: Sosyal Yardım**, Nobel Yayınları, Ankara.

Tortop, Nuri, Burhan Aykaç, Hüseyin Yayman ve M. Akif Özer (2006), **Mahalli İdareler**, Nobel Yayınları, Ankara.

Tuna, Orhan ve Nevzat Yalçıntaş (1999), **Sosyal Siyaset**, Filiz Kitabevi, İstanbul.

TÜİK (2011), **Türkiye İstatistik Yıllığı** (e-kitap).

Vargas-Hernandez, Jose G., Mohammed Reza Noruzi ve Farhad Nezhad Haj Ali Irani (2011), "What is Policy, Social Policy and Social Policy Changing", **International Journal of Business and Social Science**, Cilt: 2, sayı: 10, 287-291.

www.tdk.gov.tr, (20.04.2012)

Yalçındağ, Selçuk (1995), **Yerel Yönetimler: Sorunlar, Çözümler**, Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD) Yayınları, İstanbul.

Zengin, Eyüp ve Cemal Öztaş (2009), "Yerel Yönetimler ve Sosyal Yardımlar: Üsküdar Belediyesi Örneği", **Aile ve Toplum Dergisi**, Ocak-Şubat-Mart 2009.

**BATILILIŞMA FİKRİ İLE KENTLİLİK ÖZDEŞLEŞMESİNDE ÖRNEK
ESER: AHMET MİTHAT EFENDİ’NİN “FELATUN BEY VE RAKİM
EFENDİ” ADLI ESERİNİN TRANSAKSİYONEL ANALİZ AÇIDAN
İNCELENMESİ**

**IDENTIFICATON OF THE IDEA OF WESTERNIZATION AND
URBANIZATION: TRANSACCIONAL ANALYSIS OF “FELATUN BEY
AND RAKİM EFENDİ” WRITTEN BY AHMET MITHAD EFENDİ**

Battal ODABAŞI*

Özet

Bu makale, transaksiyonel analiz üzerine yapılmıştır. Araştırmada birçok kaynak kullanılmıştır ve nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Eğitimde transaksiyonel analiz örneklem olarak alınmıştır. Ahmet Mithat Efendi’nin yazdığı “Felatun Bey ile Rakım Efendi” adlı eseri, kişiler arası çatışmaları açısından incelenmiştir. Uygulanan metot, psikoloji biliminin kullandığı ‘Transaksiyonel Analiz’ metoduyla gerçekleştirilmiştir. Roman ve hikâyelerde yer alan kahramanlar ‘üç benlik durumu’ olan ‘ana-baba, yetişkin ve çocuk benlik’ durumlarına göre ele alınmıştır. Hangi ortamda nasıl davrandıkları ve kahramanların ne durumda nasıl tepkiler verdikleri, bu üç benlik durumu ile incelenmiştir. Yaptığımız incelemeler sonucunda kişilerin buldukları ortama ve durumlara göre çeşitli benlik durumlarını sergiledikleri görülmüştür.

Anahtar Sözlük: Ahmet Mithat Efendi, Felatun Bey ile Rakım Efendi, iletişim Çatışması, Transaksiyonel Analiz.

---

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, battalodabasi@aydin.edu.tr

Abstract

This article conducted on transaksyonel anaysis. Many researches are used and qualitative research method is used. Transaksyonel analysis in education is used as sample. The book “ Falatun Bey ile Rakım Efendi” written by Ahmet Mithad efendi is examined in terms of conflict between people. Heros in thenovel and legend are evaluated according to circumstanes “ position of three conceit” “mother- father, adult and childconceit”. How behave in society and how heros response in different circumstanes are examined with position of these three conceits. The result of this research shows that People show different cence its according to their position and surroundings.

Keywords: Ahmet Mithad Efendi, Falatun Bey with Rakım Efendi, communicationconfict, transacsionalanalysis.

Giriş

Binlerce yılda oluşturulan anonim eserler, transaksiyonel anlamda zengin bir veri kaynağı sayılabilir. Bu kaynakların ve üretimşlerin değeriendirilip yorumlanması, sistematik derinliğe tabi tutulması elbetteki önemlidir. Tiyatrolarda, masallarda ve benzeri eserlerde sergilenen kişilerarası iletişimler, psikoloji ve pedagojideki mevcut veri toplama teknikleri ile elde edebileğimiz verilerin ötesinde birtakım verilerle tanışmamıza fırsat sağlayabilir. “Bu veriler, insanı anlama çabalarımıza katkıda bulunacaktır. Tiyatroları ve masalları iletişim çatışmaları ve empati açısından incelemenin diğer bir nedeni ise, sanat eserlerini, psikolojinin imkanlarından yararlanarak yeni bir bakış açısıyla ele alma isteğidir. Çeşitli sanat eserleri, edebiyatçılar, sanat tarihçileri, sosyologlar ve antropologlar tarafından, bu alanlara özgü incelenmektedir; bunların yanı sıra sanat eserleri, psikoloji kapsamında daha çok Freud’un ve Jung’un kuramları açısından incelenmiştir.” (Üstün Dökmen, iletişim çatışmaları ve empati 46.Basım)

1. Transaksiyonel Analiz Nedir?

Transaksiyonel Analiz (TA), *Eric Berne* tarafından geliştirilmiştir. 1941'de Freud'un çalışma arkadaşlarından Federn'in öğrencisi olarak psikanaliz eğitimine başlamıştır. Sezgi konusu zamanla Berne'nin ilgisi çekmekle birlikte yeni bir kuramın ortaya çıkacağına habercisiydi. Ego durumlarında yola çıkarak insanlar arasındaki iletişimi sağlanmasında büyük bir rol üstlenmiştir. Transaksiyonel analiz yoluyla bireysel ve toplumsal iletişim becerisi ortaya çıkmaktadır.

Kişilerarası iletişim sağlanırken bireyler de doğuştan var olan benlik durumlarını kullanırlar. Üç benlik durumu vardır. Bunlar; ana-baba benlik durumu, yetişkin benlik durumu ve çocuk benlik durumudur (Sevim, 1996:31). Günlük yaşamda çok fazla bu benlik durumlarını kullanmaktayız. Bu benlik durumlarıyla iletişim sağlanırken ben dili ve sen dili ile iletişim sağlanmaktadır.

Transaksiyonel Analiz (TA), bir *kişilik kuramı* olduğu kadar, bir *iletişim kuramı* ve bir *psikoterapi kuramı*dır da. Bu açıdan aslında kişilik oluşumunun ironik bir ifadesi olduğu kadar, çevremizle nasıl iletişim kurduğumuzun ve kişilik ile iletişim sürecinin arızalarını gidermenin yollarını da kendi içinde barındırmaktadır. TA, Ego durumlarından hangisinin olası tepkilerinin uygun olduğunu saptama görevini yüklenir. Bunu yaparken de ebeveyn ve çocuk durumlarından yararlanır (Akkoyunlu, Sevim,1996:32, **Jongavard,1993:325**)

Ana-baba benlik durumu; kişiliğimizi karşıdaki bireyin insanlara nasıl davranması gerektiğini konusunda uyarmak, öğütler vermek, emirler veren kısmıdır. Ana-baba benlik durumu kendi içinde ikiye ayrılır. Bir eleştirici ana-baba benlik, ikincisi ise koruyucu ana-baba benlik durumudur. Eleştirici ana-baba benlik durumu, sürekli bir eleştiri söz konusudur (Dökmen,2011).

Daha çok toplumsal bir ögesi vardır. Toplumsal normları, toplumsal değerleri korumaya amaçlayan ve bu kurallara uymayan bireyleri eleştirme yoluna gider. "anneye karşı gelmek ayıp", "bana bir daha bağırırsan fena yaparım" gibi cümlelerde bulunan mesajlar eleştiri ana-baba benlik türüdür. Koruyucu ana-baba benlik durumu,

karşımızdaki birey kaç yaşında olursa olsun onu korumaya ve sürekli o kişinin sağlığını düşünürüz. “ödevini yap”, “çok koşma terlersin”, “pasta yeme hastalanırsın” gibi cümlelerde bulunana mesaj ise koruyucu ana-baba benlik durumudur.

Çocuk benlik durumu; Kişiliğimizin az geliştiği çocuk kaldığı yanıdır. Eğitim düzeyi yaşı ne olursa olsun her bireyde çocuk benlik durumu bulunmakatdır. Her insanın içinde kalmış bir çocuk vardır. Çocuk benlik durumu ‘Doğal çocuk ve Uyarlanmış çocuk’ olmak üzere iki ana bölüme ayrılır. Doğal çocuk, içinden geldiği gibi davranmak. Aklına ilk gelen cümleyi ya da ilk davranışı sergilemesidir. Daha çok kişinin eğitilmemiş kısmıdır. “Niye bu saatte misefirler geliyor ki ben uyucam” demesi doğal çocuktur. Uyarlanmış Çocuk benlik durumunda kendi arasında Uslu çocuk ve Asi çocuk olmak üzere ikiye ayrılır. Uslu çocuk, çevrenin istediği gibi davranan ve boyun eğen kişidir. Kendisini eğiten otoritenin istediği şekilde davranır ve kurallara uyan bireydir. Asi çocuk benlik ise, uslu çocuk benlik durumunun tersi olarak kabul edebilir. Herşeye uymaz. Otoriteye karşı gelen bireydir. Asi çocuk benlik karlı bir günde “botunu giy!” dediğinde botunu giymeden dışarı çıkıyorsa asi çocuk benlik durumudur. Eğer “botunu giy” dendiğinde botunu giyiyorsa uslu çocuk benliktir buda.

Yetişkin benlik durumu; kişinin akılcı olduğu kısmıdır. Mantıklı davranışlar ve cümleler kullandığı kısmıdır. Bu yüzden ana-baba ile çocuk benlik durumun arasındaki uzlaştırma görevi alır. Algılayıcı ya da duygusal yanımız olmadan, aklımızın gerekli gördüğü davranışları sergileyebilir. Yetişkin yanımız ‘doğru’ ya da ‘sempatik’ olmak yerine, gerçekçi olmaya çabalar. Bir tür iletişimde olgunluğu içerir. Uzlaşma yapısı, duygu ve düşünceleri anlamada realist olmayı gerektirir (Dökmen,2011, Woollams,S.,J. Ve Brown, M.,1979).

Transaksiyonel Analiz kuramı, temel kavramları arasında “hayat pozisyonunu” kendimize, başkalarına ve yaşama karşı aldığımız tavır olarak belirler. Eğer bu pozisyon kendimize ve dünyaya olumlu bakışı içerirse, bir başka deyişle: “Ben de iyiyim, yapabilirim, başarabilirim, diğerleri de, genel anlamda, iyidir, yapabilir ve

başarabilirler” pozisyonu, hem kendimizle barışık olur hem de başkaları ile işbirliğine girebiliriz.

Benlik Durumları Arasındaki Etkileşim; Ruhsal anlamda sağlıklı olan bireyler, her üç benliği duruma göre kullanırlar. Kimi yerde çocuk benlik durumunu kullanırken, kimi durumda ise yetişkin benlik durumunu kullanabilir. Özellikle yetişkin benlik durumu, çocuk ve ana-baba benlik durumları arasında arabulucu görevindedir. Örneğin, muhtaç birini gördüğümüzde, çocuk yanımız boş ver, bu para ancak sana yeter, diye bizi yarım etmekten alıkoymaya çalışır; ana-baba yanımız ise, bütün parayı ona ver diyerek bizi parasız bırakmaya yönlendirir. Yetişkin yanımız devreye girerek, "paranın bir kısmını kendine sakla, bir kısmını da ona ver" diye orta yolu bulmamıza yardım eder

1.1. Eğitim

Transaksiyonel Analiz, eğitim felsefesini ve ilkelerini gündelik pratiğe dönüştürme alanında kolaylık sağlayan bir pedagoji yöntemi olarak kullanılabilir. TA kavramları, insanların nasıl hareket ettikleri ile insan davranışları, öğrenme ve eğitim arasındaki bağlantıların anlaşılmasına olanak sağlayan, esnek ve yaratıcı bir yaklaşım sunar. Hem öğretmen hem de öğrencilere söz konusu bu kavramların öğretilmesi, geçerli etkileşim yöntemlerinin ve karşılıklı tanınmanın geliştirilmesi bağlamında bir yetkilendirme süreci olarak görülebilir.

Eğitim alanında Transaksiyonel Analizin hem koruyucu hem de sağlıklı ilişkileri geri kazandırıcı özelliği bulunmaktadır. TA kavramları, farklı yaş gruplarında, sosyal çevrelerde ve gelişim aşamalarında bulunan insanlar aracılığı ile geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Bu temelde hedeflenen, kişisel özerkliğin arttırılması, iş ve özel yaşamlarına ait hayat felsefelerini oluşturmaya çalışan insanlara destek verilmesi ve optimum düzeyde bir psikolojik gelişimin / sağlığın oluşmasına olanak sağlanmasıdır. Eğitim alanında TA yönteminin temelini oluşturan anahtar kavramlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

-Etkili eğitimciler, tüm insanları empati düzeyinde kabullenerek, her koşulda karşısındakinin şeref ve haysiyetine saygı duyarlar. Bu özellikler başarılı bir eğitim ilişkisi oluşturabilmenin merkezinde yer almaktadır.

-Her yaştaki ve aşamadaki insanlar, hareket ve davranışlarının sorumluluğunu almayı öğrenebilirler.

-Eğitimle ilgili zorlukları etkili bir biçimde ele alabilmek ancak, sorunun içerisindeki insan dinamiklerini anlamlandırabilecek tutarlı bir teorik çerçeve ve işbirliği yönünde gösterilecek iyi niyetle mümkün olabilir.

-Eğitim alanındaki TA sürecinin sözleşme temelli olması sayesinde, söz konusu bu sürecin içinde yer alan tüm taraflar hem o an hangi noktada durduklarını hem de o ana kadar hangi amaçlar doğrultusunda ne tür mutabakatlara varıldığını bilirler. Tüm bu süreç boyunca da TA kavramları ve yöntemleri, taraflar arası işbirliği ile güç paylaşımını geliştirmek amacıyla açık bir şekilde kullanılır.

2. Araştırma Yöntemi

Bu çalışma nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüştür. Nitel araştırmanın herkes tarafından kabul edilen basit temelli bir tanımı bulunmamaktadır. Bunun esas nedeni de nitel araştırma kavramının şemsiye örneğine benzer şekilde birçok kavramı içerisinde barındırmasıdır (Yıldırım ve Şimşek 2006).Biyografi araştırmaları, fenomenoloji araştırmaları, etnografya araştırmaları, mülakat (bireysel görüşme) araştırmaları, içerik analizi araştırmaları... vb. bu "şemsiye" kavram içinde bulunanlardan birkaç tanesini temsil etmektedir. Tüm bu kavramlar hem araştırma deseni bakımından hem de analiz teknikleri bakımından benzer özelliklere sahip oldukları için nitel araştırma bu kavramları kapsayan genel bir yapı/kavram olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte Yıldırım ve Şimşek (2006) nitel araştırmayı; "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik

nitel sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamaktadırlar. Lincoln ve Denzin’e(akt. Işıkoğlu 2005) göre ise nitel araştırma, araştırdığı konuya yorumlayıcı ve doğal olarak yaklaşan ve birden fazla metotta odaklanan araştırmadır.

Bu araştırmamda genelde psikoloji bilim dalının kullandığı transaksiyonel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmama konu olan Felatun Bey ile Rakım Efendi üç benlik durumuyla incelenmesi sonucun da elde edilen bulguların, davranış ve çatışmaların ortaya çıkmasında yardımcı olmuştur.

3. Araştırma Sınırlıkları

Yapılan araştırma süre zarfında; incelemeler, okunan kitaplar, yazarların hayatları ve kısaca yaşadıkları dönem ile ilgili bilgi bulunmaktadır. Sadece verilen Ahmet Mithat Efendi’ye ait olan “Felatun Bey ile Rakım Efendi”, kitabı incelenmiştir. Hikayenin hangi benlik durumları ile yazdıkları incelemeler sonucunda yazılmıştır.

4. Bulgular

Yaptığımız incelemeler sonucunda elde ettiğimiz veriler transaksiyonel analiz açısından değerlendirilmiştir. “Felatun Bey ile Rakım Efendi” adlı kitabı üç benlik durumu ile birlikte ele alınmıştır.

5. Transaksiyonel Analiz Açısından İncelenmesi

Mihriban Hanım görücülere oğullarının ne işle uğraştıklarını sorar, “katip” cevabını alınca “Oh! Cebi delik!” der, “asker” cevabını alınca “yarım kunduralı”, “hoca” cevabını alınca da “sarımsak başlı” diyerek hepsine bir kulp uydururdu. Görücüler, “A hanım kızım niçin böyle söylüyorsunuz? Oğlumuz şöyledir böyledir.” diyecek olsalar bir püsküllü kahkaha koyuverip “Oh, kalmışım kalmışım da, sizin oğlunuza mı kalmışım. Hanım oğlunuza başka bir yerden kız arayınız.” Diye kalkarak yürüyüverirdi. s. 14

*Burada çocuk benlik durumu görülmekte özellikle asi çocuk görülmekte görücülerin verdiği cevaplar ise uslu çocuk benlik durumundadır.

Eğer Felatun Bey, Mustafa Meraki Efendi ve Mihriban Hanım tasvirlerinden size usanç geldiyse, affınıza sığınmakla beraber, son olarak şunları bildirmeden geçmemek için müsaadenizi rica ederim. s. 14

*Burada yazar Ahmet Mithan Efendi yetişkin benlik durumu kullanıp okuyucudan diğerleri adına özür dilemektedir.

Mustafa Mustafa Efendi, bu konuda kendi fikrini söylemekten çekindiği için oğlunun görüşün bekledi. Çocuk "Kış mevsiminde havalar bulutlu olduğu için, bulutlar güneş ışınlarının bize ulaşmasını engeller." dediği zaman pederi "Maşallah, maşallah, gerçekten Eflatunlar aciz kalacak. Vallahi ben de öyle olduğumu düşünüyordum ama bir kere de sizin fikrinizi almak istedim." demiştir. s. 14

*Burada Mustafa Merka-i Efendi uslu çocuk rolüne bürünmüştür. Çünkü oğlu cevap vermeden oğlunun verdiği cevabı onaylamıştır yanlış bile olsa. Burada Felatun Bey ise yetişkin benlik durumundadır. Açıklama yapmaktadır.

Kocasının ölünden sonra çektiği acıların ardından aklını başına toplayan anne, "Fedayi, artık aramızda hanımlık, hizmetçilik kalmadı. İkimizin de çalışıp kendimizi ve şu yavrucuğu beslemekten başka çaresi yoktur." dediğinde sadık Arap "Ah hanımcığım! Sen neye çalışacaksın? Ben çalışırım, hem seni hemde küçük beyimi, evladımı beslerim." diyerek bütün idareyi kendi üzerine almayı göze almıştır. Bununla beraber anne, bu yükü Fedayi'nin üzerine bırakmadı. s.15

*Burada her ikisinde ilk başta koruyucu ana-baba benlik durumu kullandıklarını fakat daha sonra yetişkin benlik durumu ilerledikleri görülmektedir.

Ama bu bile onun için bir nimetti. "Ah Rakımcığımın bir kere insan içine karıştığını görsem hiç gözüm arkada kalmazdı."derdi. işte arzu ettiği nimete kavuştu. s.16

*Ana –baba benlik durumu vardır.

Dadı “Ah validen sağ olsaydı da senin böyle dört kese ahçıyı birden kazandığını görseydi! Allah rahmet eylesin.” Dediği zaman kendini tutamayıp ağlamaya başlamış, Rakım Efendi de ağlamışır. s. 18

*Dadığın söyledikleri ana-baba benlik durumuna girmektedir, burada yakınma vardır. Birlikte ağlaşmaları kısmında ise her ikisinde çocuk benlik durumuna girdikleri gözlenmektedir.

Rakım: “Hayrı dadıçım! Benim üstüm başım bana yeter, ilk işimiz artık senin çalışmaktan kurtarmaktır. Çünkü sen yaşlandın.” Diyerek paranın yarsını, ona ayırdı. s.18

*Burada Rakım Efendi yetişkin benlik durumu ile sözüne başlamıştır. Daha sonra aklına ilk gelen nedenle cevap verdiğiinden dolayı daha sonra çocuk benlik durumuna bürünerek devam etmiştir.

Baktığı anda yüreği aktıysa da “Adam nema lazım? Daim beyaz istemiyor, Arap istiyor. Bu bizim işimize gelmez.” diye düşünüp yoluna devam etti. s.20

*Burada da görülmekye olan benlik durumu çocuk benlik durumudur. Çünkü Rakım Efendi beyaz köleyi aldığıında dadısının kızacağıını düşünür ve bu yüzden vazgeçer almaktan.

Rakım alıp yürüverdi ama bir türlü ayakları ileri gitmez ki! Ne için olduğunu kendisi de bilemez. “Canım bir kere görür sorarsam almaya mecbur olacak değilim ya!” deyip geriye döndüğünde ihtiyar ve genç kız çoktan içeriye girip kapıyı kapatmışlardı. s.20

*Rakım Efendi burada merakına yenik düşerek kıza bakmaya gitmiştir. Buradan analaşılyorki Rakım Efendi çocuk benlik durumuyla davranmaktadır.

Adam kızın değerinden bahseder. Ya Rakım ne yapar? Rakım çocuk gibi ağlar! Ay kıza ne oldu? O da Rakım’a karşı ağlamaya başladı. s.20

*Yazar kendini anlatırken ilk olarak yetişkin benlik durumuyla konuyu ele alır fakat daha sonra alaycı bir tavir takınır ve çocuk benlik durumuyla devam eder. Rakım ile kölenin ağlaşmasını yazar çocukca bulur.

İhtiyara, “Bu kızın değeri var mı yok mu” diye soruyorum. Satılan şey bunu özgürlüğüdür. Özgürlüğün dünyalara degeceğini biliyorum fakat benim seksen altından başka param yok. Bu paraya karşılık kızı verirsen alayım.” Dedi. s.21

*Yetişkin benlik durumu vardır.

Rakım: Dadı, ben her akşam eve gelince senin yüzünü görmeye alışmıştım. Bu akşam bu adeti değiştirmiş gördüm. s.26

*Hem çocuk hemde yetişkin benlik durumuyla konuşmuştur.

Fedayi: Evladım, beyim! Allah bize bir güzel beyaz cariye vermişken artık her akşam gelir gelmez benim siyah yüzümü görmenin ne anlamı var? Ben tembih ettim. s.26

*Fedayi'nin burada kullanmış olduğu benlik durumu koruyucu ana-baba benlik durumudur.

Rakım: (Koşup dadısının kucağına atılarak ve boynuna sarılıp şapur şapur öperel) Yok dadıcığım yok. Senin yüzün bana valide çehresi kadar tatlıdır. Cennetten huri çıksa da gelse bana senden güzel görünmez. Ben her akaşam senin mübarek yüzünü görmeliyim. s.26-27

*Ağlayıp şapur şapur öpmesi çocuk benlik durumu. Çünkü Rakım aklına gelen ve duygularını açığa vurduğu andır genelde çocuk benlik durumunda verilen ilk tepkiler çocuk benlik durumuyla verilmektedir. Ama daha sonra Rakım Efendinin söyledikleri bir beyefeniye yakışır türten ifadeler olduğu için ve kullanmış olduğu sözcüklerde özenerek seçilmiş olduğundan ve dikkat etiğinden dolayı yetişkin benlik durumunu ile ifade etmiştir.

Koca Rakım dadısına bu hutbeyi okudukyan sonra “Hazır İngiliz kızlarını bugün başlattık ya! Dur bakalım şu Çerkez’e de başlatalım. Bu mu onları geçer yoksa onlar mı bunu?” diye Canan’ı yanına çağırıp ona harfleri gösterdi. s.27

*Burada bir karşılaştırma söz konusudur. Bu yüzden ana-baba benlik durumu ile ifade etmiştir.

Meğer Felatun Bey, Rakım Efendi gelmeden bu harfleri görüp de eski “elifba” olmadığını düşündüğü zaman, hazır şurada acemi İngilizlere Eflatun’luk satmak, muallim olan kişinin asla Türkçe bilmediğini ve böyle adamlara müracaat edilirse kızların hiçbir şey öğrenemeyeceklerini ortaya sürerek, henüz kim olduğunu bilmediği hocayı bir güzel alaya almış imiş. Bu defa, kensdisi için doğrusunu öğrenince suratına garip bir kırmızılık gelir. s.29

*İlk olarak yetişkin benlik durumuyla hareket etmekte fakat daha sonra çocuk benlik durumu görülmektedir.

Rakım: Estağfirullah efendim! Amaç hanımların bir şeyler öğrenmesidir. Uygun olursa yaptığınız açıklamalardan biz de istifade ederiz. (yetişkin benlik durumu)

Margrit: Öyle ama bu harfleri öğrenmemiş olsak harfleri birbirine nasıl bitştirebiliriz. İşte, pederimin biraz önce getirdiği tablo burada, bizim yanımızdadır. Biz hoca efendinin verdiği dersleri buna denk değil bundan daha üstün bulmaktayız diye tabloyu açıp söz konusu olan harfi gösterdiyse de, Rakım ona lüzum görmeden bir kalem alarak. s.30

*Çocuk yetişkin benlik durumuyla olaya müdahela etmiştir.

Felatun Bey düştüğü mahcubiyet üzerine daha fazla durmayıp biraz sonra kalktı gitti. Rakım ise o gittikten sonra ne fazileti, ne de cehaleti hakkında bir kelime bile etmeyip yalnız işiyle meşgul oldu. s.30

*Burada Rakım Efendi yetişkin benliğini korumakta.

Akşamüzeri giderken de Ziklaşara, “Efendim böyle haftada bir ders hanımlar için az ve bana ettiğiniz lütuf ise hizmetime nispetle çok. Rica ederim dersleri haftada iki güne çıkarmama müsaade ediniz.” Demiş ve bu ricası memnuniyetle karşılanmıştır. s.30

*Yetişkin benlik durumu,

Rakım: Buranın neresinde? İşte evimiz üç oda bir sofadan ibaret. Her yere baktım yok.s.31

*Yetişkin benlikten çocuk benliğe geçmiştir.

Rakım: Canım, nerede ise söyle. Söylenmeyecek bir yerde ise onu da söyle. Benden saklı bir işiniz var diye mi inanayım?

*Ana-baba benlik durumu

Fedayi: Bir şey olduğu yok . Komşumuz ... Beyefendi cariyeler için, piyano öğretmek üzere bir madam tutmuş. Biz de heves ettik. Sana söylemiş olsaydık izin vermezsin diye korktuk da... S.31

*Yetişkin benlik durumundan çocuk benlik durumuna yönelmiştir.

Rakım: (Biraz öfkeyle) Evet, dadıcığım! İzin vermezdim. Şimdi de iznim yoktur. Canan piyano öğrenmek hevesine düşmüşse, hiçbir dileğimi geri çevirmeyen Cenab-ı Hak bu dileğimin kabulü için de kolaylık gösterir. Sana düşüncelerimi doğrudan doğruya söyleyeyim mi? Sen yanında olmadıktan sonra Canan'ın sokak kapısından dışarı çıkmasına razı değilim. S.31

*Ana- baba benlik durumu. Çünkü burada bir uyarı ve bir kızgınlık söz konusu eleitirel ana-baba benlik durumu vardır.

Rakım: Gel bakalım Canan. Gel korkma yavrum. İşet ben dadıma tembih ettim. Bundan sonra nereye gitmek isterseniz dadımla beraber gitmeye izinlisiniz. Fakat dadım olmayınca kайдan dışarıya çıkmana rızam yoktur. Sen piyanoya mı heves ettin kuzum? Ben sana piyano alırım. Ben de buraya senin için öğretmen getirtebilirim.s.32

*Ana-baba benlik durumu burada daha yumuşak ve tatlı dil söz konusudur bu yüzden koruyucu anne babadır.

Artık bundan sonra Rakım'da bir piyano ile bir de piyano hocası arzusu kendini gösterdi. Her akşam eve gelip de Canan'ın yüzünü görünce, "Hani verdiğiniz söze ne oldu?" der gibi baktığını zannediyor ve üzüyordur.s.32

*Rakım Efendin'in yetişkin benlik duruumunda olup Canan'ın böyle bir duyguya kapılmasında Rakım Efendi'nin benlik durumu çocuk benlik durumudur.

Sandal seyahati dedik de hatırladığımızı geldi. Bir gün Felatun Bey de Ziklas ailesiyle sandal seyahatine çıkmıştı. O gün hava biraz

Iodos olup Adalar açıklarında biraz büyükçe dalgalar oluşmuş, bu sırada deniz, sandalı karpuz gibi kaldırıp yere vurduğunda İngilizler bundan fazlasıyla zevk almışlardı oysa Felatun Beyin canı başına sıçramış “Anacığım anacığım” diye bağırmişti. s.41

*Çocuk benlik durumunda Felatun Bey.

Felatun: Böyle deyiniz, bakalım beni aldatabilecek misiniz?
Ben sizin ne saman altından su yürüttüğünüzü bilmez miyi? S.43

*Ana-baba benlik durumu.

Rakım: Ne saman altından su yürüttüğümü bendeniz bilemiyorum. Eğer bunu bendeniz gösterirseniz gerçekten siz bana lutfetmiş olursunuz. s.43

*Yetişkin benlikten yine yetişkin benlik durumuna geçmekyedir. Bugün pederimiz Felatun Beyi görmüş. Geçen akşam nize gelemediği için sitem edip yarın akşam mutlaka ama mutlaka gelmesini rica etmiş. O da söz vermiş. Biz de onu gelişinden sizin gelişiniz kadar haz alamadığımızdan yemek vaktinden önce gelmenizi mutlaka rica ederiz. Zannederiz ki sevdiğiniz ili talebenizi iç sıkıntısından kurtarmak için bu ricamızı kabul edersiniz. s.47

*Çocuk benlik durumundan yetişkin benlik durumunu vardır.

Jozefina: İşte bildiğim içim söylüyorum ya! Azarlamalarımda pek haklıyım. Zira haftada ik kez Beyoğlu'na geldiğiniz, hatta gelmeye mecbur olduğunuz halde Jozerfino dostunuzun evine bir selam dahi bırakmıyorsunuz. S.48

*Eleştirel ana-baba benlik durumu

Rakım: İşte şimdi büyük bir kabahat daha işlediğimi hissettim. O da henüz evinizi siz semtini bile sorup öğrenmediğimdir. Vallahi madam azarlamaya hakkınız var. Azarlayınız. Hatta isterseniz bir baston vereyim şimdi veriniz de hiç olmazsa kendimi affedilmiş göreyim.s.48

*Yetişkin benlik durumu,

Bu arada Rakım, “Şimdiye kadar size gelmemekle ne büyük kusur ettiğimi şimdi anlıyorum.” Deyince, Jozerfino ayağa kalkarak,

“Bakın Şimdi, siz aklıma getirdiniz. Hani, ben size ceza verecektim?” diye Rakım’a yaklaŐtı. s.51

*Burada ilk olaral Rakım yetişkin benlik durumunu kullanmıştır. Daha sonra Jozefino da yetiŐkinlikteb ocuk benlik durumuna bürünmüştür.

İçeriye girer girmez iri bir karı Rakım’ın boynuna sarılıp kollaro arasında sıkıŐtırarak Fransızca “Zalim niye geç kaldın? Gözlerim yollarda kaldı. Bu akşam mayonezi üstüne başına dökecek misin?” demez mi?s.53

*Yetişkin benlik durumundan ocuk benlik durumu vardır.

Margrit: kahvehanede bulunsa kendisine daha iyi yakışır. Amma yaptınız ha! Kendi dilinin hecesi üzerine yanlıŐlar yapmış, Őarkının ilk mısrasında hemen yanlıŐı ortaya çıkmış bu adam, genç olmuş, güzel olmuş ne fayda. s.56

*Ana-baba benlik durumu.

Bu sözleri söylerken Rakım’ı bir utanç, bir piŐmanlık, bir Őevk, bir muhabbet, bir korku, dehŐet kısaca birbirine hiç uymayan binlerce Şey sarmıŐtı. Fakat hepsini içine atıp öylece odasına o-ıktı. Canan kendisini soyundurdu. S.58

*Yetişkin benlik durumundayken, ocuk benlik durumunda olup çocukça duygular yaŐamakta başlamıştır.

Canan: Götürür efendim. Niçin götürmesin. Ama, zaten benim canım da istemiyor. Hatta dadı kalfa götürmek isetdiğ zaman da istemiyorum. Neme lazım? EĞlenecek birçok Şeyim var. Kitaplarım, yazım, piyanom var. Ben rahatım efendim. Bahem var. Dadı kalfa bana Salıpazarın’ndan küçük bir kazma, tenekeden küçük bir bahçe kovası aldı. Baheyle ilgileniyorum. EĞleniyorum. S.58

*ocuk benlik durumunda.

Rakım: Allah aşkına hanımlar meraktan atlayacağım. Felatun Beye ne oldu? s.61

*Merak duygusu burada daha hakimdir ve merak duygusu çocuklarda çok fazladır burada da olduğu gibi çocuk benlik durumundadır Rakım Efendi.

Jozefino: ..... Geçenlerde bey beni azarlanmaya başladı. Ben de bu durumda Canan'ı örnek gösterdim. "Sekiz ay içinde öğrendiği Türkçeyi, piyanoyu, okumayı, yazmayı sizinkiler sekiz senede öğrenirlerse memnun olursunuz." Dedim. S.64

*Ana-baba benlik durumu.

Rakım: Ya ne yapacağım, kendi cebime mi koyacağım? Sen beni o kadar aç gözlü, o kadar gaddar mı zannediyorsun? Ben, bir adamın hürriyetinin karşılığı olan parayı nasıl yiyebilirim.s.65

*İlk olarak konuşmaya asi çocuk benlik durumuyla başlamış fakat sonra doğrudan yetişkin benlik diliyle hitap etmiş.

Jozefino: Seni kim sevmezki a deli? Sana kendimi sevdirebildiğim için kendimi için kendimi bahtiyar sayıyorum. Fakat ben senin hayatına ortak olmaya layık bir kadın değilim. Ben kırkıma giriyorum. Sen henüz yirmi beş yaşında bir delikanlısın. Sizin memlekette olup on beş yaşında kocaya varmış olsaydım, şimdi senin kadar oğlum olurdu. s.66

*İlk kurduğu cümle çocuk benlik durumudur. Daha sonra da yetişkin benlik durumu ile konuşmasına devam etmiştir yani yetişkinden çocuk benlik durumu ve yetişkinden yetişkin benlik durumu vardır.

Jozefino: Sus! Ben böyle, olmayacak sözleri dinlemem. Olacaksan benim dostum ol, arkadaşım ol. Bu dünyada sana layık kadın Canan'dan başkası olamaz. Zavallı kızcağız, ne kadar da sevimli. O mahzum yüz, o hüznü tavırlar. Rakım, Rakım! Sen beni gerçekten tiyatrodaki kadınlardan mı zannettin? Bende yürek vardır yürek. İçi de duygu doludur. Canan'ı senin sevdiğinden de fazla severim. Sevmesem bile, Allah için doğruyu söylemekten çekinmem. Bu kızı eğer mahzun bırakırsan, seni vallahi adam yerine koymam. s.66

*Hem koruyucu hemde eleştirel ana-baba benlik durumu içermektedir. İlk başta sert bir şekilde ifadesini belirtmektedir daha

sonra bunu yumuşatarak koruyucu ana-baba benlik durumuyla hitap etmeye devam etmektedir.

Ziklas: işte oğlum kıymet bilen terbiyeli adamların gösterdikleri davranış böyledir. Demek ki akşamdan beri üç dört saatinizi böyle geçirdiniz. s.70

*Ana-baba benlik durumu.

Kızlar: evet babacığım! Doğrusu biz de Rakım Efendinin evini görmek isteriz. Kim bilir ne kadar çok kitabı vardır. S.71

*Burada çocuklar yetişkin benlik durumuyla başlamaktadırlar sözlerine daha sonrasında meraklarını ön plana çıktığı için çocuk benlik durumuyla sözlerini tamamlamaktadırlar.

Kızlar: Bak bak! Bahçesi de varmış.*Çocuk benlik durumu) 71

Canan bu sözleri işitir işitmez, daha başından beri elinde tutmuş olduğu elbiseyi fırlatıp atarak kendisini efendisinin kolları arasına atar. "Ben ne bin beş yüz altın isterim ne de elmas... Ben sizi isterim efendim, sizi isterim. Sizin esiriniz kulunuz olayım bu bana yeter." Diye Rakım'ın ayaklarını öpmeye başlar. s.75

*Yetişken benlik durumuyla başlar fakat daha sonra çocuk benlik durumu olan uslu çocuk benlik rolüne bürünür.

Canan: (Hıçkırma hıçkırma ağlamaya başlayıp) İstemem efendim! Bana ne odalık olmak, ne de zengin olmak lazım. Ben sizin kapınızda, ocağınızda kul olayım. İsterseniz öleyim. S.75

*Çocuk benlik durumundan yetişkin benlik durumu herleyi kabul etme durumu var ve itaat etme vardır.

Canan: (Rengi al...) Olmam efendim. Olmam. Kardeşiniz olmak bana esiriniz olmak kadar lezzet vermez. Ben şimdiye kadar devam eden halimden memnunum diyorum. Beni satmayacak iseniz ayaklarınızı öpeyim, kurbanınız olayım efendim. Beni yine eski halimle bırakınız. Siz yine "Canan" dedikçe dünyalar benim olur. "Kardeşim" diyecek olursanız yüreğimde bu lezzeti bulamam. s.75-76

*Çocuk benlikten durumundan yetişkin benlik durumu vardır.

Rakım: Satmam seni Cananım satmam. Sen benim için dünyadaki her şeyden daha kıymelisin. Milyonlarca altınları da onların olsun. Sen bana yetersin. Fakat kardeşliği kabul etmemen canımı sıktı. S.76

*Buradaki benlik durumu yetişkin benlik durumudur.

Canan: (Efendisinin kolları arasında edebini, vakarını bozmadan sıyrılıp çıkarak) Kardeşliğinizi kabul etmem.(yetişkin benlik durumu). Şimdiye kadar yaşamış olduğunuz hayattan memnunum,dedim. Biraz önce vermiş olduğunuz teminatla daha memnun oldum. Ben bir saat önce sizin için basıl bir Canansam şimdi yine o Cananım. Her zaman, vereceğiniz her emir benim için büyük bir şereftir. Var olunuz, sağ olunuz da... Ben, sizi uyurken görsem de bana yeter. Hem müsaade ediniz, artık odama gideyim. S.76

*Burada Canan yetişkin benlik durumuyla Rakım Efendinin aklına takılan kelimeyi açıklıyor ve kendi hisserini cesaretle Rakım Efendiye belli ediyor.

“Hayır dikkatki davranmak gerek, bu acele bir anlam veremiyorum? İşte yanımda yatıyor, ne zaman olsa benim değil mi? Acele işin pişmanlığı, sonra fayda vermiyor.” Diye garip bir üzüntüyle yatağına girdi.s.76

*Rakım Efendi yine aklına ilk gelen düşüncelerei yansıtmış bulunmaktadır. Buçocuk benlik durumuyla düşünmekte ve yansıtmaktadır.

Size kendisini adanmış, hatta kendisini malınız olarak görmüş bir kızı yanı başınızda bulup nefsinize uymamak için ondan mahrum oldunuz mu? Bu hicranın lezzetini tatınız mı? Böyle bir hissi yaşadıysanız Rakım’a ne deli dersiniz, ne de ahmak. Eğer yaşamadıysanız, divane dmede de ahmak demekte mazursunuz. S.77

*Yazar burada yetişkin benlik durum vardır.

Efendim, kavuştuğumuz anda bile yaşamış olduğumuz ayrılığın, mahriyetin doğurduu hayallerin lezzeti ne kadar büyük ve devamlıdır. Bir hainlik, akılsızlık anı olan şehveti ise ne kadar da kısadır. Sadece birkaç sniyeden ibarettir. Bu şehvet hastalığının

verdiği zevk de ne kadar çabuk biter. İnsan sevgiliden kırk yıl ayrı kalsa, aşkattan doğan lezzet kırk yıl devam eder ki... s.77

*Yine burada yazar uzunca bir açıklama yapmıştır ve bu açıklamayı yaparken yetişkin benlik durumuyla hareket etmiştir.

Jozefino: Delisin, zalimsin, hainsin...

Jozefino: Her iki ilişkiyi bir arada sürdüremediğin için (her iki konuşmadan da anlaşıldığı üzere çocuk benlik durumu kullanmıştır.78

Felatun: Hiç sorma birader. Şu yastan kurtuldum ya, halime şükürler olsun. Malum ya pederin ölümü üzerine yas tuttum. Bu alafranga olağan bir şeydir. Fakat doğrusu her tarafım simsiyah kesildi.S.79

*Yetişkin benlik durumuyla başlayıp daha sonra çocuk benlik durumuyla devam etmektedir.

Felatun: Öyle ama beni kendi halime bırakıyorlar mı ki?(çocuk benlik durumu79

Felatun: (Hor gören bir tavırla) iş, iş, iş ... Bu kadar iş ne? Ne zaman bitireceksin bu işleri be adam! Yeter artık kazandığın para! Biraz da kazandıklarını yemeye bak. S.80

*Ana-baba benlik durumuyla eleştirmektedir Rakım Efendiyi. Yani eletirel ana-baba benlik durumu.

Felatun: Bu gençlik bir daha ele geçmez yahu. Yarın sakalına kır düştükten sonra paran olsa da kadınlar yüzüne bakmaz. Biraz olsun gençlikten yaşamalı. Sen de bizim peder gibi olacaksın galiba. Biçare adamcağız kazandı, biriktirdi, sıra rahat yemeye gelince ömrü yetmedi. Bunlardan ibret almalı öyle değil mi? 80S.

*Rakım Efendiyi sürekli eleştirmekte ve bu yüzden ana-baba benlik durumu ile eleştirmiştir.

-Neye yara o Türk kadını tabırdan gururundan yanına varılmaz? Güya yarım gülüşle insani ihla edecek. Bunu bile esirgeyerek yüzünden düşen bin parça olur. Hanıma kendini yarandırmak mümkün olmaz. Nazı çekilmez, şaka tat vermez. Bilirsin ya

a kardeş bilirsin ya! Ama bir cariye al. Bizim gibi serbest, hür adamlar bir esirden ne lezzet alabilir? Kim bilir gönlü kimdedir? Esirin olduğu için sana ram olmaya mecburdur. S.84

*Yetişkin benlik ve çocuk benlik durumu vardır.

Sonra “Hey şaşkın, esirde yürek yok mudur? Beş on kuruşa kızın hürriyetini satın almak işten bile değildir. Onun yüreğini satın al da gör, sana ne kadar yar olur. Ah benim Canancığım, zavallı kızcağz...” S.84

*Yetişkinlik benlik durumundan koruyucu ana-baba benlik durumuna geçmektedir.

Felatun: Aman bu oğlanın paraya olan aşkından aman! Gel be gel, sana ayda dört lirayı ben vereyim. S.85

*Alaycı bir tavır takınarak Rakım Efendiye bu sözleri sarfetmektedir. Bu yüzden çocuk benlik durumudur.

Felatun: Şu havuç gibi İngiliz kızlarında ne buluyorsun bilmem. Gerçekten nasıl yaşanır ilmiyorsun be. Üstelik gücün de yok değil. Bir ayağın daima Beyoğlu’nda. Şöyle haline göre bir apartmanın, mini mini bir metresçiğin olsa fena mı olur? S.85

*Burada Felatun Bey tamamen doğal çocuk rolüne bürünmüştür. Kızlarla alay etmesi, Rakım Efendinin hayatı bilmemesini alaya alıyor.

Rakımı da Felatun için “Kendisi Ziklas’ın evinden kayboldu ya, şimdi aynı dört lirayı kendisi vererek beni ordan uzaklaştırmak istiyor. Kaça alırım ben böyle dört liraları? Kendim kazandımıyor muyum? Bir mirasyedinin servetine ancak dalkavukkar itibar eder. Varsın beyim yaşasın. Biz bunların çoğunu gördük, işittik. İşittiklerimizden de gördüklerimiz kadar ibret aldık.” Demiştir. S.87

*Yetişkin benlik durumu.

Kendisini artık kim karşuluyor? Elbete Canan. Hem artık Rakım kendisini Canan’ın karşılamasından dadı kalfaya darılmıyor da. Dadı kalfa fazlasıyla memnun oluyor. S.89

*Yetişkin benlik durumundan faydalanmıştır.

Fedayi: Yaz gelsin de yine gideriz. Benn kızımı, Canan'ımı sıkırmak istemem. S.90

*Ana-baba benlik durumu.

Canan: Dadı kalfacığım beni kızı gibi sever. Bende onu annem gibi severim, diye koşup Fedayi'nin, o sadık merhametli Fedayi'nin boynuna sarılıp öpmeye başladı.

Rakım: (Bu samimiyetten tarifimümkün olmayan hazrlar alıp) Yok ama, benim dadıcığımı böyle karşımda öpmeyeceksin. Ben kıskanırım, diye kalkar, o da kendisini dadısının kucağına atıp onu öpmeye başlar. Biçare Fedayi, bir kucağında Canan'ı, bir kucağında Rakım'ı böyle görünce gözyaşlarını tutamaz. S.90

*Canan'ın ve Rakım'ın davranışları doğal çocuk benlik durumu içerisine girmektedir. Dadının benlik durumu ise ana-baba benlik durumudur.

Rakım: (Gözleri dolarak) İşte dadıcığım, seni anamızın yerine koyduk. Anacacığımın yanakları çürümüşse hamd olsun senin yanakların sağlam.S.91

*Burada şükretmesini bilmekte Rakım. Yetişkin benlik durumudur.

Rakım: Ey dadıcığım! Bizi önümüzdeki çarşamba günü Kağıthane'ye götürür müsün?

Fedayi: Seni de mi?

Rakım: İsterim ya!

Canan: (Sevincinden çıldırmasıya) Sizde mi bizimle beraber geleceksiniz efendim?

...

Canan: Öyle ama Kağıthane'de siz bizimle oturamazsınız ki?

Rakım: Çarşamba günü orada kimse yoktur. Koca çayırlarda yalnız biz olacağız.

Canan: (Daha çok sevinerek) Ya! Öyle mi! Aman canım dadıcığım bizi götür.

Fedayi: Götürürüm kızım. Niçin götürmeyeyim? S.91

*Burada Canan ile Rakım'ın ifadeler doğal çocuk benlik durumu yansıtmaktadır. Dadının söyledikler ana-baba benlik durumu içermektedir.

Rakım: (Bir tatlı sıtma kırgınlıkları hissederek) Yok kuzum yok! Hiç sen bana sıkıntı verir misin? Hiç sen beni rahatsız eder misin? S.92

*Yetişkin benlik durumu.

Canan: Nasıl bilmem efendim, bilirim ya! Hem sizi kendiniz söylemediniz mi? "Seni kardeşim gibi severim." Demediniz mi? S.93

*Yetişkin benlik durumu.

Rakım: (Ayağa kalkarak) Of Canan of! Ben seni kardeşim gibi seviyorum. Canan gibi seviyorum.s.93

*Asi Çocuk benlik durumu.

Canan: (Gayet latif bir pembelik çehresini sarmış olarak) Malınız değil miyim efendim? S.93

*Yetişkin benlik durumu.

Rakım: (Hiddetle) Öyle deme be! Sen kimseni malı değilsib, kendi kendinin sahibisin... Of kuzum Canan, Allah aşkına, sen de beni seviyor musun? Doğru söyle.S.93

*Burada Rakım doğal çocuk benlik durumu göstermektedir. İçindeki sevgiyi olduğu gibi Canan'a aktarmaya çalışmaktadır.

Canan: (O da ayağa kalmış bulunduğundan, efendisi ona o efendisine yaklaşip birbirleriyle kucaklaşarak) Nasıl söyleyeyim a efendiciğim. Halimi bilmiyormuş gibi konuşuyorsunuz.S.93

*Yetişkin benlik durum.

Rakım: Of Canan, sen benim halimi bilmiyormuş gibi konuşuyorsun. Beni seviyorsan "Seni seviyorum." de. Ağzından bu sözün çıktığını kulağım işitsin. Bu söz bana hayat verir. Alemde bana en güzel söz, bu sözdür.S.93

*Çocuk benlik durumundan yetişkin benlik duruma geçmektedir.

Canan: Seviyorum efendiciğim. Vallahı seviyorum. Ah, ben sizi sevmez de ne yaparım. Nasıl sevmemezlik edebilirim. Sevmemek elimde mi? S.93

*Sözlerine başlarken doğal çocuk gibi davranmaktadır fakat daha sonra yetişkin benlik durumu kullanmaktadır.

Rakım: Ah! Canan'ım, Canan'ım! Beni sevdiğine gönlüm vallahi inanıyor. Sabaha kadar bu sözü söyleyen dinleyeceğim.S.94

*Doğal çocuk benlik durumu.

Gerçekten Rakım çıldıracak mıydı, ne olacaktı? Anlaşılmaz bir hale geldi. Bu durumdan Canan da korkup efendisini kanepeye oturttu, kendisi de başına oturdu. Aralarında bir süre sessizlik oldu. İki de birbirlerinin yüzlerine bakar haldeydiler fakat ikisi de kaskatı kesilmiş, boğulacak gibidiler. S.94

*Yazar burada sözlerine başlarken ilk olarak merak duyguyla başlamıştır yani yazarda da doğal çocuk benlik durumu görülmektedir. Daha sonra sözlerine yetişkin benlik durumuyla devam etmektedir.

Bu sırada Rakım'ın aklına Felatun'un esirler hakkında söylediği düşünceler geldi. Zihin yorgunluğundan bu düşüncelerin ilerisini getiremeyip "Haydi oradan! Hey çılgın, dünyanın zevki nedir, nasıl yaşanır sen ne bilirsin. Var bir çapkın tiyatrocunun yanında, kendin esirmişsin gibi bir ömür sür." diye. Aklına gelenleri uzaklaştırdı. S.94

*Ana-baba benlik durumu vardır burda.

Ne zannetiniz ya? Rica ederiz, Canan'ı öyle bir yılışık aşüfte zannetmeyiniz. Canan her şeyiyle kadın... Terbiyeli, namuslu, nazik ve hünerli bir kıdır. Dadı kalfa Rakım'ın yanına gülümseyen bir yüzle gelmiş olduğundan tüm olanları öğrenmiş olduğu belliydi. S.95

*Burada yazar kendi yazdığı karakterini övmekte bunu yaparkende yetişkin belik durumundan faydalanmaktadır.

Rakım: Bu akşam bizde geçireceğiz. Bizde kalacağız. Yarın sabah erkenden, hatta güneş doğmadan evvel deniz üzerinde bulunacağız. Bir şey yapılacaksa bari tam yapılsın.... S. 96

*Ana- baba benlik durumu.

Jozefino: Onlar çocuktan de beterdir. Çocuklar soyunurken ter ter tepinir. Böyle bıyıklı çocuklar da insanın boynuna sarılır.S. 98

*Ana-baba benlik durumu vardır.

Jozefino: Yalan söylemiyorum Rakım, vallahi ciddi söylüyorum. Avrupa'nın da eğlenceeleri çoktur ama monotondor, aynı şeylerden ibarettir. Bir kere kış mevsiminde on iki den önce yatılmaz, hatta gece yarısı ikiyi bile bulur. Bu saatte yatınca da uyandıığımız zaman yine gündüz olmuş buluruz. Yani bizler yalnızca geceden istife etmiş oluyoruz. Sabah sabah ki tabiatın uykudan uyannası demek! S.101

*Hem çocuk benlik hemde ana-baba benlik durumu vardır.

Jozefino: Ben sözümü bilip de söylerim. Bir kere Türklerdeki bu misafirperverlik Avrupa'da bulunmaz. S. 101

*Ana-baba benlik durumu vardır.

Rakım'ın düzenlemiş olduğu Kağıthane eğlencesini beğendiniz mi? Bu sualimizi garip karşılamayınız. Çünkü bu tarz gezilerden pek hoşlanmaz. İnsanoğlunun özel hallerini inceleyip araştırdıysanız bu düşüncemizde haklı olduğumuzu göreceksiniz. İnsanoğlunun yaratılışı gereğidir ki kendi mutluluğunu kendisinin bilmesi yetmez, başkaları da duysun, görsün ister. Hatta bu yolda yalan yanlış hesaplara da girişir. S.107

*Burada yazar kendi düşüncesini yetişkin benlik durumuyla dile getirmiştir.

Polini: Bak şu maymuna bir kere, suratsız şebek!... Kazandığın geceler kendi başarın oluyor da şimdi kaybedince suçlu ben mi oluyorum? Suçu biraz kendine yüklesene...

Polini: Bak şu paralı, canlı, aç gözlü musibete! Buldu ise benim cebime girmedi ya! Sen Baden Baden’de olsan ne yapacaksın? Zarar karın öz kardeşidir. Bugün kaybettinse yarın kazanırsın. S.109

*Eleştirel ana-baba benlik durumu vardır.

Felatun: Ben sana kazanmam demiyorum. Fakat benim tedbirimi bozan sensin. Sen beni kendi halime bırak. Ben oyunun zamanını, şeklini bilirim.

Polini: (Hiddetli) Ya, seni ben mi aldatıyor, yanlış sürüklüyorum. Pek ala,pek ala!... Bundan sonra senin, benim gibi zarar ziyan ettiren bir kadınla işin olamaz. Kendine başka bir ev ara efendim. Ben de kendisini zarar uğratmayacağım bir eş bulurum. S.109

*Her iki konuşmadan da analadığımız kadarıyla ana-baba benlik durumu vardır.

Vallahi ben korkuyorum, bizim kızlar katolik rahibeleri gibi kocasız kalmasınlar!

Asıl merak edilen şey, siz böyle toplantılarda iken iki genç kızın bir hıcayla yalnız kalmalarıdır.S. 112

*Her iki diyalog da ana-baba benlik durumudur.

Rakım: Değilim ama evimde yine kadın eksik olmaz. Yani demek isterim ki, alaturka bir ziyafet görmek isterseniz, o ziyafette kadınlar bulunmaz. Yok ziyafet yalnız kızlarınız ve eşiniz için olacaksa, onlar bu ziyafetin tamamını görebilirler. S.115

*Yetişkin benlik durumu vardır.

Can: Güzelliği için layıktır. Fakat ne de olsa layık değildir diyosun? Zarar var? Varsın esir olsun. Esir ama bak ne kadar da mutlu.Rakım Efendinin odalığı olmuş. Hem güzel hem olgun... S. 120

*Çocuk benlik durumu vardır burada ağır olarak kıskançlık duygusu hakimdir ve genel anlamda da çocuk diliyle konuşmuştur. Bu yüzden çocuk benlik durumu vardır.

Margit: Gördün mü? Demek oluyor ki, hoca bulup ona piyona da öğretmiş. Demin ne diyordu? “Bu kız aldığı zaman ancak yüz lira

ederdi. Şimdi iki bin lira eder.” İşte ona bu kadar ilim ve terbiye verdiği için bunları söylüyordu. S.121

*Burada yine aynı duygular hakimdir kıskançlık duygusu burada da çocuk benlik durumu vardır.

Kim bilir? Şu var ki Canan’da her ne görmüşlerse hepsi kınançlık duymuşlardı. Bunun ister çocukluklarına veriniz ister... S. 121

*Yazar burada kız kardeşlerin durumu eleştirmektedir bunu gerçekleştirirken de yetişkin benlik durumu kullanmaktadır.

Ziklas: Canım Rakım Efendi, sizden bir şey rica edeceğim. Bizim Can diyor ki, siz arada bir kendisini ziyaret ederseniz memnun olacakmış. Bu hizmet sizi kendi görevinizden alıkoyacak olursa, korkmayınız ben her şeye kefilim. S. 125

*Burada Can kızı amansız bir hastalığına kapılır ve buradabın Rakım Efendi den yardım ister. Çünkü tek care Rakım Efendidir. Ziklas sürekli gelmesini kızı daha fazla yaşayabilmesi için Rakım’ı çağırılmaktadır ve bu yüzden koruyucu ana-baba benlik durumuyla hareket etmiştir.

Rakım: Estağfirullah Mister Ziklas, menfaati bu gibi durumlarda ön plana çıkarmak Avrupalılarda varsa bile biz Osmanlılarda yoktur. Baş üstüne yarın giderim. S.125

*Rakım burada carezi bir şekilde kabul etmek zorunda kalır ve yetişkin benlikten uslu çocuk benlik durumuna geçmiştir.

Doktor: Hayır, bir hafta önce vefat eder de kurtuluruz. Siz bunu daha önceden düşünmeliydiniz. Böyle genç bir hocayı kızların yanına sokmamalıydınız. S.128

*Tamamen eleştirel bir yaklaşım söz konusudur. Burada ana-baba benlik durumundan eleştirel ana-baba durumu vardır.

Ziklas: Ben de böyle tanırım ve Rakım hakkındaki inancım adına yemin bile edebilirim. Yani bugüne kadar Rakım kıza böyle ümit verecek hiçbir söz söylememiş, hiçbir tavır göstermemiştir. S.128

*Koruyucu ana-baba benlik durumu vardır.

Doktor: Ben de size katılıyorum. Fakat bir kızın bir erkeği sevmesi için o erkeğin bu kıza söz söylemesi gerekmez. Size daha fazlasını söyleyeyim mi? Rakım Efendiyle konuşarak sevişseydi bu hastalık ortaya çıkmazdı. Fakat daha kötü bir hastalık, ahlaksızlık hasralığı ortaya çıkardı. S. 128

*Asi çocuk benlik ve yetişkin benlik durumu vardır.

Ziklas: Vallahi Mösyö (Z) pek doğru söylüyorsunuz. Ben Rakım'da böyle bir fikrin olduğuna dahi inanmam. Zavallı kızcağzım kendi kendisine kıymıştır. Bakalım! Validesini kızı Rakım'a vermek bahsine razı edersem ben bu kıza Rakım'a veririm.S.128

*Çaresizlikten yapacağı tek şey kızını Rakım'a vermektir. Buradan da yetişkin benlik durumundan diğer bir durumu kabullenip uslu çocuk benlik durumuna geçmektedir.

Canan: (Biraz tedirgin korkuyla) Hayır efendim, şüpheden değil! Sizi pek üzgün görürüm de onun için... S.129

*Çocuk benlik durumu.

Rakım: Nasıl üzülmem ya! Dağ gibi bir genç kız ölüm yatağında bulunsun da acımamak mümkün mü? S.129

*Yetişkin benlik durumu.

Ziklas: (Ağlayarak) Zararı yok Mösyö Rakım, zararı yok. Biz sizin hiç aklınıza bile gelmeyen şeyi size diyeceğiz. Fakat Can çoktan beri düşünmektedir. S. 130

*Yetişkin benlik durumu.

Rakım: Onlar da beni severler ama dinim, namusum başına yemin ederim ki ben kendilerinden de böyle şeyler duymadım, bir tek hareket görmedim. S.131

*Çocuk benlik durumu.

Doktor: Buraları bize yani ailece bilinir dostum. Bizim sizde şüphemiz yok dostum. Fakat dediğim gibi bu kıza size aşık. Bu kıza bu halde giderse ölecek. Bizim sizden istediğimiz şu şifayı bizden esirgemeyiniz, belki bir ümit yolu açılır. S.131*Yetişkin benlik durumu.

Ziklas: Evet oğlum sizi! Ne yapayım? Bu işte ne sizin, ne benim, ne de kızımın kabahati vardır. Sizin gibi bir meleği kim sevmez oğlum? Güzelliğiniz, olgunluğunuz, ilminiz, irfanınız, her haliniz bir kızı size aşık etmeye yeter de artar bile. S.131.

*Yetişkin benlik durumu.

Ziklas: Ne diyorsunuz Allah aşkına? Ben kızımın Müslüman olmasına rıza olurum. İslamiyet fena mıdır? Hep bir Allah'a tapmıyor muyuz? İsa ve Meryem dahi, bir kızı ölümden kurtarmak için İslam olmak suretinde mezhep değişikliğine cevap verir.S. 131

*Koruyucu ana-baba benlik durumu.

Ziklas: Rakım Efendi, Rakım Efendi! Bu iş için ben size servetimin yarısını tekif etmekteyim. Çünkü her şeyim iki kızımdır. Eğer şu kızımı ölümden kurtarırsanız size üç yüz bin İngiliz lirası teklif ediyorum. Bu dostluğumuzdan da kesin... s.132

*Koruyucu ana-baba benlik durumu.

Rakım: (Bu sözler o kadar hayretle dinledi ki...) Mister Ziklas ben fakir bir çocuğum. Halka dilekçe ve diğer evrakı yazarak, ders vererek ekmek paramı kazanmaktayım. Yani demek isterim ki, benim gibi birisine ettiğiniz şu teklif bana şeref verir, hayatımı yeniden kurma imkanı bile verir fakat ben özellikle dostuğumuzu milyonlara değiştirmem. Ve ben gönlümü Canan'a vermişimdir. O kız bu yuvaya esirken ben onu mesut ettim. Bu inanca kendim ayrıca inanıp kendimi mutlu ettim. Ve ben bu inancima ihanet edemem. Ben Canan'ı para için ya da başka bir ümit için neden ağlatayım? Rica ederim efendim, veriniz elinizi öpeyim, beni bu teklifi kabul etmemektem dolayı affediniz. Emrederseniz bir daha konağınıza gelmem... S.132

*Yetişkin benlik durumu.

"Değil, şu kızımı al da var kıza duyumadan gizlice Canan'la olan aşkını yine devam ettir." S.133

*Asi çocuk benlik durumu.

Nihayet Rakım “Mister Ziklas, eğer bir küstahlık ettimse affetmeyinizi rica ederim. Emrederseniz artık gideyim.” Deyip sükutu bozmuştur.S. 133

*Yetişkin benlik durumu.

Rakım: (Mecburan) Ah! Öyle doktor efendi, öyle! Söylemeye dilim varmıyor ki halimi sunayım. Hiç olmazsa siz söyleyiniz, kendisini böyle bu hallerde görmek beni nasıl üzüyor, dikkatini çekmek isterşm. S. 134

*Çocuk benlik durumu.

Can: İşte benim cevabım da budur. Ben Rakım’ı seviyorum. O da beni seviyor. Seviyor ama onu beni sevişi, benim onu sevişim gibi değildir. O, bir kardeş gibi seviyor. Seviyorum ama ne fayda? S.136

*Yetişkin benlik durumuyla başlar daha sonra çocuk benlik durumuna geçmektedir.

Can: Babacığım, verdiğiniz kararla değişecek bir şey yok. Ümit olsa ben şimdi dirilip kalkardım. Sana ne diyorum? Rakım, benim onu sevdiğim gibi aşkla sevmez. Ben kendilerinde, bu türden sevgi duyduğunu gösteren hiçbir iz bulamadım. O, bizim yanımızdayken, bir kızın ağzına almaktan çekinmediği mahrem sözleri dahi ağzına almamıştır. Ben de sebeple tek bir söz söyleyemedim. S.136

*Yetişkin benlik durumu.

Ziklas: Güzel ya a kızım. Rakım Bey de işet senin gibi söyleyememiş, değil mi Rakım Bey oğlum? S.137

*Ana-baba benlik durumu.

Can: Nafile babacığım nafile! Orta yerde onu cariyesi Canan varken her şey boşuna... Hatta Rakım bana acıdığı için böyle bir teklifte bulunsa bile ben razı olmam. Ölürsem ben öleyim, kendi mutluluğum için zavallı kızın acı çekmesine razı olamam. S.137

*Yetişkin benlik durumu vardır.

Can: Kısacası babacığım benim için gösterdiğiniz merhamete teşekkürler. Rakım Efendiye de minnetterım. Çünkü bu kadarlık hileye evet demek için kim bilir içiyle ne kadar savaş verdi. Şu

ankendisinden bir buse almak için her ayıbı göze alırım, ne var ki kararım bu buseyi almadan ahirete geçmektir. Allah'ın merhametini de bu şekilde biraz daha fazla kazanabilirim ümidindeyim. S.137

*Yetişkin benlik durumu.

Felatun: Şimdi başımı taştan taşta vuruyorum ama fayda yok. Eniştemle bozuştuk. Dünyanın halini şimdi anladım diyorum ya! Parasız kayını eniştelere, parasız kardeşi kardeşler de kabul etmiyormuş. (Gözlerinin yaşı daha arttı.) s.140

*Yetişkin benlik durumuyla başlar daha sonra çocuk benlik durumuyla devam eder.

Felatun: İşte şimdi onun merhametine sığındım. Bize bir mutasarrıflık verebilecek. Bunu gerçekyeni çok istiyorum. O bu işin olacağına dair kuvvetli teminlerde bulunuyor. S.140

*Çocuk benlik durumu vardır.

Rakım: Hiç Canan benim canımı sıkarmı? Bu sözü ben söylemiş olsam bile sen inanmamalısın. S.142

*Ana-baba benlik durumu vardır.

Jozefino: Gördün mü bir kere? İnsan para harcar ama para kazanmaya da gücü olur. Dahası para kazanmaya başlar da öyle harcar. Bazı adamlar da kendilerinin para kazanmaya güçlerinin yettiğini zannederler. Bu zanları, bir servetin hiç bitmeyeceğine inanmak kadar budalacıdır. Sen de gençsin. Hemsenin yeteneğinin, azmin kazandırıyor. Böyleyken sen niçin onun gibi yapmadın?

Jozefino: Bak şu süt çocuğuna, beşik bebeğine! Ah senin yakını da Matmazel Polini gibi birisi yakalamış olsaydı da, seni görseydim. (Bu ara Canan, efendisinin Jozefino'nun kulağına fısıldadığını görünce dışarı çıkar.) S. 144

*Her iki konuşmada da eleştirel ana-baba benlik durumu vardır.

Jozefino: Ha şöyle! Kendi kendisine sahip çıkamayan, kendisinden başkalarını da beğenmeyen ukalaların haline acıyayım

derken kendi evine ne diye keder dolduruyorsun. Biraz da eğlen
canım. Hele şu mastikadan bir yudum ver bana bakayım .S.144

*Yetişkin benlik durumu vardır.

Sonuç Değerlendirme

İnceleme altına alınan kitapda üç benlik durumu olan ana-
baba benlik durumu, yetişkin benlik durumu ve son olarakta çocuk
benlik durumu gözlenmiştir. Üç benlik durumunun ağır derecesi
neredeyse aynıdır. Diyolog ve yazarın konuşmasından alınan
yazılardan yola çıkarak inceleme gerçekleştirilmiştir. Günlük hayatımızda
çoğu kez kullandığımız ama farkına varmadığımız bu üç benlik
durumu ayrıntıları ile incelenmiştir.

Felatun Bey; Kentli kimliği dolayısıyla batıcı kimliği
temsiletmektedir. Bu sebeple yazar tarafından olumsuzlanmıştır.
Genelde çevresiyle alaycı bir edayla ve kendinden bahsetten bir
yapıdadır. Yaptığı önemsiz işleri ballandıra ballandıra sanki çok büyük
işler yapmış gibi anlatan bir kişiliğe sahiptir. Bu yüzden Felatun Bey de
çocuk benlik durumu gözlenmiştir.

Rakım Efendi; Daha çok doğu (Asya) insanını tasvir
etmektedir. Kentlerden ve batıdan çok doğudan ve Anadolu
kültürünü temsil etmektedir. Yazar tarafından olumlu görülen bir
kişiliktir. Daha çok insanlarla sohbet etmeyi seven, insanları
dinleyerek dertlerine çözüm bulma yolunu seçen, mantıklı ve gerçekçi
konuşmalar gerçekleştirir. Genelde nazik ve kibar olmayı seçen,
analıslı bir insandır. Bundan dolayı Rakım Efendi'nin benimsemiş
olduğu benlik türünde yetişkin benlik durumudur.

Kaynakça

- Akbağ, M. (2000). Stresle başa çıkma tarzlarının üniversite öğrencilerinde olumsuz otomatik düşünceler, Transaksiyonel Analiz ego durumları ve bazı değişkenler açısından incelenmesi, Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Ün. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Akkoyun, Füsün (1995) "Transaksiyonel Analize Giriş", Ankara S. 2-39
- Akkoyun, F. ve Bacanlı, H. (1990). Sifat Tarama listesinin Türkçe'ye uyarlanması: TA Ego Durumu Ölçekleri Üzerine Bir Çalışma, 5. Ulusal Psikoloji Kongresi. Psikoloji – Seminer Dergisi Özel Sayısı, İzmir, 8, 637-644.
- Çağdaş, A. ve Seçer (Şahin), Z. (2004). "Anne-Baba Eğitimi", Konya, Eğitim Kitabevi, s.198.
- Dökmen, Ü (2012), "Sanat ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati," Remzi Kitabevi, İstanbul S. 78-87
- Eroğlu, İ. (2004) "Ahmet Mithat Efendi'nin Hayatı ve Eserleri Üzerine," Sahhaflar - Kitap Sarayı. İstanbul S. 9-23
- James, M. Jongavard (1993). Kazanmak İçin Doğarız (çev.T.Şenruh), İnkılap Kitabevi, İstanbul
- Kabaklı, A. (1978). "Türk Edebiyat Tarihi," Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul. S. 106-119
- Karasar, N. (2002). Bilimsel araştırma yöntemi, Nobel Yayıncılık, Ankara
- Mithat, A. (Efendi), (2007). "Felatun Bey ile Rakım Efendi" (Haz. Kübra Demiray), Lacivert Yayıncılık, İstanbul S. 1- 160
- Sevim, S. (1996) Transaksiyonel analize dayalı bir eğitim programının evli çiftlerin ego durumları ve evlilik yaşamlarına ilişkin bazı değişkenlere etkisi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış doktora tezi, Ankara
- Sıraç, A. ve Gülay, M. (1999). "Ahmet Mithat Efendi 'Eserlerinde Seçmeler," Akpınar Yayınları, İstanbul .
- Tanhan, F. (2011). " Kurbağa Prens(es)ler ya da Çocuk Yetiştirmenin Prensipleri", Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi (Makaleler), Van s. 1-8
- Transaksiyonel Analiz Derneği (<http://www.transaksiyonelanalizder.com>)
- Woollams, S., J. Ve Brown, M. (1979). TA, The total handbook of transactional analysis, Prentice Hall, New Jersey
- Yavuzer, H. (1997). "Çocuk Eğitimi El Kitabı," Remzi Kitabevi, İstanbul
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınevi, Ankara

**HİCRİ 1299 (1882) KASTAMONU VİLÂYET SÂLNÂMESİ'NE GÖRE
KASTAMONU SANCAĞI İLE BAĞLI KAZALARIN
İDARİ, SOSYAL VE EKONOMİK YAPILARINA DAİR TESPİTLER**

**FINDINGS FOR THE ADMINISTRATIVE, SOCIAL AND ECONOMIC
STRUCTURE OF KASTAMONU DISTRICT AND SOME OF ITS
TOWNSHIPS ACCORDING TO THE EXILIC 1299 (1882)
KASTAMONU DISTRICT'S YEARBOOK**

Erol KARCI⁶

Özet

Sâlnâme bir senelik olayları göstermek üzere hazırlanan eserler hakkında kullanılan bir tabirdir. Batıda, Latince annuș, Fransızca annale ya da annuaire ve almanach kelimeleri bu tarz yayınları ifade etmek için kullanılır. Osmanlı Devleti'nde ilk devlet sâlnâmesi Hicri 1263 (1847) yılında yayınlanmıştır. Sâlnâmeler genellikle devlet teşkilatı ve kadroları ile bu görevlerde bulunan memur adlarını, söz konusu yerin nüfus yapısını, ekonomik durumunu ve coğrafi özelliklerini içeren bilgiler verirler. Biz bu çalışmamızda Hicri⁷ 1299 (1882) tarihli Kastamonu Vilayet Sâlnâmesi'ni esas alarak bu tarihte Kastamonu Sancağı dâhilinde bulunan kazaların idari, sosyal ve ekonomik yapısına ait tespitlerimizi ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Kastamonu, Sâlnâme

---

⁶ Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi, Tokat. ekarci06@gmail.com

⁷ Hicri ifadesi H. İle gösterilecektir.

Abstract

Yearbook is a term used for the work of arts to indicate events in one year period. In western world words “annus” in Latin, “annale” or “annuaire” and “almanach” in French used to express these kinds of publishing. The first state yearbook was published in year Ex.1263 (1847) in Ottoman Empire. Yearbooks generally provide information involving state organizations and staff and names of civil servants, population structure of the relevant place, its economic condition and its geographical characteristics. We in our study, try to exhibit our findings about administrative, social and economic structures of townships within the boundaries of Kastamonu District by taking Kastamonu Provincial Yearbook Ex. 1299 (1882) as basis.

Key Words: Ottoman Empire, Kastamonu, Yearbook

Giriş

İncelemeye çalışacağımız konu bir sâlnâme olduğu için, öncelikle sâlnâmeler hakkında bilgi vermeye çalışacağız. Sâlnâme bir senelik olayları göstermek üzere hazırlanan eserler hakkında kullanılan bir tabirdir. Sâlnâme, yıl anlamına gelen “sâl” kelimesi ile mektup, kitap anlamlarına gelen “nâme” kelimelerinden oluşan ve yıllık anlamında kullanılan bir kavramdır. Takvim kelimesi de bu anlamda kullanılmaktadır (Pakalın, 1983, C.III: 105) . Batıda, Latince annus, Fransızca annale ya da annuaire ve almanach kelimeleri bu tarz yayınları ifade etmek için kullanılır. Sâlnâmeler genellikle devlet teşkilatı ve kadroları ile bu görevlerde bulunan memur adlarını, memlekete ait çeşitli bilgileri ihtiva ederler. Devlet tarafından yayınlanan sâlnâmelerin dışında birde özel kurumlar veya şahıslar tarafından yayınlanan gayr-i resmi sâlnâmeler bulunmaktadır. Bu eserlerde geçen bir yılın iç ve dış olaylarından, önemli şahsiyetlerinden bahsedilir. Bu eserlerin herkese hitap eden daha genel bir nitelikleri vardır. Özel sâlnâmeler içerisinde tek amaçlı ve ciddi olanlar olduğu gibi mizaha yer veren sâlnâmeler de bulunmaktadır. Sâlnâmeler, ister devlet tarafından isterse de şahıslar tarafından çıkarılmış olsunlar tek ya da genel amaca göre hazırlanırlar (Sertoğlu, 1986: 297).

Ülkemizde sâlnâmeler konusunda en önemli çalışma şüphesiz Hasan Duman'a aittir. Hasan Duman'ın eserinden aldığımız bilgilere göre Osmanlı Devleti'nde ilk devlet sâlnâmesi H.1263 (1847) yılında Sadrazam Reşit Paşa'nın teşviki ve tarihçi Hayrullah Efendi ile Ahmet Cevdet Paşa'nın yardımları neticesinde Ahmet Vefik Paşa tarafından hazırlanmıştır. Sâlnâmelerin hazırlanması ile bir süre sonra Meclis-i Maarif Başkâtibi Behçet ve Meclis Âzasından Rüştü Beyler görevlendirilmiştir. Daha sonra padişahın emri ile bu görev Maarif Nezareti Mektubi Kalemi Hey'etine verilmiştir. Sâlnâmelerin hazırlanması görevi H.1306 (1888) yılından itibaren ise Memurin'i Mülkiye komisyonuna bağlı Sicill-i Ahvâl Memurin İdaresi'ne bırakılmış ve bu durum saltanatın sonuna kadar devam etmiştir.

Devlet tarafından yayınlanan Sâlnâme-i Devlet-i Âliyye-i Osmaniyyeler H.1263 (1847) ile H.1328 (1912) mâli yılları arasında düzenli bir şekilde yayınlanmışlardır. Başlangıçta küçük hacimde ve ortalama yüz sayfa civarında çıkan sâlnâmeler, sonraki dönemlerde gerek sayfa sayısı gerekse de boy bakımından gelişmiştir. H.1263 (1847) ile H.1297 (1880) yılları arasındaki sâlnâmeler taşbaskı (litografya) ile yayınlanmışlar sonraki dönemlerde yayınlananlar ise matbaa harfleriyle basılmışlardır. Sâlnâmeler içerisinde özellikle II. Abdülhamid döneminde yayınlananlar en iyileridir. Bu eserler devletin resmi teşkilatı, coğrafyası, memurların isimleri, tayin tarihleri, rütbeleri, nişanları gibi konularda zengin bilgilerle doludur (Duman, 2000: 3-4).

Osmanlı Devleti'nde, devlet sâlnâmelerinin yayınlanmasından bir süre sonra vilâyet ve nezâret sâlnâmeleri de yayınlanmaya başlanılmıştır (Duman, 2000: 5). Vilâyet Sâlnâmeleri'nin hazırlanmasında Halep Mektupçusu İbrâhim Hâlet Bey'in yayınlamış olduğu "Fihrist-i Vilâyet-i Haleb" isimli sâlnâme örnek alınmıştır. İçerisindeki zengin iktisadi bilgiler ve istatistikler ile Bâbîâli'nin dikkatini çeken bu eserin kopyaları her vilâyete gönderilerek bu tarz sâlnâmeler hazırlanması istenilmiştir (Aydın, 2009: 53). Vilâyet sâlnâmeleri mektupçunun denetiminde, hükümetin göndermiş olduğu örnekler göz önünde tutularak hazırlanmaktaydı. Fakat vilâyetin özel durumu, sâlnâmeyi hazırlayanların bilgi düzeyleri gibi

faktörler sâlnâmelerin içerisinde önemli bilgi farklılıklarına neden olmuştur. 1867 yılında yayınlanan ve Osmanlı Devleti'nin eyalet düzeninden vilâyet düzenine geçmesini sağlayan "Vilâyet Nizamnamesi" Osmanlı Devleti'nde bir sâlnâme geleneğinin oluşmasını sağlamıştır (İbrâhim Câvid, 2010: 3).

Vilâyet sâlnâmeleri içerik bakımından yayınlandıkları vilâyete göre farklılıklar göstermekle birlikte bu eserlerde genellikle vilâyetin idari teşkilatı, memurları, mahallin tarihi, eski eserleri, coğrafyası, idari taksimatı, kazaları, nahiyeleri, kasaba ve köyleri, üretim faaliyetleri, ticaret ve nüfusu hakkında bilgiler, fotoğraflar ve haritalar yer alır. Bu eserler zaman içerisinde vilâyetin idari teşkilatında meydana gelen gelişmelerin takip edilmesi bakımından son derece önemlidir. Uzun süre yayınlanmasına devam edilmiş vilâyet sâlnâmeleri vilâyetlerdeki su, gaz, demiryolu ve tramvay şirketleri, vilâyet dâhilindeki cami, medrese, tekke, imaret, kahvehane, hamam, han, hastane, bedesten gibi yapılar, ticari müesseseler, fuarlar, ziraî üretim ve hayvancılık, tarım arazileri, postahaneler ve telgraf merkezleri gibi vilâyetin iktisadî ve ticarî durumuna dâir önemli bilgilere sahiptir. Ayrıca bu sâlnâmelerde nüfusun sancak ve kazalara göre dağılımının yanı sıra cinsiyet ve milliyetlere göre dağılımı hakkında da bilgiler verilmektedir.

Osmanlı Devleti'nde ilk vilâyet sâlnâmesi Bosna'da çıkmıştır (Gerçek, 1963: 7). Sâlnâme-i Vilâyet-i Bosna adıyla H.1283 (1866) yılında yayınlanan bu sâlnâmeyi Halep H.1284, Konya H.1285, Suriye H.1285 ve Tuna H.1285 eyaletlerine ait sâlnâmeler takip etmiştir (Aydın, 2009: 53). Bazı kayıtlarda ilk vilâyet sâlnâmesi olarak H.1282 tarihli Trabzon Vilâyet Sâlnâmesi gösterilmekle birlikte Hasan Duman'ın tespitine göre ilk Trabzon Vilâyet Sâlnâmesi, H.1286 (1869) yılında yayınlanmıştır (Duman, 2000: 5).En fazla sayıda sâlnâme yayınlayan vilâyetimiz ise Bursa'dır. Bursa Vilâyet Sâlnâmeleri H.1286 yılından Miladi 1927 yılına kadar hemen hemen her yıl yayınlanmıştır. Bu eserlerde bugünkü Bursa ilimiz dışında Balıkesir, Kütahya, Afyonkarahisar, Bilecik ve ayrı bir vilâyet haline gelinceye kadar Kocaeli hakkında önemli bilgilere rastlanılmaktadır (Şakir, 1964: 6-7).

Osmanlı Devleti'nde yayınlanan son vilayet sâlnâmesi ise 1337–41/1921-22'de yayınlanan Bolu Livası Sâlnâmesidir (Duman, 2000: 5).

Osmanlı Devleti'nde, devlet ve vilâyet sâlnâmelerinin dışında Nezaret-i Umur-u Hariciye Sâlnâmesi, Sâlnâme-i Askeri, Sâlnâme-i Bahrî, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Sâlnâmesi, Rûsûmat ve İlmiye Sâlnâmeleri gibi bazı nezâret ve resmi kurumların yayınlamış oldukları sâlnâmeler de bulunmaktadır. Bu sâlnâmelerde ilgili nezâretlerin teşkilat yapıları, görevleri ve bilgileri mevcuttur (Hayta ve Ünal, 2001: 37). Ayrıca yukarıda da ifade ettiğimiz üzere şahıslar tarafından çıkarılan sâlnâmelerde bulunmaktadır. Bu tarz sâlnâmelere verilebilecek en önemli örneklerden biri yayın hayatımızda özel sâlnâmeciliği kuran ve gelişimine büyük katkı sağlayan Ebuzziya Tefvik Bey'in çıkardığı Sâlnâme-i Hadikâ isimli eseridir. İlk özel sâlnâme olma niteliğini taşıyan bu eserde Tefvik Bey tarafından çıkarılan Hadikâ Gazetesi'nde bir yıllık boyunca yayınlanan siyasi olaylar ve yazılar bulunur (Canelli, 1994: 52).

Kastamonu Vilâyet Sâlnâmeleri ilk defa H.1286 (1869) yılında yayınlanmıştır. Toplam yirmi bir adet olan Kastamonu Vilâyet Sâlnâmeleri'nin sonuncusu H.1321 (1903) yılında yayınlanmıştır. Sâlnâmelerin tamamı Kastamonu Vilâyet Matbaası'nda basılmıştır. Aşağıdaki tablo incelendiğinde H.1286'dan (1869) H.1299 (1882) yılına kadar Kastamonu Vilâyet Sâlnâmeleri'nin düzenli bir şekilde yayınlandığı görülecektir. Ancak bu tarihten sonra H.1306 (1889) yılına kadar vilâyete ait sâlnâme yayınlanmamıştır. H.1306 yılında yayınlanan sâlnâmeden sonra da bir kopukluk olmuş ve bu tarihten sonraki ilk sâlnâme H.1310 (1892) yılında yayınlanmıştır. H.1310 (1892) ile H.1312 (1894) arası yine düzenli bir şekilde çıkan Kastamonu Vilâyet Sâlnâmeleri H.1312 (1894) ile H.1321 (1903) arasında yine bazı tarihlerde yayınlanmamıştır (Duman, 2000: 111-113).

Tablo 1: Kastamonu Vilayeti'ne ait Sâlnâmelerin listesi.

Def'a	Hicri Tarih	Basım Yeri	Sayfa Sayısı
1	1286 (1869)	Kastamonu Vilayet Matbaası	132
2	1287 (1870)	Kastamonu Vilayet Matbaası	132
3	1288 (1871)	Kastamonu Vilayet Matbaası	159
4	1289 (1872)	Kastamonu Vilayet Matbaası	163
5	1290 (1873)	Kastamonu Vilayet Matbaası	164
6	1291 (1874)	Kastamonu Vilayet Matbaası	189
7	1292 (1875)	Kastamonu Vilayet Matbaası	169
8	1293 (1876)	Kastamonu Vilayet Matbaası	173
9	1294 (1877)	Kastamonu Vilayet Matbaası	180
10	1295 (1878)	Kastamonu Vilayet Matbaası	127
11	1296 (1879)	Kastamonu Vilayet Matbaası	132
12	1297 (1880)	Kastamonu Vilayet Matbaası	176
13	1298 (1881)	Kastamonu Vilayet Matbaası	191
14	1299 (1882)	Kastamonu Vilayet Matbaası	206
15	1306 (1889)	Kastamonu Vilayet Matbaası	5+560
16	1310 (1892)	Kastamonu Vilayet Matbaası	1+552
17	1311 (1893)	Kastamonu Vilayet Matbaası	344
18	1312 (1894)	Kastamonu Vilayet Matbaası	376
19	1314 (1896)	Kastamonu Vilayet Matbaası	491+4
20	1317 (1899)	Kastamonu Vilayet Matbaası	356+3
21	1321 (1903)	Kastamonu Vilayet Matbaası	388

Kaynak: Duman, Hasan (2000), **Osmanlı Sâlnâme ve Nevsâlleri**, C.I, Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara, 2000, s. 111-113.

1. Kastamonu Sancağı

H.1299 (1882) yılında Kastamonu Sancağı, merkeze bağlı dört nahiyeye ve sekiz kazadan oluşmaktaydı. Bu kazalar sırasıyla Taşköprü, İnebolu, Safranbolu, Tosya, İskilip, Daday, Araç ve Cide kazalarıydı.

Tablo 2: Kastamonu Sancağına Bağlı Kaza ve Nahiyeler

Kaza	Nahiye
Kastamonu Merkez	Devrekâni, Göl, Akkaya, Kuzyaka
Taşköprü	Gökçe ağaç
İnebolu	Küre, Abana
Safranbolu	Aktaş, Eflani, Ulus
Tosya	Kargı
İskilip	----
Daday	Azdavay
Araç	Mergüze, İğdir, Boyalı
Cide	Fakaz (Hoşalay)

Kaynak: *Sâlnâme-i Kastamonu*, Def'a 14, Kastamonu Vilayet Matbaası, 1299.

1.1. İdari Yapı

Kastamonu Sancağı'nın Merkez Mutasarrıfı Ahmet Şakir Efendi'dir. Muhasebecisi Hafız Abdullah Efendi, Tahrirat Müdürü Yunus Niyazi Efendi, Bidâyet Mahkemesi Hukuk Dairesi Reis'i İbrahim Necip Bey olup bu mahkemenin üyeleri arasında Nakib'ül-eşraf Kaimmakamı İbrahim Zühtü ve Yani Efendi bulunmaktadır. A'zâ Mülazımı ise Eşref Efendi'dir. Kastamonu Sancağı Ceza Dairesi Reis'i Feyzullah Efendi'dir. Bu dâirenin üyeleri arasında Hacı Mehmet Efendi ve Matos Efendi bulunmaktadır. Aynı dâirenin A'zâ Mülazımı ise Emin Efendi'dir. Bidâyet Mahkemesi Başkâtipliği'ni Ahmet Sadık Efendi yürütürken Hukuk Dâiresi Zabıt Kâtipleri Hafız Ahmet Efendi ve İbrahim Behçet Efendi'dir. Ceza Dairesi Zabıt Kâtibi Salih Efendi, Bidâyet Mahkemesi Müdde-i Umumi Muavini Şükrü Efendi, İcra Memuru ise Hilmi Efendi'dir (*Sâlnâme-i Kastamonu*, 1299: 72).

Livâ Ticaret Mahkemesi Reis'i Ahmet Rıza Efendi olup bu mahkemenin dâimi üyeleri arasında Artin Efendi ve Mustafa Ağa bulunmaktadır. Geçici üyeler arasında ise Olya Efendi, Kadri Efendi, Hacı Osman Efendi, Hacı Nikola Ağa bulunmaktadır. Aynı mahkemenin Başkâtibi Halil Fahri Efendi, ikinci kâtibi ise Mustafa

Efendi'dir. Belediye Meclisi Reis'i Fahrettin Efendi olup bu meclisin üyeleri arasında Memleket Tabibi Hafız Arif Efendi, Vilâyet Baytarı Aziz Efendi, Belediye Mühendisi Narsis Efendi, Olya Efendi, Hacı Salih Ağa, Hacı Faik Efendi, Hüseyin ve Hacı Mehmet Ağa ve Hacı Olya Ağa bulunmaktaydı. Belediye Meclisi Başkâtipliği'ni Ahmet Hamdi Efendi, Muavinliğini Mustafa Şükrü Efendi, Sandık Eminliği'ni ise Hafız Mehmet Efendi yapmaktaydı. A'şar ve Ağnam İdaresi Müdürü Tevfik Efendi olup bu idarenin birinci kâtipliğini Ömer Fahri Efendi, ikinci kâtipliğini Rüştü Efendi, üçüncü kâtipliğini ise Cemal Efendi yapmaktaydı.

Vilayet Defter-i Hakanî Müfettişliği görevini Mithat Efendi yürütmekteydi. Bu makamın başkâtipliğini Hacı Ahmet Bey, ikinci kâtipliğini Hüsnü Bey yoklama kâtipliğini ise Hakkı Efendi yapmaktaydı. Livâ Muhasebe Kalemi Muhasebecisi Hafız Abdullah Efendi, yardımcıları ise Hafız Mustafa Efendi ile Mehmet Rıza Efendi idi. Sandık Emniyeti ise Yorgi Efendi'ydi (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 73-74). Tahrirat ve Evrak Kalemi'nde Tahrirat Müdürü Yunus Niyazi Efendi olup bu şubede Mesut Bey ve kalem kâtipleri (mübeyyizler) Mustafa Bey, Hakkı Efendi, Halit Bey ve Asım Efendi gibi memurlar görev yapmaktaydı. Bu kalemin Evrak Müdürlüğü görevini ise Abdullah Efendi yürütmekte olup mesai arkadaşı Ata Efendi idi.

Nüfus Nezareti Müdürü Nazır Hacı Mustafa Bey, Tahrir-i Nüfus Komisyonu Reis Vekili Hacı Abidin Efendi olup üyeleri içerisinde Belediye Reisi Fahrettin Efendi, Asakir-i Redifiye Yüzbaşı Hasan Efendi ve Komisyon Kâtibi Ahmet Efendi bulunmaktaydı. Mahkeme-i Şer'iyye Kalemi Başkâtibi Hafız Ali Galip Efendi idi Kassam Kâtibi(mirasçılar arasında mirası paylaştıran memur) Abdurrahman Efendi, Eytam Müdürü Bakizâde Hacı Ahmet Efendi idi (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 75-76).

Tahrir-i Emlak Kalemi, Vergi Müdürlüğü ile birlikte Emin Efendi tarafından yürütülmekteydi. Emlak Komisyonu üyeleri Mustafa Ağa, Ali Osman Ağa, Hafız Mehmet Efendi, Hacı Yovanaki Ağa, İstori Ağa ve Stepan Ağa idi. Tahsil Memurları Liva Baş Tahsildarı Ali Efendi, Kastamonu Kazası Baş Tahsildarı ise Şakir Efendi idi. Şakir Efendi'nin

mesai arkadaşları ise Abdullah, Mustafa ve Mahmut Efendiler'di. Menâfî Sandığı üyeleri Hacı Hafız Efendi, Tiyadros Ağa, Hacı Hüseyin Ağa ve Ohannes Ağa' idi. Bu sandığın kâtipliğini ise Hacı Tayyip Efendi yapmaktaydı (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 80-81).

Kastamonu Telgraf ve Posta Müdürü Ali Rıza Efendi, Posta Kâtibi ise Sadık Efendi idi. Rüsûmât Memurları, Kastamonu Rüsûm-u Sitte Müdürü İbrahim Hakkı Efendi, Baş Kâtibi Mehmet Necip Efendi, İkinci Kâtibi Mehmet Efendi, Sandık Emni Mehmet Tefik Efendi, Fabrika Memuru Hasan Efendi, muavini ise Mehmet Efendi idi. (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299:81). Zikâr (Erkekler) Rüştîye Mektebi Muallimleri arasında Mualli-i Evvel Ali Behçet Efendi, Muallim-i Sani Mehmet Emin Efendi, Muallimi Salis Mehmet Necati Efendi ve Rik'a Muallimi Hafız Mehmet Rüştü Efendi olup seksen bir öğrencisi bulunmaktaydı. İnâs (Kızlar) Rüştîye Mektebi Riyazî Muallim Behçet Efendi, Arapça, Farsça ve hat Muallimesi Hafize Zeliha Bakiye Hanım, Nakış Muallimesi Saniye Hanım, olup yirmi bir öğrencisi bulunmaktaydı.

Kastamonu Merkez Sancağı'na bağlı Devrekâni Nahiyesi'nin Müdürlüğü'nü Hüseyin Hüsnü Efendi yapmakta olup vekili İbrahim Efendi'ydi. Nahiyenin Kâtibi Hüseyin Vasfi Efendi, Tapu Kâtibi Ali Efendi, Tahrir ve Vergi Kâtibi ise Mustafa Efendi'ydi. Göl Nahiyesi'nin Müdürü Hacı Osman Rüştü Efendi olup onun vekilliğini Abdülaziz Efendi yapmaktaydı. Nahiyenin Kâtibi Mehmet Zihni Efendi, Tapu Kâtibi Mehmet Efendi, Tahrir ve Vergi Kâtibi ise Abdi Bey'di. Akkaya Nahiyesi Müdürü Mehmet Fahrettin Efendi'ydi. Onun vekili Hafız Ali Efendi, Kâtibi Mehmet Bey, Tapu Kâtibi Kamil Efendi, Tahrir ve Vergi Kâtibi ise Ahmet Efendi idi. Kuz yaka Nahiyesi Müdürü Mustafa Efendi olup onun vekilliğini Mehmet Efendi yapıyordu. Nahiyenin Kâtibi Hafız Mehmet Sait Efendi, Tapu Kâtibi Mustafa Efendi, Vergi Kâtibi ise Sadık Bey'di (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 82).

1.2.Sosyal Yapı

H.1299 (1882) yılında Kastamonu, nahiyeleriyle birlikte otuz dört mahalle ve yüz kırk köyden oluşmaktaydı. Şehirde on bin İslam ve yüz doksan dört Rum ve Ermeni hanesi bulunmakta olup yirmi dört bin yedi yüz altmış İslam ve yedi yüz yirmi yedi Rum ve yüz altı Ermeni olmak üzere toplam yirmi beş bin beş yüz doksan dört kişilik bir nüfusa sahipti (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 83-84).

Kastamonu'da altmış üç adet cami ve mescit, dört kütüphane, on altı medrese vardı. Ayrıca Halvetiyye, Kadiriyye, Halidiyye, Mevleviyye, Sa'diyye, Rufaiyye, Celvetiyye ve Nakşibendiyye Tarikatları'na ait on iki dergâh ile (Salname-i Kastamonu, 1299:84) önemli din büyüklerinden Şeyh Şaban-ı Veli, Ulema-ı Kiramdan müfessir-i Alaaddin, Kadiriyye Tarikatı'ndan Şeyh Abdülfettah, Mevleviyye Tarikatı'ndan Dede Sultan, Celvetiyye Tarikatı'ndan Şeyh Mustafa, Halvetiyye Tarikatı'ndan Şeyh Ahmet Efendi gibi zatların türbeleri de mevcuttur. Bunlara ek olarak Kastamonu'ya bağlı nahiyelerden Kuzyaka Nahiyesi'nde Benli Sultan, Gölyaka Nahiyesi'nde Şeyh Ahmet Nakşibendi ve Devrekâni Nahiyesi'nde Şeyh Mustafa el-Saidi'ye ait türbeler de bulunmaktadır (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 83).

Kastamonu'da erkek ve kız iki rüştiye, yirmi yedi İslam Sıbyan Mektebi ile Rumlara ait erkek ve kız iki mektep ve bir Ermeni mektebi bulunmaktaydı. Ayrıca iki kilise, kırk sekiz han, on dört hamam, bin beş yüz seksen yedi dükkân, üç değirmen, yirmi bir debbağhane, üç arpa, penpe (pamuk) ve un kapanı, askeri koğuş ve debboyu, bir hükümet konağı, bir telgrafhane, iki kışla, bir cephanelik otuz merakıd-ı ulya, (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 83) bir muvakkit-hane⁸, dört karakolhane, bir namazgâh, on beş köprü, üç şadırvan, yüz yirmi dört çeşme, bir bedesten, bir silahhane bulunmaktaydı (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 84).

---

⁸ Muvakkit vakit tayin eden kimse anlamına gelen bir kelimedir. Muvakkit-hane ise muvakkitin bulunduğu oda anlamına gelip, genellikle büyük camilerin yanında muvakkitle zamanı tayin eden aletlerin bulunduğu yer anlamında kullanılır. Bkz, Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi, Ankara, 1999, s.696.

1.3. Ekonomik Yapı

Kastamonu'nun üryani tabir olunan güzel bir eriği ve elması meşhurdur(Sâlnâme-i Kastamonu,1299: 83). Tarım ürünleri buğday, arpa, siyaz, amuhte, kernik, fiğ, mısır, burçak, mercimek, nohut fasulye, keten, kendir ve çeşitli sebzelerdir. Kastamonu'da demircilik ve kuyumculukta yapılmaktadır. Sanayi ürünleri çeşitli mahallere gönderilen gayet dayanıklı ve döşemeye elverişli güzel basmalar ve pamuktan oldukça güzel yatak çarşafı, peşkir, el havlusu, perde, yastık örtüsü, gömlek bezi, döşemelik, hamam takımı ve bunun gibi şeylerdir. Ticari ürünleri ise tiftik, urgan ve çeşitli ürünlerdir.

Kastamonu kazasında Sorgun, Karapınar, Baldıran, Handüzü ve Aytacı isimlerinde beş kıt'a orman olup bunlar üç yüz doksan bin dönümlük bir araziye kapsamaktadır. Ormanlık arazi kara ve sarıçam ile köknardan oluşmaktadır. Bu ormanlar içerisinde yirmi dört adet su hızarı bulunur ve mahallinde kereste imal olunur (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 84).

2. Taşköprü Kazası

2.1. İdari Yapı

Taşköprü Kazası'nın Kaymakamı Hacı İbrahim Efendi, vekili ise Ahmet Rasim Efendi'dir. Kazanın Müftüsü Mehmet Arif Efendi, Mal müdürü ise Mehmet Mecit Efendi'dir. Kazanın İdare Meclisi Reis'i Kaymakam İbrahim Efendi olup bu meclisin üyeleri içerisinde vekil Ahmet Rasim Efendi, Müftü Mehmet Arif Efendi, Mal Müdürü Mehmet Mecit Efendi doğal üyeler olup Mehmet Tefik Efendi, Hasan Bey, Mustafa Ağa ve Hüseyin Ağa ise seçilmiş üyelerdir. İdare Kâtipliği görevini Salih Efendi, Sandık Kâtipliği'ni ise Abdullah Efendi yapmaktadır. Bidâyet Mahkemesi Reis'i Ahmet Rasim Efendi olup üyeleri arasında Emin Efendi ve Esat Bey bulunmaktadır. Bidâyet Mahkemesi'nin Birinci Kâtipliği'ni Hafız Halil Efendi, İkinci Kâtipliği'ni ise Emin Efendi yapmaktadır. Müstantik Muavini Salih Efendi, İcra Mübaşiri ise Hacı Mustafa Ağa'dır (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 85).

Taşköprü Kazası'nın Belediye Meclisi Reis'i Salih Efendi olup bu meclisin üyeleri arasında Mehmet Ali Ağa, Ahmet Ağa, Mehmet Ağa, Süleyman Ağa ve Hüseyin Ağa bulunmaktaydı. Belediye Meclisi'nin kâtipliğini Hafız Ahmet Efendi, Sandık Eminliği'ni ise Hafız Osman Şükrü Efendi yapmaktaydı. Maarif Meclisi Reis'i Müftü Mehmet Arif Efendi olup üyeleri arasında Hafız Mehmet Şeref Efendi, Emin Efendi ve Mehmet Cemal Efendi bulunmaktaydı. Kazanın Ziraat Meclisi Reis'i Hasan Bey olup bu meclisin üyeleri arasında Mehmet Efendi, Hüseyin Ağa ve Mustafa Efendi bulunmaktaydı. Menafi Sandığı üyeleri Hafız Mehmet Efendi ve Hafız İsmail Efendi'ydı. Rüştüye Mektebi Muallimleri arasında Muallim-i Evvel İsmail Hilmi Efendi, Muallim-i Sani Hafız Ahmet Sait Efendi, Sülüs ve Rik'a hocası Salih Efendi olup öğrenci sayısı altmış dokuzdu. Taşköprü Kazası'nın A'şar ve Ağnam Memurları arasında memur Mehmet Bey, Başkâtip Hüseyin Remzi Efendi ve İkinci Kâtip Hasan Fehmi Efendi bulunmaktaydı. Menâfi Sandığı üyeleri arasında Hafız Mehmet Efendi ile Hafız İsmail Efendi bulunmaktaydı. Bu sandığın kâtipliğini Halil Sırrı Efendi, Sandık Eminliği'ni ise Mehmet Sırrı Efendi yapmaktaydı (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 86).

Taşköprü Kazası'nın Telgraf Memuru Mehmet Refik Efendi, Rüsûmât Memuru ise Mustafa Efendi'ydı. Bunların dışında kazadaki diğer devlet görevlileri arasında Mahkeme-i Şer'îye Kâtibi Hafız Ahmet Nazif Efendi, Eytam Müdürü Hafız İsmail Efendi, Orman Süvari Memuru Salih Efendi, Vukuat Kâtibi Hafız İsmail Efendi, Gökçe ağaç Vukuat Kâtibi Hasan Fehmi Efendi, Tapu Kâtibi Kamil Efendi gösterilebilir. Taşköprü'ye bağlı Gökçe Ağaç Nahiyesi'nin Müdürü Ahmet Hamdi Efendi, vekili ise Hüseyin Rüştü Efendi idi. Nahiye Kâtiplik görevini ise Ahmet Efendi yürütmekteydi (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 89).

2.2. Sosyal Yapı

Taşköprü Kasabası nahiye ve köyleriyle beraber beş bin dokuz yüz yirmi iki haneden oluşup on yedi bin dört yüz İslam ve yüz altmış Ermeni nüfusuna sahiptir. Kasaba nahiye ve köyleriyle birlikte üç yüz

otuz sekiz dükkân, otuz debbağhane, on dört han, iki hamam, yüz elli değirmen, bir hükümet konağı, bir telgrafhane, bir debboy, koğuşu ile birlikte bir cephanelik, yüz elli bir cami, on merakıd-ı ulyâ, dört medrese, iki tekke, bir kütüphane, iki muvakkithane, bir rüştiye mektebi, kırk sekiz sıbyan mektebi, on dört köprü, iki yüz yirmi bir çeşme ve bir silahhane bulunmaktaydı (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 90).

2.3. Ekonomik Yapı

Taşköprü Kazası'nın tarım ürünleri buğday, arpa, siyaz, amuhte, kernik, fiğ, mısır, burçak, nohut, fasulye, keten, kendir bir miktar tütün ve çeltiktir. Taşköprü Kazası'nın sanayi ürünleri arasında kendirden yapılan kaliteli urgan, sahtiyan (keçi derisi) ile yünden heybe ve kirpası bulunmaktadır. Taşköprü Kazası'nda yirmi beş kıt'a orman bulunmaktadır. Bunlar Uzun Doruk, Terelek, Deli Tepe (?), Baş Sonu, Değirmencik, Saraycık, Köcek, Sarı Kavak, Garip Şah, Şiveki (?), Sungurlu, Ayaz Giriş, Karan (?), Tobalık, Seki, Elek Dağı, Kara dere, Çangal, Asırcık, Ak Seki, Dere Kuru, Kara Köz (?), Gök Giriş, Sirem, İnatlı adlarını taşımaktadır. Sarı ve karaçamdan oluşan bu ormanlar yüz otuz sekiz bin altı yüz dönümdür. İçlerinde on iki hızar mevcut olan bu ormanlardan kereste imal olunur. Taşköprü Kazası'nın ticari ürünleri tiftik, kendir, urgan ile kazada bulunan hububat ile nahiyelerde yapılan peynir gibi ürünlerdir (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 90).

3. İnebolu Kazası

3.1. İdari Yapı

İnebolu Kazası Kaymakamı Mehmet Emin Bey olup onun vekilliğini Mehmet Behçet Efendi yapmaktadır. Kaza'nın Müftüsü Emrullah Hakkı Efendi, Mal Müdürü ise Hafız Mehmet Hilmi Efendi'dir. İnebolu Kazası'nın İdare Meclisi Reis'i Kaymakam Mehmet Emin Beydir. Bu meclisin doğal üyeleri arasında vekil Mehmet Behçet Efendi, Müftü Emrullah Hakkı Efendi, Mal Müdürü Hafız Mehmet

Hilmi Efendi bulunmaktadır. Seçilmiş üyeler arasında ise Hacı Hüseyin Ağa, Hacı Yakup Bey, Kozmo ve Dimitri Ağa bulunmaktadır. İdare Meclisi'nin Tahrirat ve İdare Kâtibi Mehmet Tevfik Efendi, Sandık Emmini ise Mehmet Kamil Efendi'dir. Bidâyet Mahkemesi Reis'i vekil Mehmet Behçet Efendi, olup üyeleri arasında Abdurrahim Efendi ve Pinayot Efendi bulunmaktadır. Mahkemenin Birinci Kâtibi Mehmet Arif Efendi, İkinci Kâtibi ise Mehmet Behçet Efendi'dir. Müstantik Muavini Mehmet Faik Efendi, Alamat-ı Şer'îye Kâtibi Arif Efendi, İcra Mübaşirleri Mehmet Âgah ve Ahmet Hamdi Efendi'dir (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 91).

Belediye Meclisi Reis'i Hacı Mehmet Ağa olup bu meclisin üyeleri arasında Ahmet Hilmi Efendi, Esirzâde Mehmet Ağa, Mehmet Yazıcı, Hasan Efendi, İbrahim Ağa, Ohannes Ağa bulunmaktaydı. Meclisin Kâtip ve Sandık Emmini Salih Hilmi Efendi'ydi. Maarif Meclisi Reis'i Müftü Emrullah Hakkı Efendi olup bu meclisin üyeleri arasında Cenab Aşiki Efendi, Hacı Hafız Ali Efendi ve Mustafa Efendi bulunmaktaydı.

İnebolu Kazası'nın Ticaret ve Ziraat Meclisi Reis'i Hacı Mehmet Kaptan'dı. Hacı Bekir Ağa, Abdülrahim Efendi, Hacı Mehmet Ağa, Hacı Osman Ağa, Hacı Latif Ağa, Kozmo Ağa, Dimitraki Ağa, Hacı Konstanti Ağa, Hacı Liğori (?) Ağa ise bu meclisin üyeleri arasında bulunmaktaydı.

İnebolu Kazası Emlak Komisyonu'nda Hafız İbrahim Efendi ile Abdülrahim Efendi, Mehmet Efendi, Halil Ağa, Dimitri Ağa, Vasil Ağa, Yorgi Ağa görevliydi. Muhacir Komisyonu Reis'i Ali Efendi olup komisyon üyeleri ise Esirzâde Mehmet Ağa ve İbrahim Yazıcı idi (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 92). Bunların dışında İnebolu Kazası'nın Menâfi Sandığı üyeleri Esirzâde Mehmet Ağa, Mehmet Efendi, Vasil Ağa'dır. Kaza'nın Ağnam ve A'şar Memurları memur Salih Hıfzı Efendi, Rüsûmât Emtia Müdürü Necip Efendi, Rüsûm-u Sitte Müdürü Nuh Efendi'ydi (Salname-i Kastamonu, 1299: 93).

İnebolu Kazası Tahsil Memurları Baş Tahsildar İbrahim Beydir. Bunun dışında Tevfik Bey, Ata Efendi, Kamil Bey, Mehmet Şevki Efendi, Ali Osman Ağa, Mehmet Ağa, Bekir Ağa, Hasan Ağa da bu

görevdeki diğer memurlardır. İnebolu Kazası Rüştîye Mektebi Muallimleri, Muallim-i Evvel Ahmet Hamdi Efendi, Muallim-i Sani Hafız Mehmet Efendi, Sülüs Hocası Hacı Mehmet Niyazi Efendi, Rik'a Hocası Mehmet Şekib Efendi'dir. Mektepte altmış öğrenci okumaktaydı. Kaza'nın Orman İdaresi Müdürü Müfettiş Felaretosi (?) Efendi idi (Salname-i Kastamonu, 1299: 96-97).

İnebolu Kazası'na bağlı iki nahiye bulunmaktadır. Bunlardan Küre Nahiyesi Müdürü Süleyman Şükrü Efendi olup vekili Ahmet Rüştü Efendi'dir. Nahiye'nin Kâtibi Ömer Efendi, Tapu Kâtibi Mehmet Efendi, Vergi ve Tahrir Kâtibi Hafız Hüseyin ve Mustafa Efendiler'dir. Küre Belediye Meclisi Reis'i ise Ahmet Efendi'dir. Abana Nahiyesi'nin Müdürü Osman Efendi olup vekili Mehmet Sabri Efendi, Kâtibi Ahmet Efendi'ydî. Abana Belediye Meclisi Reis'i ise İsmail Ağa idi (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 97-98).

3.2. Sosyal Yapı

İnebolu Kazası nahiyeleriyle beraber on bir mahalle ve yetmiş beş köyden oluşmaktadır. Kazadaki dokuz bin yüz İslam ve iki yüz elli Rum hanesinde yirmi yedi bin iki yüz elli İslam ve dokuz yüz beş Rum nüfusu yaşamaktadır. Nahiyeleriyle birlikte İnebolu Kazası'nda bir hükümet konağı, iki rüştîye mektebi, Rüsûmat emtia ve Rüsûm-u sitte idaresiyle, bir karantinahane, yüz elli cami ve mescit, bir kütüphane, dört medrese, dokuz tekke ve zaviye, yüz elli İslam sıbyan mektebi, beş kilise ve manastır, üç Hıristiyan mektebi, yirmi beş han, dokuz hamam, sekiz yüz doksan iki dükkân, iki yüz seksen üç değirmen, yüz elli beş su hızarı bulunmaktadır (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 99). Ayrıca bu tarihte İnebolu Kasabası'nda padişah adına bir cami, bir medrese ve bir rüştîye mektebi inşa olunmakta olup yine kasabada meydana gelen yangından sonra misafirler için Hacı İbrahimzâde adında denize ve dört tarafa hâkim bir pozisyonda bir gazino yapılmıştır (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 100).

3.3. Ekonomik Yapı

İnebolu Kazası, Karadeniz'in önemli iskelelerinden biridir. Luid (?), Mesajri (?), Martim (?) ve Rusya Kumpanyaları vapurları ile çeşitli gemiler bu iskeleye uğrayıp büyük miktarda ihracat ve ithalat yaparlardı (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 98). İnebolu kazası dâhilinde altı yüz yirmi bin dönüm ormanlık arazi bulunmaktaydı. Bu araziler içerisinde Baş Köy, Dağ Divanı, Giburi, Arsızlar, Çoka, Aşağı ve Yukarı Elma Deresi, Sarpun, Dere Sökü, Harami, Gidefi, Deliktaş, Çatak, Elma Çatağı, Kışlık, Kavaklı, Kapale, Kilise (?), Gemedere, Yukarı Zarbana, Gölceğiz, Ağlı, Çorum Viran, Göynük Viran, Bürme (?), Körseli, Uzun Öz, Salur Öz, Yumuşacık, Zece (?), Alacık, Şeyh Şaban, Kara Kestane, Muzay, Dumanlar, Dağ ve civarı bulunmaktadır. Kaza ormanları köknar, çam, gürgen, meşe, kayın ve kızılğaçtan oluşmaktaydı. Kazanın tarım ürünleri arasında buğday, arpa, siyaz, mısır, darı, kernik, keten ve tohumu, elma, armut, ceviz, kestane ve üzüm bulunmaktaydı.

Kazanın sanayi ürünleri kaza dâhilinde tüketilmekteydi. Yerli kirpası, güzel Keten bezi, binalık kereste, sandal ve gemi inşaatı kazanın sanayi ürünlerini oluşturmaktaydı. Kazanın ticari ürünleri arasında tiftik, kereste, elma, kestane, gibi ürünler bulunmaktaydı. İnebolu'ya bağlı Küre Nahiyesi'nin Küre Kasabası'nda bakır madeni bulunmaktaydı. İnebolu'dan merkez vilayet olan Kastamonu'ya kadar bir şose yol bulunup kaza ile vilayet arasında arabalar işlemekteydi (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 98-100).

4. Safranbolu Kazası

4.1. İdari Yapı

Safranbolu Kazası'nın Kaymakamı Ali Rıza Efendi olup onun vekili Osman Nuri Efendi'dir. Kazanın Müftüsü Mehmet Hilmi Efendi, Mal Müdürü ise Mehmet Tevfik Efendi'dir. İdare Meclisi Reisiği'nde yine Kaymakam Ali Rıza Efendi bulunmaktadır. Bu meclisin doğal üyeleri arasında isimlerini belirttiğimiz vekil, müftü ve mal müdürü efendilerin yanı sıra seçilmiş üyeler arasında Hacı Kamil Efendi, Hacı

Emin Ağa, Mihail Ağa, Hacı İnastaş Ağa bulunmaktadır. İdare Meclisi'nin Kâtipliğini Hacı Halil Kamil Efendi, Sandık Eminliği'ni ise Mehmet Haydar Efendi yapmaktadır.

Bidayet Mahkemesi'nin Reisliği'nde vekil Osman Nuri Efendi olup bu mahkemenin üyeleri arasında Hacı Kadı Efendi ve Yordan Ağa bulunmaktadır. Bidayet Mahkemesi'nin Birinci Kâtibi Hasan İhsan Efendi, İkinci Kâtibi ise Mehmet Hilmi Efendi'dir. Müstantik Muavini Hacı Mehmet Mecit Efendi, İcra Mübaşiri Ahmet Efendi ile İsmail Efendi'dir. Belediye Meclisi Reis'i Hacı Mehmet Ağa, üyeleri ise Hacı Ahmet Ağa, Mehmet Ağa, Hacı Ali Ağa, Hacı Süleyman Efendi, Yordan Ağa ve Hristo'dur. Bu meclisin kâtibi İsmail Hakkı Efendi olup, Sandık Emniyi ise Osman Efendi'dir (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299:101).

Maarif Meclisi Reis'i Müftü Hacı Mehmet Hilmi Efendi olup bu meclisin üyeleri arasında Mehmet Emin Efendi, Hacı Mehmet Ağa, Hacı Hüseyin Efendi bulunmaktadır. Ziraat Meclisi'nin Reisliği'ni Hacı Mehmet Ağa yapmakta olup bu meclisin üyeleri içerisinde Hacı Abdi Çavuş, Hacı Mehmet Ağa, Stefan Ağa bulunmaktadır. Kaza'nın A'şar ve Ağnam Memurları memur İbrahim Efendi ile Birinci Kâtip Rüştü ve İkinci Kâtip Mehmet Efendi'dir. Rüşumat Memurları memur Mustafa Rakım Efendi, Kâtip İzzet Azmi Efendi ve Kantarcı Mehmet Efendi'dir. Menâfi Sandığı üyeleri Hacı Ahmet Ağa, Hacı Mustafa Efendi, Yorgi Ağa ve Yani Efendi'dir. Bu sandığın kâtibi Mehmet Sadık Efendi emini ise Mehmet Efendi'dir. Safranbolu Kazası'nda bulunan Rüştiye Mektebi Muallimleri arasında Muallim-i Evvel Halil Hulusi Efendi, Muallim-i Sani Mustafa Asım Efendi, Sülüs hocası Mustafa Efendi ve Rik'a hocası Mehmet Hilmi Efendi bulunmaktadır. Öğrenci sayısı ise elli yedisi Müslüman yirmi üçü gayri Müslim olmak üzere seksendir (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 102).

Safranbolu Kazası'ndaki diğer bazı devlet görevlileri arasında şunlar bulunmaktadır. Evkaf Vekili Mehmet Hilmi Efendi, Kâtibi Mehmet Efendi, Cabi Mustafa Efendi, Telgraf Memuru Faik Efendi, Tapu Kâtibi Hacı Hüseyin Efendi, Baş Tahsildar Mehmet Sadık Efendi, Süvari Ali Efendi, Hasan Efendi, Piyade Bekir Efendi ve Ahmet Ağa, Nüfus Sorumlusu Hasan Tahsin Efendi, Tahrir ve Vergi Kâtibi Ömer

Efendi, Refik Osman Efendi,Orman Süvari Koruyucusu Mehmet Ali Efendi ve Fuat Efendi, Emanet Kereste Memuru Ahmet Efendi, Eytam Müdürü Ali Efendi'dir.

Safranbolu Kazası'nın üç nahiyesi bulunmaktadır. Bunlardan Aktaş Nahiyesi'nin Müdürü Nazif Ağa'dır. Nazif Ağa'nın vekilliğini Hacı Ethem Efendi yapmakta olup kâtiplik görevini Mustafa Efendi, Tapu Kâtipliği'ni İsmail Efendi, Tahrir ve Vergi Kâtipliği'ni Mehmet Efendi, Süvari Tahsildarlığı'nı ise Ali Bey yapmaktadır.

Eflani Nahiyesi'nin Müdürü Ahmet Sabri Efendi olup onun vekilliğini Şakir Efendi, Kâtipliği'ni Hüseyin Efendi, Tapu Kâtipliği'ni Mehmet Efendi, Tahrir ve Vergi Kâtipliği'ni Sadık Efendi, Süvari Tahsildarlığı'nı İsmail Bey, Rüşum-u Sitte Memurluğu'nu ise Mehmet Efendi yapmaktadır. Ulus Nahiyesi'nin Müdürü ise Hüseyin Ağa'dır. Onun vekili Ahmet Hamdi Efendi, Tapu Kâtibi Mehmet Efendi, Kâtibi Ali Efendi, Tahrir ve Vergi Kâtibi Mehmet Efendi, Süvari Tahsildarı Emin Ağa'dır (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 105-106).

4.2.Sosyal Yapı

Safranbolu Kazası'nın merkezi olan Safranbolu Kasabası iki tarafı kayalık bir dere içerisinde kurulmuştur. Kasabanın havası güzel ise de ilkbahardan sonbahara kadar ahalisi havası, yeri ve suları gayet güzel olan ve kasabanın batı tarafında, yarım saatten dört saate kadar mesafede bulunan ve bir mağaradan çıkan su ile sulanan bahçelerde hem işleriyle hem de zevk ve sefa ile vakit geçirirlerdi. Esnaf ile bazı ahali sabahları kasabaya gelip akşamları bağlarına giderlerdi. Bağlarda konak, köşk, haneler, cami ve dükkânlar da bulunmaktaydı. Kasabanın doğu tarafında Kökşarı (?) isimli köyün bahçeleri Araç Nehri kenarında bulunduğundan burası da çok güzeldi. Burada yetiştirilen pek çok sebze ve et Safranbolu'dan başka Kastamonu, Araç, Gerede kazalarına da gönderilirdi.

Safranbolu Kazası on bir mahalle ve seksen köyden oluşmaktaydı. Kazada altı bin sekiz yüz yirmi yedi (İslam⁹) ve üç yüz elli iki Rum hanesi bulunmakta olup, yirmi üç bin beş yüz seksen İslam ve bin dört yüz kırk üç Rum nüfus ile yirmi üç Müslim Kıpti nüfusa sahipti.

Safranbolu Kazası'nda yüz yirmi sekiz cami ve mescit, iki kütüphane, on iki medrese, on üç hangâh, yüz yetmiş Müslim ve üç Gayr-i Müslim sıbyan mektebi, iki kilise, yirmi dört han, on bir hamam, dokuz yüz kırk beş dükkân, kırk değirmen, altmış su hızarı, seksen dört debbağhane, bir un kapanı, bir hükümet konağı, bir telgrafhane, bir askeri koğuş, bir cephane, beş merakıd-ı ulya, iki muvakkithane, bir rüştiye mektebi, iki karakolhane, bir namazgâh, bir çamaşırhane, yüz yedi çeşme, bir bedesten bulunmaktaydı.

4.3.Ekonomik Yapı

Safranbolu Kazası'nda on adet orman bulunmakta olup tamamı iki yüz doksan bin dönümdür. Bu ormanların isimleri Demir Oluk, Kızıl Bel, Havalara Altı, Sarı Çiçek, Dere, Fendik, Yayla, Ulu Yayla, Urca (?), Terbe (?)'dir. Kazanın ormanları kara ve sarıçam, meşe, köknar ve gürgenden oluşmaktaydı. Bu ormanlardan bazen gemi yapımına elverişli kereste elde edilip Filyos ve Bartın İskeleleri'ne taşınırdı. Kazanın başlıca tarım ürünleri arasında buğday, arpa, siyaz, amuhte, kernik, fiğ, burçak, darı, yulaf, mısır, çeltik, keten, safran, duhan (tütün), penpe (pamuk), çavuş üzümü, çeşitli meyve, sebze bulunmaktaydı. Safranbolu Kazası'nın sanayi ürünleri arasında gavsale, gön, sahtiyan (keçi derisi), sarı sahtiyan ve yerli kirpası bulunmaktadır. Ticari ürünleri ise tiftik, gavsale, sahtiyan, kereste, bağ ve bahçelerde yetişen üzüm ve benzeri ürünlerdir (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 106-107).

---

⁹ Sâlnâmenin bu kısmında bir yazım eksikliği olduğunu düşünüyoruz. Cümlenin devamında Rum hane sayısı belirtilmekle birlikte İslam nüfusuna ait hane sayısı belirtilmemiştir.

5.Tosya Kazası

5.1.İdari Yapı

Tosya Kazası'nın Kaymakamı Sait Efendi olup vekili Hacı Hüseyin Sabri Efendi, Müftüsü Halil Hilmi Efendi, Mal Müdürü ise Hafız Abdurrahman Efendi'dir. Kazanın İdare Meclisi Reis'i aynı zamanda Kaymakam da olan Sait Efendi olup bu meclisin doğal üyeliklerinde isimlerini verdiğimiz vekil, müfû ve mal müdürünün yanı sıra Hamdi Rahmi Efendi, Hüseyin Mansuri Efendi, Hacı Sava ve Vasil Ağa da seçilmiş üyeler arasında bulunmaktadır. İdare Meclisi'nin kâtibi Mustafa Asım Efendi, Sandık Emni ise David Ağa idi. Tosya Kazası Bidâyet Mahkemesi Reis'i vekil Hacı Hüseyin Sabri Efendi, üyeleri ise Ömer Efendi ile Hazelmios (?) Ağa idi. Bidâyet Mahkemesi Birinci Kâtibi Hüseyin Mansuri Efendi, İkinci Kâtibi Hüseyin Hüsnü Efendi, Müstantik Muavini İsmail Hakkı Efendi, İcra Mübaşiri Kemal Efendi ile Yusuf Ağa idi.

Belediye Meclisi Reis'i Hacı İsmail Efendi olup bu meclisin üyeleri arasında İsmail Bey, Ömer Efendi, Hacı Hasan Ağa, Hacı Ahmet Efendi bulunmaktaydı. Maarif Meclisi Reis'i Müftü Halil Hilmi Efendi olup bu meclisin üyeleri içerisinde Hafız Ahmet Efendi, Müderris Hasan Efendi, Ahmet Rahmi Efendi ve Hacı Ali Efendi bulunmaktaydı. Ziraat Meclisi Reis'i Mustafa Bey olup üyeleri Hasan Bey, Hacı İbrahim Efendi'ydî. A'şar ve Ağnam Memurları memur Tahsin Efendi ile Başkâtip Ahmet Hasbi Efendi ve İkinci Kâtip Ahmet Efendi idi. Rüştiye Mektebi Muallimleri Muallim-i Evvel Hafız Ahmet Efendi, Muallim-i Sani Bekir Efendi, Sülüs ve Rik'a Hocası Mustafa Efendi olup öğrenci sayısı yetmiş üç idi (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 108).

Tosya Kazası'na bağlı Kargı Nahiyesi bulunmaktaydı. Nahiye Müdürü Nuri Bey olup onun vekilliğini Mehmet Müştak Efendi yapmaktaydı. Nahiye Kâtibi İbrahim Ethem Efendi, Tapu Kâtibi Mehmet Rahmi Efendi, Vergi ve Tahrir Kâtibi ise Mustafa Bey'di. Bunların dışında kazadaki diğer bazı devlet memurları arasında Telgraf Memuru Vahab Efendi, Rüsumat Memuru Mahmut Bey, Tahrir ve Vergi Kâtibi İsmail Hakkı Efendi, Baş Tahsildar Ali Osman Efendi, Süvari Tahsildarı Ömer, Ahmet Nazmi ve Hafız Ahmet

Efendiler ile Mustafa Ağa ve Abdurrahman Efendi bulunmaktaydı. Piyade tahsildarlar ise Osman ve Mustafa Efendiler'di (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 112).

5.2.Sosyal Yapı

Tosya Kazası, yirmi mahalle, otuz bir köy ve altı bin İslam ve yetmiş Rum hanesinden oluşmaktadır. Kazada on dört bin yüz İslam ve yüz yetmiş Rum nüfusu bulunmaktadır. Tosya Kazası'nda yüz üç cami ve mescit, bir kütüphane, iki medrese, altı hangâh, seksen Müslim ve bir Gayr-i Müslim sıbyan mektebi, bir kilise, on beş han, beş hamam, dört yüz doksan dükkân, altmış değirmen, bir bedesten, bir silahhane, yirmi debbağhane, yirmi altı çeşme, bir çamaşırhane, bir rüştiye mektebi, bir hükümet konağı, bir telgrafhane ve bir un kapanı bulunmaktadır. Tosya Kasabası'nın etrafı bağ ve bahçelerle çevrilmiş olup halkının çoğunluğu bağ ve bahçelerinde olan sayfiyelerine giderek işleriyle meşgul oldukları gibi kasabada işleri olanlar da sabahları kasabaya ve akşamüstleri bağlarına giderlerdi. Bu sayfiyeler birbirlerine bitişik değildi. Bazıları ovaya bazıları ise dağlara doğru olduğundan manzaraları çok güzeldi.

5.3.Ekonomik Yapı

Tosya Kazası'nın en önemli nehri olan ve kazanın doğu tarafında bulunan Devrez Nehri'nin etrafı düz olduğu için buradaki arazide pirinç tarımı yapılmaktaydı. Çeltik tarlaları bu nehirden hark (suyolu)vasıtasıyla alınan su ile sulanırdı. Tosya Kazası'nda otuz kıt'a orman olup tamamı sekiz yüz beş bin dönümden oluşmaktaydı. Bu ormanların isimleri Ilgaz, Barçın, Kayseri, Çifter, Suluca, Afşar, Odeski, Yer Kuyu, Dom (?), Dikman, Bağcılar, Göl, Kızılca, Seki, Kayı, Ekincik, Parakuş, Gökçe Öz, Akseki, Ada Dağı, Maksutlu, Tekkeşin (?), Kızıl Oğlak, Afşar, Kara kese, Mora (?), Kara Dere, Güneş Dağı, Kara Tepe'dir. Kaza ormanları kara ve sarıçam ile meşeden oluşmaktaydı. İçlerinde dokuz adet su hızarı bulunup kereste imal olunsa da iskeleye uzaklığı sebebiyle keresteler mahallinde kullanılırdı. Kazanın belli başlı

tarım ürünleri arasında buğday, arpa, siyah, fiğ, burçak, kernik, penpe, duhan, kerte, çeltik, üzüm, çeşitli meyveler ve sebzedir. Kazanın sanayi ürünleri arasında çeşitli türlerde tiftik ve yünden kuşak, çorap, kırmızı ve siyah sahtiyan, yerli kirpası ve kıldan yapılan çuval ve benzeri şeylerdir. Kazanın ticareti ise tarım ürünleri ile sanayi ürünlerinin civar kasaba ve şehirlere taşınıp satılmasına dayalıdır (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 113-114).

6. İskilip Kazası

6.1. İdari Yapı

İskilip Kazası Kaymakamı Ahmet Raşit Efendi olup vekilliğini Halil Rüştü Efendi yapmaktaydı. İskilip Kazası'nın Müftüsü Hacı Emin Efendi, Mal Müdürü ise Hüseyin Sami Efendi idi. Kazanın İdare Meclisi Reisliği'ni yine Kaymakam Ahmet Raşit Efendi yapmakta olup bu meclisin doğal üyeleri arasında isimlerini belirttiğimiz vekil, müftü ve mal müdürü bulunmaktaydı. Meclisin seçilmiş üyeleri arasında ise Ömer Bey, Osman Ağa, Hacı Salih Efendi ve Hacı Hafız Mehmet Efendi bulunmaktaydı. İdare Meclisi'nin Kâtibi Emin Efendi, Sandık Emmini ise Mustafa Sabri Efendi idi. Tosya Kazası'nın Bidâyet Mahkemesi Reis'i vekil Halil Rüştü Efendi olup mahkeme üyeleri arasında Ali Efendi ve Osman Nuri Efendi bulunmaktaydı. Mahkemenin Birinci Kâtibi Mehmet Şükrü Efendi İkinci Kâtibi Mehmet Efendi, Müstantik Muavini Osman Nuri Efendi, İcra Mübaşiri Hafız Ahmet Efendi ile Memiş Ağa idi (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 115).

Belediye Meclisi Reis'i Hacı Salih Efendi olup üyeleri arasında Abdurrahman Ağa, Hafız Hüseyin Efendi, Mehmet Ağa, Hacı Ahmet Ağa bulunmaktaydı. Meclis Kâtibi ve Sandık Emmini ise Ahmet Efendi idi. Maarif Meclisi Reis'i Müftü Hacı Emin Efendi, üyeleri ise Osman Nuri Efendi, Ömer Efendi, Mehmet Rasim Efendi, Mehmet Efendi ve Ali Vasfi Efendi idi. Ağnam ve A'şar memurları memur Mustafa Efendi, Başkâtip Ahmet Efendi, İkinci Kâtip Mustafa Hilmi Efendi, Anbar Emmini Nabi Efendi idi.

Ticaret ve Ziraat Meclisi Reis'i Hacı Şakir Ağa, üyeleri ise Marsel Efendi, Hacı Ahmet Ağa, Mehmet Şükrü Efendi idi. Menâfi Sandığı üyeleri Yusuf Efendi, Mustafa Ağa, Ali Efendi'dir. Kâtip ve Sandık Emimi ise Yusuf Efendi'dir. Kazadaki diğer bazı memurlar arasında şu isimler bulunmaktadır. Telgraf ve Posta Memuru Ömer Efendi, Tapu Kâtibi Ahmet İsmet Efendi, Kereste Memuru Hafız Ali Efendi, Nüfus görevlisi Hasan Efendi, Baş Tahsildar Abduh Efendi, Ahmet Efendi ve Mahmud Ağa, Evkaf Vekili Hacı Şakir Efendi, Eytam Memuru Tahir Efendi. Tahrir ve Vergi Kâtibi Hüseyin Hilmi Efendi, Zabtiye Memuru Mustafa Ağa, Mustafa Efendi, Ali Efendi, Battal Ağa ve Hacı Arif Ağa idi (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 116-117).

6.2. Sosyal Yapı

İskilip Kazası on dokuz mahalle ve yüz yirmi sekiz köyden oluşmaktadır. Kazanın on bir bin İslam, sekiz Ermeni ve kırk Müslim Kıpti nüfusu bulunmaktadır. İskilip Kazası'nda yüz yirmi sekiz cami ve mescit, beş kütüphane, beş tekke, altı medrese, elli bir İslam sıbyan mektebi, dört yüz seksen iki dükkân, on iki debbağhane, iki han, üç hamam, yüz elli değirmen, bir hükümet konağı, bir telgrafhane, beş türbe, bir muvakkithane, bir namazgâh, üç çamaşırhane, üç şadırvan, kırk iki çeşme, iki sebil, bir bedesten, bir de silahhane vardır.

6.3. Ekonomik Yapı

İskilip'e üç saat mesafede Köcec (?), Gecec (?), Yerli, Burga ve Taytak isimli beş mahalden büyük miktarda tuz çıkarılır ve satılmak için etrafa gönderilirdi. İskilip Kazası'nda birçok ormanlar var ise de büyüklüğü hakkında bilgi bulunmamaktadır. İskilip'te yetişen belli başlı tarım ürünleri arasında buğday, arpa, amuhte, kernik, mısır, siyaz, cehri, mahmuze(?), ketre bulunmaktadır. İskilip'in sanayi ürünleri çorap, kilim, seccade, yün kuşak gibi ürünlerdir. Kazanın ticari ürünleri tiftik ve tarım ürünleri ile sanayi ürünlerinin civar kasaba ve şehirlere satılmasından ibarettir (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 118-119).

7. Daday Kazası

7.1.İdari Yapı

Daday Kazası'nın Kaymakamı Mehmet Muhlis Efendi olup vekilliği Mehmet Tevfik Efendi yapmaktadır Kazanın Mal müdürü ise Osman Faik Efendi'dir. İdare Meclisi Reisiği görevini de Kaymakam Mehmet Muhlis Efendi yapmakta olup bu meclisin doğal üyeleri arasında vekil, müftü ve mal müdürü bulunmaktadır. Seçilmiş üyeler arasında ise Ahmet Ağa, Hüsamettin Efendi, Abidin ve Mustafa Ağa bulunmaktaydı. Meclis Kâtibi Mehmet Rauf Efendi, Sandık Emini ise İsmail Efendi idi. Bidayet Mahkemesi Reis'i vekil Mehmet Tevfik Efendi olup üyeleri arasında müderris Hüseyin Vehbi Efendi ve Mehmet Efendi bulunmaktaydı. Mahkemenin Birinci Kâtibi Hüseyin Şükrü Efendi, İkinci Kâtibi Mehmet Vasfi Efendi, Müstantik Muavini Mehmet Zeki Efendi, İcra Mübaşiri Ahmet Ağa ve Ali Ağa'dır. Belediye Meclisi Reis'i Hüsamettin Efendi olup üyeleri arasında Mustafa Ağa, Abdullah Ağa, Hacı Tiryaki Hüseyin Ağa bulunmaktaydı. Meclis Kâtibi ve Sandık Emini ise Hüseyin Ağa idi.

Maarif Meclisi Reis'i vekil Mehmet Tevfik Efendi, üyeleri ise Bekir ve Mehmet Efendilerdi. Ziraat Meclisi üyeleri Mustafa Ağa, Mehmet Bey ve Ali Bey'dir. Ağnam ve A'şar memurları memur Avni Efendi, Birinci Kâtip Mehmet Hulusi Efendi, İkinci Kâtip Mustafa Efendi, Anbar Emini ise Mehmet Efendi'dir. Muhacirin Komisyonu Reis'i Hüsamettin Efendi, üyeleri ise Yusuf Efendi, Sadık Ağa ve Mehmet Efendi'dir. Menâfi Sandığı üyeleri Mustafa Ağa, Mehmet Ağa ile Sandık Emini Mustafa Efendi'dir. Rüştüye Mektebi Muallimleri arasında Muallim-i Evvel Hafız Mehmet Niyazi Efendi, Muallim ve Sülüs Hocası Ahmet Hilmi Efendi, Rik'a Hocası Mehmet Hulusi Efendi bulunmakta olup mektepte yetmiş beş öğrenci eğitim görmekteydi.

Bu dönemde Daday Kazası'na bağlı Azdavay Nahiyesi bulunmaktaydı. Nahiyenin Müdürü Mehmet Cemil Efendi olup onun vekilliğini İsmail Efendi'dir. Nahiyeye Kâtibi Mehmet Efendi, Tapu Kâtibi Ali Efendi, Tahrir ve Vergi Kâtibi ise Hafız Sadık Efendi'dir (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 119-121).

7.2. Sosyal Yapı

Daday Kazası, nahiyeleriyle beraber, kırk dokuz köy ve yedi bin İslam hanesinden oluşmakta olup yirmi altı bin İslam ve yüz yirmi sekiz Müslim ve Gayri Müslim Kıpti nüfusuna sahiptir. Daday Kazası'nda iki hükümet konağı ve bir rüştiye mektebi, iki medrese ve doksan beş cami ve mescit, doksan sıbyan mektebi, üç han, seksen dükkân, yüz otuz su değirmeni ve elli bir su hızarı vardır.

7.3. Ekonomik Yapı

Daday Kazası'nda yirmi iki kıt'a orman olup tamamı dört yüz bin dönümdür. Bu ormanların isimleri Sarı Çam Yaylası, Kavaldek (?), Gökçe Bel, Ballı Dağ, Sarbun, Çeklene(?), Mülayim, Kuloğlu, Kayı, Tekke, Aktaş, Kara Fasıl (?) Gürşeş, Çeşme, Ilgaz, Hacı..(?), Edenler, Turnalı, Saray, Akçal, Valay(?)'dır. Ormanlık arazi kara ve sarıçam, meşe, gürgen gibi ağaçlardan oluşmaktadır. Kazanın tarım ürünleri arasında buğday, arpa, siyaz, mısır ve çeşitli hububat bulunmaktadır. Kazanın en önemli sanayi ürünü ormanlardan elde edilen koğuş tahtası olup yerinde tüketilir (Salname-i Kastamonu, 1299: 122-123).

8. Araç Kazası

8.1. İdari Yapı

Araç Kazası'nın Kaymakamı ve İdare Meclisi Reis'i Niyazi Efendi'dir. Niyazi Efendi'nin vekilliğini Ahmet Edip Efendi yapmakta olup Kazanın Mal Müdürü ise Hafız Ahmet Efendi'dir. İdare Meclisi Reis'i yine Kaymakam Efendi olup bu meclisin doğal üyeleri arasında kazanın kaymakam vekili, müftüsü ve mal müdürü bulunmaktadır. Seçilen üyeler arasında ise Hasan Ağa, Bekir Ağa, Sadık Bey ve Hüsnü Bey bulunmaktadır. Meclis Kâtibi Mehmet Fazıl Efendi, Sandık Emni is e Abduh Ağah Efendi'dir. Bidayet Mahkemesi Reisliğini vekil Ahmet Edip Efendi yürütmekte olup üyeleri arasında Süleyman Efendi, Mehmet Kamil Efendi bulunmaktadır. Mahkemenin Birinci Kâtibi Hasan Efendi, İkinci Kâtibi Neşet Efendi, Müstantik Muavini Mehmet

Efendi, İcra Mübaşiri Hasan ve Numan Efendilerdir (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 123).

Belediye Meclisi üyeleri Hacı Mustafa Ağa, Mehmet Ağa, Tahir Ağa ve Emin Ağa'dır. Maarif Meclisi Reis'i Süleyman Efendi üyeleri ise Rıza Efendi, Mehmet Sadık Efendi ve Osman Vefik Efendi'dir. Ağnam ve A'şar Memurları memur Muhiddin Efendi ile Birinci Kâtip İsmet Efendi, İkinci Kâtip Cemal Efendi, Anbar Memuru Hasan Efendi, Mülazım Rıza Efendi ve Kileci Kadir Ağa'dır. Ziraat Meclisi Reis'i Mehmet Efendi üyeleri ise Raşit ve Şemsi Bey ile Şakir ve Tahir Efendilerdir. Menâfî Sandığı üyeleri Mustafa Ağa, Sadık Efendi ve Salih Ağa'dır. Sandığın Kâtip ve Emni ise Mustafa Efendi'dir.

Araç Kazası'nda bu devlet görevlileri dışında Telgraf Memuru Kamil Efendi, Rüsûmât Memuru Mehmet Rıza Efendi, Tahrir ve Vergi Kâtibi İzzet Efendi, Orman Süvari Memuru Tahsin Efendi, Piyade Hidayet Ağa, Mürur Kâtibi Cemal Efendi, Tapu Kâtibi Hacı Hüseyin Efendi gibi görevliler bulunmaktaydı (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 124).

Bu dönemde Araç Kazası'na bağlı Mergüze, İğdir ve Boyalı Nahiyeleri bulunmaktaydı. Mergüze Nahiyesi Müdürü Mehmet Asım Efendi olup onun vekilliğini Halil Efendi yapmaktaydı. Nahiye Kâtibi Mehmet Efendi, Tapu Kâtibi Ethem Efendi, Tahrir ve Vergi Kâtibi Tahsin Efendi'ydi. İğdir Nahiyesi Müdürü Mustafa Efendi olup vekilliğini Ahmet Efendi, Nahiye Kâtipliğini Abdi Efendi, Tapu Kâtipliğini ise Hasan Efendi yapmaktaydı. Boyalı Nahiyesi Müdürü ise vekil olarak görev yapan Hacı Mahmut Efendi'dir. Onun vekilliğini Mehmet Efendi, Tapu Kâtipliğini ise Ahmet Efendi yapmaktaydı (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 124).

8.2.Sosyal Yapı

Araç Kazası nahiyeleriyle birlikte elli altı köyden ve dört bin elli haneden ibarettir. Kazada on beş bin altı yüz elli nüfus bulunmaktadır. Nahiyeleriyle birlikte Araç Kazası'nda kırk altı cami ve mescit, otuz yedi sıbyan mektebi ve iki han, kırk yedi dükkân, otuz altı su değirmeni ve kırk yedi su hızarı vardır.

8.3.Ekonomik Yapı

Araç Kazası dört yüz on iki bin dönümü kapsayan sekiz ormana sahipti. Bu orman alanlarının isimleri Eğrice Ova, Boz Armut, At Seki, Çatak, Katarta, Kara Dere, Osman Gölü ve Ak Tepedir. Bu alanın ekserisi kara ve sarıçam, köknar ve meşe ağaçlarından oluşur. Kazada yetişen tarım ürünleri arasında buğday, arpa, siyaz, kernik, fiğ, amuhte, burçak bulunmaktadır. Kazanın sanayisi kereste ve benzeri ürünlere dayalıdır. Ticari ürünleri arasında kereste, tiftik ve yağ gibi ürünler bulunur. Bu ürünler civara nakledilip satılırdı (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 125-126).

9.Cide Kazası

9.1.İdari Yapı

Cide Kazası Kaymakamı Hafız Rüştü Efendi olup onun vekilliği Ahmet Mahir Efendi yapmaktaydı. Kaza Müftüsü Abdülislam Efendi, Mal Müdür ise Mehmet Haşim Efendi idi. Cide Kazası'nın İdare Meclisi Reisliği'ni Kaymakam Hafız Rüştü Efendi yürütmekte olup meclisin doğal üyeleri arasında vekil, müftü ve mal müdürü bulunmaktaydı. Seçilmiş üyeler arasında ise Musa Efendi, Emin Efendi, Mehmet Bey ve Mehmet Ağa bulunmaktaydı. Meclisin Kâtibi İbrahim Ethem Efendi, Sandık Emni ise Hasan Efendi idi.

Bidâyet Mahkemesi Reis'i vekil Ahmet Mahir Efendi olup üyeleri arasında Selim Sait Efendi ve Ali Efendi bulunmakta idi. Mahkemenin Birinci Kâtibi Mehmet Sabri Efendi, İkinci Kâtibi Mustafa Efendi, Müstantik Muavini Hüseyin Efendi, İcra Mübaşiri Mehmet Efendi ile Şakir Ağa idi. Belediye Meclisi Reis'i Osman Ağa olup bu meclisin üyeleri arasında İsmail Ağa, Yakup Ağa, Hacı Mehmet Ağa, İbrahim Ağa bulunmaktaydı. Maarif Meclisi'nin Reisliği'ni Müftü Abdülislam Efendi yapmakta olup aynı meclisin üyeleri arasında Hasan ve Hüseyin Efendiler bulunmaktaydı. Ziraat Meclisi Reis'i İbrahim Efendi olup üyeleri arasında Ali Osman Ağa, Ali Ağa, Mehmet Ağa ve Ali Efendi bulunmaktaydı (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 126-127).

Ağnam ve A'şar Memurları Şevki Bey, Birinci Kâtip Kadri Efendi, İkinci Kâtip Ahmet Efendi, Anbar Memuru ise Rifat Efendi idi. Rûsûmât Memurları Feyzi ve Mustafa Vahit Efendilerdi, Menâfi Sandığı üyeleri Yahya Ağa, Osman Ağa ve Ali Efendi'ydi. Sandık Emni Hilmi Efendi, Kâtibi ise Hasan Efendi idi. Kazadaki diğer bazı devlet görevlileri arasında Baş Tahsildar Osman Efendi, Orman Memuru Hasan Tahsin Efendi, Liman Reisi Hasan Efendi, Kereste Memuru Ali Efendi, Tahrir ve Vergi Kâtibi Ali Efendi, Tapu Kâtibi Osman Nazım Efendi bulunmaktaydı.

Cide Kazası'na bağlı Fakaz¹⁰ (Hoşalay) Nahiyesi bulunmakta olup Müdürü Mehmet Tevfik Efendi'ydi. Onun vekilliğini Hacı Mehmet Efendi yapmaktaydı. Nahiye Tapu Kâtibi Halil Efendi, Tahrir ve Vergi Kâtibi Numan Efendi, Kereste Memuru Osman Efendi, Piyade Orman Koruyucusu İslam Ağa idi (Sâlnâme-i Kastamonu, 1299: 127).

9.2.Sosyal Yapı

Cide Kazası nahiyeleriyle birlikte otuz altı köy ve dört bin üç yüz İslam hanesinden oluşmaktadır. Altı bin yedi yüz doksan yedi nüfusa sahip olan kaza da bir hükmet konağı, kırk yedi cami ve mescit, iki tekke, yüz yirmi İslam sıbyan mektebi, on yedi han, kırk bir dükkân, yüz elli su değirmeni ve yirmi su hızarı mevcuttur.

9.3.Ekonomik Yapı

Cide Kazası tamamı beş yüz elli bin dönümden oluşan yirmi beş ormana sahiptir. Bu ormanların isimleri, Kaya Ardı, Kaya Dibi, Sokon (?),Bafta, Savarı, Ziftlik, Uzun Güney, Yayla, Kayıklı, Ak Güney, Malyası, Altın Taş, Vakf, Mevte (?),Kofuran, Arancık Pazar, Keçi Kıran, Kuş Kayası, Sirkanlı, Balık(?),Eğrice, Gökçe Bel, Hacı Kavak, Deniz Görülen'dir. Ormanlar gürgen, köknar, kayın, meşe, çam, ardıç, kestane ve kızılçam ağaçlarından oluşmaktadır. Kazada Serkiz Bey isimli bir kişinin idaresinde bir kömür madeni bulunmaktadır.

---

¹⁰ Cide'ye bağlı Fakaz Nahiyesi'nin diğer adı Hoşalay'dır. Bkz; Nuri Akbayar, **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul,2001,s.55 ve 75.

Kazanın tarım ürünleri buğday, arpa, mısır, darı, siyaz, keten ve kestanedir. Kazada kestane ve elma bol miktarda yetiştirilmektedir. Kazanın sanayi ürünleri arasında kereste, kaşık ve bunların benzeri ürünler ile gemi ve sandal inşaatı bulunmaktadır. Ticari ürünleri ise kereste, elma ve kestanedir. Sahil bölgesindeki halkın gemici olmaları nedeniyle kereste, elma ve kestane dışarı nakledilip satılmaktadır (Salname-i Kastamonu, 1299: 126-128).

Değerlendirme

Tarih araştırmaları için son derece önemli bir kaynak olan vilâyet sâlnâmeleri Osmanlı tarihi ile ilgili yapılan araştırmalarda oldukça önemli bir kaynaktır. Vilâyet Sâlnâmeleri yardımı ile araştırmacılar çalışmak istedikleri vilayetin coğrafi özellikleri, devlet görevlileri, vilâyetin tarım ve sanayi ürünleri, ormanlık arazileri, eğitim durumları, mimari yapı sayıları gibi pek çok konuda istatistikî rakamlar elde edip o vilayetin zaman içerisindeki gelişimini gözlemleyebilirler. Bizde çalışmamızı dayandırdığımız H.1299 (1882) tarihli Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi'nden yola çıkarak bu tarihte Kastamonu'nun idari, sosyal ve ekonomik yapısını ortaya koymaya çalıştık.

Kastamonu Sancağı'nda en fazla nahiyeye sahip olan kaza Kastamonu Merkez kazasıdır. Merkez Kazaya bağlı Devrekâni, Göl, Akkaya, Koz Yaka nahiyeleri bulunmaktadır. Diğer kazalardan Safranbolu ve Araç'ın üç, İnebolu'nun iki, Taşköprü ve Daday'ın ise birer nahiyesi bulunmaktadır. İskilip'e bağlı nahiye ise yoktur.

Kastamonu Sancağı'nda gerek merkez gerekse de bağlı kazalarda Gayr-i Müslim vatandaşlar Bidâyet Mahkemesi, Ceza Dairesi, Livâ Ticaret Mahkemesi, Belediye Meclisi, Menâfi Sandığı gibi yerel yönetimi kapsayan birimlerde üyelik görevlerinde bulunmuşlardır. Gayr-i Müslim vatandaşların en fazla görev aldıkları kazalar Kastamonu Merkez, İnebolu, Safranbolu, Tosya ve İskilip'tir. Kastamonu Sancağı'nın Taşköprü, Daday, Araç, Cide Kazaları'nda ise idari görev alan Gayr-i Müslim vatandaş yoktur.

Kastamonu Sancağı bütün kazaları da dâhil olmak üzere toplam yüz yetmiş bin iki yüz yirmi beş kişilik bir nüfusa sahiptir. Kastamonu Sancağı'nın nüfus yapısına bakıldığında Müslüman nüfusun Gayr-i Müslim nüfusa göre oldukça fazla olduğu görülecektir. Söz konusu nüfusun sadece üç bin altı yüz kırk yedisi Gayr-i Müslim'dir. Üstelik bu rakama kayıtlarda Müslim mi yoksa Gayr-i Müslim mi oldukları tam belirtilmemiş bir miktar Kıpti de dâhildir. Gayr-i Müslimlerin de kendi içlerindeki nüfus dağılımına bakıldığında ise Rumların üç bin iki yüz kırk beş kişi ile en kalabalık cemaat oldukları görülmektedir. Ermenilerin toplam sayısı ise iki yüz yetmiş dördttür. Diğer iki azınlığa göre çok daha az sayıda olan Kıptilerin ise bir kısmı Müslim bir kısmı ise Gayr-i Müslim'dir.

H.1299 (1882) yılında Kastamonu Sancağı'na bakıldığında nüfus bakımından en kalabalık kaza olarak İnebolu Kazası'nı görmekteyiz. Bu kaza yirmi yedi bin iki yüz elli İslam ve dokuz yüz beş Rum nüfusu ile Kastamonu Sancağı'nın merkez de dâhil olmak üzere en kalabalık kazası konumundadır. Sancağın diğer kazaları nüfuslarının büyüklüğüne göre Kastamonu Merkez Kazası, Safranbolu, Taşköprü, Araç, Tosya, İskilip ve Cide kazalarıdır. Gayri Müslimlerin en fazla yaşadığı kaza ise Safranbolu'dur. Safranbolu'da bin dört yüz kırk üç Rum nüfus bulunmaktadır. Cide ve Araç Kazaları'nda ise Gayr-i Müslim nüfus bulunmamaktadır.

Kastamonu Sancağı'nın ekonomisi genel olarak tarıma dayalıdır. Kazalarda genellikle aynı tarım ürünleri yetişir. Bunlar arasında buğday, arpa, siyaz, kernik, fiğ, mısır, burçak, kendir, mercimek, nohut, fasulye, yulaf bulunmaktadır. Erik, elma ve kestane ise en yaygın yetişen meyveler arasındadır. İncelediğimiz sâlnâme bölgedeki hayvancılıkla ilgili net bir bilgi vermese de sahtiyan adı verilen keçi derisinin ticari bir ürün olması ve kazaların çoğunluğunda debbağhane bulunmasından yola çıkarak hayvancılığın önemli bir uğraş olduğu söyleyebiliriz.

Kastamonu genelindeki dükkân sayılarına baktığımızda en fazla dükkânın bin beş yüz seksen yedi dükkân ile Kastamonu Merkezde bulunduğunu görmekteyiz. Kazalar içerisinde ise dükkân

sayısı bakımından Safranbolu dokuz yüz kırk beş dükkân ile ikinci, İnebolu ise sekiz yüz doksan iki dükkân ile üçüncü sıradadır. Bu kazaları Tosya, İskilip, Taşköprü, Daday, Araç ve Cide Kazaları takip etmektedir. Cide Kazası toplamda kırk bir dükkân ile en az sayıda dükkânın bulunduğu kazadır. Bu rakamlar bize bölgedeki kazaların ekonomik durumu hakkında fikir vermektedir. Dikkat çeken bir durumda dükkân sayısının fazla olduğu yerlerde ticaretin konaklama noktaları olan hanların da sayısının fazla olmasıdır. Örneğin Kastamonu da kırk sekiz Safranbolu'da yirmi dört, İnebolu'da ise yirmi beş Han vardır.

Karadeniz'in kıyısında olması Kastamonu ve kazalarında sandal ve gemi yapımının gelişmesini sağlamıştır. İmal edilen ürünlerin bir kısmı çeşitli bölgelere satılmış bir kısmı da imal edildiği bölgede kullanılmıştır. İnebolu Kazası yabancı şirketlere ait gemilerinde uğradığı önemli bir iskele pozisyonunda bulunmaktadır.

Bu dönemde Kastamonu'daki eğitim durumuna bakacak olursak en fazla eğitim kurumuna sahip olan kazanın Safranbolu olduğunu görmekteyiz. Safranbolu'da yüz yetmiş Sıbyan Mektebi'nin dışında, Müslümanlara ait bir rüştiye ile on iki medrese bulunmaktadır. Ayrıca Gayr-i Müslimlere ait üç Sıbyan Mektebi de vardır. Bu eğitim kurumlarına ek olarak iki de kütüphane bulunmakta olup Kastamonu dâhilinde bulunan kazalar arasında kütüphane sayısı bakımından üçüncü sırada yer almaktadır.

Ormanların geniş yer kapladığı kazada en fazla ormanlık araziye sahip olan kaza sekiz yüz beş bin dönüm ile Tosya Kazası'dır. Tosya dışında ormanlık arazinin dağılımında İnebolu, Cide, Araç, Daday, Kastamonu Merkez, Safranbolu ve Taşköprü kazaları gelmektedir. İskilip Kazası'ndaki ormanlık arazinin büyüklüğü bilinmemektedir. Ormanların geniş yer kaplaması orman ürünlerine dayalı ürünlerine dayalı sanayinin gelişmesine etki etmiştir. Ormanlık arazi genellikle sarı ve karaçam, köknar ve gürgen gibi ağaçlardan oluşmuştur.

Kaynakça

Akbayar, Nuri (2001), **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Aydın, Bilgin (2009), "Sâlnâme", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 36, ss. 51-55.

Canelli, Mustafa (1994), **Tanzimat Aydınlarından Renkli Bir Sima Ebüzziya Tevfik Bey**, Kariyer Matbaacılık, Ankara.

Devellioğlu, Ferit (1999), **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi, Ankara.

Duman, Hasan (2000), **Osmanlı Sâlnâme ve Nevsâlleri**, C.I, Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara.

Gerçek, Selim Nüzhet (1963), "Vilâyet ve Nezaret Sâlnâmeleri", **Kitap Belleten**, Sayı 1 (25), ss. 7-9.

Hayta, Necdet-Ünal, Uğur (2001), "1312(1894)Kastamonu Vilayet Salnamesi'ne Göre Kastamonu Vilayeti", **Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu, 21-23 Mayıs 2000, Bildirileri**, Ankara, ss. 37-40.

İbrâhim Câvid (2010), **Aydın Vilâyet Sâlnâmesi, R.1307/H.1308**, (Hazırlayanlar: Murat Babuçoğlu, Cengiz Eroğlu, Abdülkerim Şahin), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Pakalın, Mehmet Zeki, (1983), **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.III, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Sâlnâme-i Kastamonu (1299), Def'a 14, Kastamonu Vilayet Matbaası.

Sertoğlu, Midhat (1986), **Osmanlı Tarih Lûgatı**, Enderun Kitabevi, İstanbul.

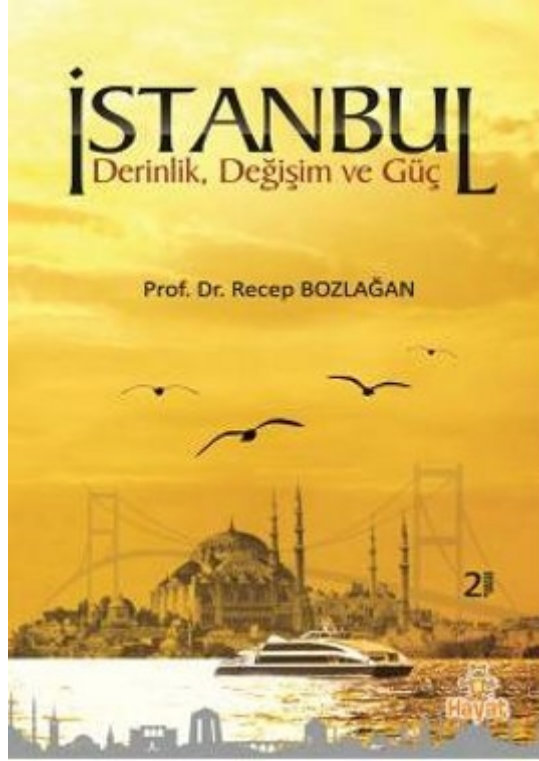
Şakir, Mahmut H. (1964), "Bursa Sâlnâmeleri", **Kitap Belleten**, Sayı 7(31), ss. 6-7.

Kitap Tanıtım

TARİHİN DERİNLİKLERİNDEN KÜRESEL GÜCE DEĞİŞİM, BİR ZÜMRÜDÜANKA: İSTANBUL

Hicran ÇELİKİYAY*

Kitap: **İSTANBUL: DERİNLİK, DEĞİŞİM VE GÜÇ**, Recep Bozlağan,
Marmara Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul, 2011.

---

* Marmara Üniversitesi, Yerel Yönetimler Programı Doktora Öğrencisi

İstanbul; coğrafi, tarihi, belleği, sosyolojisi, kültürel mirası, stratejik konumu, ekonomisi, vb. ile çok yönlü olarak ele alınması gereken kozmopolit, aynı zamanda giderek küresel bir metropoliten bölge olmaya aday bir şehirdir. Dünyanın incisi ve Türkiye'nin güzide şehri olan İstanbul; çok yönlü olarak bu kez bir akademisyenin kalemiyle hayat bulmaktadır. Prof. Dr. Recep Bozlağan; İstanbul: Derinlik, Değişim ve Güç isimli kitabında şehri çok yönlü olarak ele almaktadır.

Tarihi 300 bin yıl önceye kadar uzanan İstanbul'un temelleri M.Ö. 7. yüzyılda atılmıştır. Yaklaşık 16 asır boyunca Roma ve Bizans ve İmparatorlukları ile Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış olan İstanbul; dünya tarihinin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. 1453'de Ortaçağ'ın kapanmasına ve Yeniçağ'ın başlamasına neden olan bu tılsımlı şehir, halen gerek her daim kendisiyle irtibatlı olan hemşerilerini gerekse belirli süreler içerisinde kendisini tanımak üzere gelen ziyaretçilerini büyülemeye devam etmektedir. Napolyon'un "Dünyada tek devlet olsa başkenti İstanbul olurdu" sözü bu tür bir etkilenmeye işaret etmektedir.

Avrupa, Avrasya ve Ortadoğu coğrafyasının ulaşım akslarını üzerinde taşıması, ana yolların denize ulaştığı kavşak noktasında yer alması, sıcak iklimlere ve okyanuslara açılan bir kapı ve tarihi İpekyolu'nun Avrupa'ya uzanan kapısı olması gibi sebeplerle İstanbul, tarih boyunca çok önemli stratejik öneme sahip olmuştur.

Kitap, dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, "Jeostratejik Konum" başlıklıdır ve İstanbul'un jeostratejik konumuna tarihi ve küresel hâkimiyet teorileri çerçevesinden bakarken aynı zamanda jeostratejik konumun başşehir olmasına etkisi incelenmektedir. İkinci Bölüm olan "Osmanlı'nın İstanbul'u", Roma – Bizans döneminden alarak kenti Osmanlı Devrinde yaşanan sosyo – kültürel değişime getirmektedir. Üçüncü bölüm "Cumhuriyet'in İstanbul'u" başlığı altında Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze İstanbul'un yaşamış olduğu değişim anlatılmaktadır. Dördüncü ve son bölüm ise "İstanbul Nüfusunun ve Ekonomisinin Tarihi Gelişimi" başlığı ile İstanbul'un tekrar önemli bir küresel şehir haline gelme potansiyelini değerlendirilmektedir.

2011 yılı basımlı olan kitap, Marmara Belediyeler Birliği tarafından yayınlanmıştır. 1973 yılında kurulmuş olan Marmara Belediyeler Birliği, yerel yönetimler kapsamında gerek ulusal gerekse uluslararası birçok yayına imza atmış ve bünyesindeki Turgut Cansever Yerel Yönetimler Kütüphanesi ile de halen bu alanda birçok değerli esere ev sahipliği yapmaktadır. Marmara Belediyeler Birliği, düzenlediği eşitlik etkinlik ve seminerler ile bölgesindeki yerel yönetimlere Türkiye’de demokratik yerel yönetim hareketinin gelişmesi, belediyelerin yetki ve kaynaklarının artırılması, yerel yönetimlerde evre bilincinin geliştirilmesi, belediyelerin ortak sorunlarına işbirliği içinde çözüm bulunması, büyükşehir belediyelerinin kurulması, belediyelerin uluslararası yerel yönetim kuruluşlarında temsili gibi konularda öncülük yapmaktadır. 2007 – 2012 yılları arasında Marmara Belediyeler Birliği Genel Sekreterliği görevini yürütmüş olan Prof. Dr. Recep Bozlağan’ın İstanbul: Derinlik, Değişim ve G isimli kitabını, kurumun yayınları arasında önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Kitabın nsz bölümünde İstanbul ile bilimsel düzlemde ta-nışmasının 1995 yılında Marmara niversitesi’nde yüksek lisans eğitimi ile başladığından bahseden Bozlağan, İstanbul zerine uzmanlaşma hedefini de yine bu yıllarda olgunlaştırmıştır. 2008 yılında Marmara niversitesi çatısı altında İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı’nın başkanı olmasıyla 1995’li yıllarda oluşan bu hedef ivme kazanmıştır.

Akademik düzlemde çalışmalarını İstanbul üzerinde yoğunlaştıran Bozlağan, aynı zamanda teorik bilgisini pratik alanla bütünleştirme fırsatına sahip olan ender akademisyenlerdendir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul İl zel İdaresi bünyesinde çeşitli görevlerde bulunmuş, aynı zamanda İSKİ, İETT ve ilçe belediyeleri başta olmak üzere birçok kurumun stratejik planları ve performans programlarını hazırlamıştır. Nisan 2012 tarihinden itibaren Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi dekanı olarak atanan Prof. Dr. Recep Bozlağan, bilimsel çalışmalarına akademik ve yönetsel düzlemde devam etmektedir.

Tüm bu teorik ve pratik birikimin üzerinde yükselen İstanbul: Derinlik, Değişim ve Güç; İstanbul'u jeostratejik konumu, tarih içindeki serüveni, geçirdiği dönemleri, son olarak da nüfus ve ekonomik gücünü tarihi derinliklerden gelen verilerle analiz etmektedir. 286 sayfa olan Kitap içerisinde yer alan 46 Fotoğraf, 8 Tablo, 6 Şekil, 6 harita, 3 Plan, 2 Grafik ve Gravürler ile zengin bir koleksiyonun bir araya getirildiği görülmektedir. Bu görsel katkı, yapılan analiz ve yorumların zenginleştirilmesini sağlamaktadır.

Derinlik...

Dinamik bir kent olan İstanbul üzerinde stratejik analizler yapılan kitabın ilk bölümünde yazar, kentin devingenliği, ruhu ve kederine yüksek seviyede bir sorumluluk bilinciyle yaklaşarak, jeostratejik konumu çerçevesinde tarihi derinlikleri ile anlamlı bir bütünlük kurmaktadır. Coğrafi faktörlerin kentin varoluş sebebi olduğunu ifade eden yazara göre İstanbul, kimliğini ve büyüleyici varlığını tarihine borçlu olduğu kadar kuruluş ve gelişiminde, sahip olduğu coğrafi özellikler etkili olmuştur.

Kentin jeostratejik konumuna tarihi perspektiften bakan yazar, yönünü küresel hâkimiyet teorilerine çevirerek İstanbul'u Özek (Heartland) ve Kuşak (Rimland) teorileri çerçevesinde incelemektedir. Soğuk Savaş döneminde "kuşak" hattı Balkanlar – Ortadoğu eksenini oluşturmuş ve bu eksen "özek" in merkezine giden en kısa ve en önemli bölge olarak kabul edilmiştir. Bu eksenin kalbinde ise İstanbul ve Boğazlar yer almaktadır.

Roma ve Bizans İmparatorlukları ile Osmanlı Devleti'ne başşehir seçilmesindeki jeostratejik konumunun etkisini de değerlendiren yazara göre İstanbul, her dönem tarihi mücadelelere sahne olmuş, coğrafi özellikleri ile de imparatorlukların ve dünyaya hükmeden bir cihan devletinin vazgeçemediği bir başşehir olarak hak ettiği değeri taşımaktadır.

Değişim...

İkinci ve üçüncü bölümlerde İstanbul'un tarihi değişim sürecinden bahseden yazar, Roma-Bizans döneminden Osmanlı dönemine sürecin dinamiklerini geniş bir şekilde ortaya koymaktadır. Dönemler içerisinde İstanbul'un sosyal ve kültürel olarak da ele alındığı bu bölümde kentin mahalle algısı ve yerel yönetim yapısı hakkında da bilgi verilmektedir. Cumhuriyet döneminden itibaren kentin kalkınma ve planlanma aşamalarının incelendiği üçüncü bölümde oldukça kapsamlı bir çalışma ile karşılaşılmaktadır. Cumhuriyet dönemi, 1980 öncesi ve 1980 yıllarında kentin planlanmasına yönelik çalışmalar ve hükümet programlarının yer aldığı bu bölümde kentin planlama serüveni işlenmektedir. 2010-2013 yıllarını içeren İstanbul Bölge Planı ile İstanbul için belirlenmiş vizyon, amaç, stratejik plan, eylem planı gibi çalışmalara değinen yazar günümüz İstanbul'una geçiş yapılmaktadır.

Güç...

Kitaba ismini veren Derinlik, Değişim ve Güç parametrelerinden "Güç" olgusunun açıklanması dördüncü ve son bölümde yer bulmaktadır. Bir kentin gücünün nüfus ve ekonomi parametrelerinden oluşan denklem ile formüle edildiği gerçeği ile yola çıkan yazar, bu iki unsurun Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet döneminde geçirdiği tarihsel gelişimi gözler önüne sermektedir. Yazara göre, multidisipliner bakış açısıyla değerlendirildiğinde ancak İstanbul'un sahip olduğu potansiyel güç ortaya çıkacaktır. Tarihi ve coğrafi özelliklerinin yanı sıra kültürel mirası ve sosyo – ekonomik değerleri ile beraber İstanbul bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Kentin iç dinamiklerinin farkına varıp yükseldiği medeniyet kodlarının iyi analiz edilmesi İstanbul'u kendi bağlamında anlama yolunda önemli bir adım olacaktır. İstanbul, tarihi seyri sürecinde yerelden dünya ölçeğine yükselmiş; şimdi ise tercihini tarihte üç defa edindiği dünyanın merkezine hükmeden "en büyük şehir" unvanına yakışır bir şekilde küresel şehir olma yolunda kullanmıştır.

Yazarın İstanbul üzerine söyledikleri kitap hakkında son söz niteliğindedir: "*İstanbul tıpkı 'Zümrüdüanka' gibi küllerinden tekrar*

tekrar doğan bir tarihi süreçten geçerek bugünlere geldi. Sahip olduğu coğrafi üstünlük, tarihi derinlik ve kültürel zenginlik, her çöküş sonrasında şehrin yeniden toparlanmasını sağladı. İstanbul, her ne kadar son yüz elli yıl içinde sürekli zemin kaybetmişse de, yirminci asrın sonlarından itibaren, küresel şehirler liginde üst sıraları zorlayan bir dinamizm yakaladı. İstanbul, zengin potansiyelini etkili bir şekilde kullanabilme imkânına sahip olduğu müddetçe, dünyaya hitaben özgün bir şehir olarak varlığını devam ettirecektir.”

Sonuç olarak, bir kenti açıklama, anlama, anlamlandırma ve geleceğe dair öngörüler kurmada kentin sahip olduğu niteliklerin en doğru ve doyurucu bir şekilde gözler önüne serilmesi gerekmektedir. Kitapta bu özelliğin yanı sıra kentin parametrelerinin yerli yerinde ve okuyucunun zihinsel imgelerinde yer bulacak şekilde açıklandığı görülmektedir. İstanbul: Derinlik, Değişim ve Güç isimli kitap, İstanbul'a ilişkin bilgi edinmek isteyen herkes için faydalı bir başvuru kaynağı olduğu gibi aynı zamanda İstanbul üzerine bilimsel çalışmalar yapan uzmanlar için de başucu kitabı niteliğindedir.

WEB DÜNYASINDAN HABERLER

Prof. Dr. M. Akif Çukurçayır

Neoliberal politikalar, karşılıklı bağımlılık süreçlerinin güçlenmesi, sivil toplumun yükselişi, özel sektörün kamu politikaları üzerinde fazlasıyla söz sahibi olması, elektronik devrim ve her şeyden önemlisi yurttaşın dünyanın genelinde, şişeden çıkmış cin gibi yönetimler üzerinde büyük bir etki gücü elde etmesi her geçen gün yönetim anlayışlarını ve süreçlerini farklılaştırmakta ve dönüştürmektedir. Bütün ülkeler bu süreçleri az ya da çok yoğun olarak yaşamaktadır. Bilişim teknolojileri (BİT), büyücü gibi hem yurttaşı hem devleti dönüştürmekte ve değiştirmektedir. Kaçınılmaz olarak, her üç beş yılda bir farklı kuramlar, yaklaşımlar veya modeller kamu yönetimini etkilemektedir.

Bilgi çağı, dijital çağ, sosyal medya çağı, ağ toplumu (networked society) gibi kavramlar, neden “halka açık yönetim” yaklaşımının önemli olduğunu da açıklıyor. Çünkü bilgi ağlarıyla kuşatılmış olan toplumun, yönetimin karar ve etkinlikleri hakkında her türlü bilgiye sahip olma hakkı kendiliğinden ortaya çıkıyor. Sivil toplum güçlendikçe, sosyal medya, e-devlet ve m-devlet olanakları arttıkça kamu yönetiminin zorunlu olarak “şeffaflığın” ötesine geçmesi ve stratejik gizliliği olmayan her türlü bilgi ve belgeyi halka açması, günümüzde kamu yönetiminin meşruiyetinin en önemli ön koşulu olmaktadır. Bunu yapmayan ya da yapamayan devletlerin yıkım üstüne yıkım yaşadığı hepimizin bilgisi dahilinde olan bir konudur. Biçimsel demokrasi, günümüz yurttaşlığı için yeterliliğini kaybetmiştir. 7/24 ilkesiyle yaşayan ve yaşanan bir demokrasi yeni toplumun beklentisi olarak güçlü bir biçimde ortaya çıkmıştır.

Yerel yönetimler için çok önemli olan açık yönetim ve açık bütçe uygulamaları ile ilgili bazı web adresleri şöyledir:

<http://governanceturkiye.blogspot.com/>

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.0/uk/>
http://www.irspm2010.com/workshops/papers/A_transparency.pdf
http://www.zeppelin-university.de/deutsch/lehrstuehle/ticc/JvL-100509-Open_Government-V2.pdf
<http://www.jedem.org/>
<http://fogwatch.org/>
<http://www.open3.at/grundlagen/ausgewahlte-studien-und-artikel>

YEREL POLİTİKALAR DERGİSİ'NİN AMACI

Yerel Politikalar Dergisi dört ayda bir yayınlanacak olup, yerel siyaset, yönetim, demokrasi, ekonomi, kültür ve planlama gibi temel konuları kapsayan bir yayın politikası takip edecektir. Ayrıca hiçbir düşünceye, siyasal oluşuma, aktöre ve kuruma karşı bir ön kabulden hareket etmeyecek, bilimin nesnellik ilkesini daima göz önünde bulunduracaktır. Dolayısıyla bilimsel standartları taşımak koşuluyla bütün düşüncelerin kendini ifade edebileceği bir akademik zemin olma düşüncesi her zaman korunacaktır.

Bunun yanında kentleşme, çevre sorunları ile birlikte kentin, yerelin ve çevrenin “bizden ve yerli” bakış açısıyla tartışılabilmesi bir bilimsel ortam oluşturmak derginin amaçları arasındadır. Olabildiğince her sayıda bir “söyleşi”ye yer verilmesi de temel amaçlarımız arasında yer almaktadır. Ayrıca, derginin içeriğine uygun konuları kapsayan ve bilimsel analizlere dayanan gelişmeler, gezi notları, yargı kararı incelemeleri ve kitap tanıtımları gibi bölümlerin de yer almasının, derginin katkılarını zenginleştireceği düşünülmektedir.

Ezberlerden, ön kabullerden/yargılardan uzak, Türkiye'nin sorunlarını kendine özgü yaklaşımlarla tartışmayı amaçlayan dergi, bazı sayılarında “özel konular”la çıkabilecek ve dolayısıyla “özel editörlü” sayılar da yayınlanabilecektir.

Bu derginin emsallerinden ve özellikle fakülte dergilerinden en önemli farkı, küresel, ulusal, bölgesel ve yerel bütün gelişmeleri Türkiye perspektifinden analiz edebilecek, tartışabilecek ve farklı düşünceleri aynı zeminde birleştirebilecek bir amaç taşımasıdır. Diğer önemli bir ayrıntı da Dergi'nin Türkiye genelinde dağıtılacak olması ve daha geniş akademik çevrelere ulaşabilecek olmasıdır. Bilindiği üzere fakülte dergileri “sınırlı akademik alanlarda” kaybolup gitmektedir.

Derginin belirli bir süreç içerisinde ulusal ve uluslararası çevrelerde ilgi görebilecek nitelikte çıkması için gerekli adımlar da titizlikle takip edilecektir.

YEREL POLİTİKALAR DERGİSİ'NİN YAYIN İLKELERİ

1.Yerel Politikalar Dergisi 4 ayda bir yayınlanan akademik bir dergidir

2.Yerel Politikalar Dergisinde yayınlanacak makaleler için yazarlara herhangi bir telif ücreti ödenmemektedir.

3.Dergide makale yazım dili Türkçe ve İngilizce ve Almancadır. Yazım ve noktalamasında TDK İmlâ Kılavuzunun en son baskısı esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.

4.Makale en az 2500 kelime (12-13 itibari sayfa), en çok 8000 kelimedenden (yaklaşık 40 sayfa) oluşmalıdır. Toplam (İngilizce özet, anahtar sözcükler+makale metni) kelime sayısı dikkate alınmalıdır.

5.Makaleler e-posta ile gönderilmelidir.

6.Dergiye gönderilecek makaleler Microsoft Word programında yazılmalıdır. Çalışmanın başlığı büyük harfle ve koyu olarak, 14 punto, çalışmanın ortasına gelecek şekilde "Times New Roman" yazı karakteriyle yazılmalıdır.

7.Yazar/yazarların unvan ve iletişim bilgileri sayfa altı dipnot olarak yazılmalıdır.

8.Makaleler, Yayın Kurulunca ön incelemeden geçirilecek ve uygun bulunanlar iki ayrı hakeme gönderilecektir. İki hakemin görüş ayrılığı durumunda üçüncü bir hakemin görüşüne başvurulacaktır. Basımı uygun bulunan makalelerin, yayımlanıp yayımlanmayacağına ve derginin hangi sayısında yayımlanacağına Yayın Kurulu karar verir. Yazar, bu süreçlerden e-posta yoluyla haberdar edilir.

9.Çalışmanın özeti bir satır boşluk bırakılarak yazılmalıdır. Çalışmanın Türkçe özeti en fazla 300 en az 100 kelime olmalıdır. Özet "Times New Roman" karakterinde ve 9 punto olarak yazılmalıdır. Türkçe özet (en fazla 100 sözcük) ve anahtar sözcükler, makalenin İngilizce başlığı, İngilizce özet ve anahtar sözcükler tam olmalıdır. Özetler ve anahtar sözcükler başlıktan hemen sonra yer almalıdır.

10. Çalışmada en az 3 ve en çok 7 kelimededen oluşan Türkçe anahtar kelimeleri bulunmalıdır.

11. Çalışmanın ana metni, Giriş bölümü başta olmak üzere İngilizce anahtar kelimelerden hemen sonra 1 satır boşluk bırakılarak yazılmaya başlanmalıdır. Çalışmada kullanılan başlıklarda numaralandırma yapılmalıdır. Çalışmada kullanılacak şekiller ise 1'den itibaren numaralandırılarak isimlendirilmeli ve şeklin altında yer almalıdır. Şeklin ismini hemen altında ise şeklin kaynakçası tam olarak belirtilmelidir. Şekillerin kaynakçasında kullanılacak yazı karakteri 9 puntodur.

12. Çalışmada kullanılacak tablolar ise 1'den itibaren numaralandırılarak isimlendirilmeli ve tablonun üstünde yer almalıdır. Tablonun hemen altında ise tablonun kaynakçası tam olarak belirtilmelidir. Tablolarda ve tablonun kaynakçasında kullanılacak yazı karakteri 9 puntodur.

13. Dergiye gönderilecek
Türkçe makaleler için;

Ana Başlık; Özet; Anahtar Kelimeler; İngilizce Başlık; Abstract; Keywords; Giriş; Materyal ve Metot; Bulgular ve Tartışma; Sonuç (veya Tartışma ve Sonuç); Kaynaklar şeklinde düzenlenmelidir.

ATIF KURALLARI

1. Metin içindeki her gönderme kaynakçada mutlaka yer almalıdır. Metin içinde gönderme yapılmayan eserlere kaynakçada verilmemelidir.

2. Metin içindeki yollamalar, ayraç içinde (yazarın/ yazarların soyadı, kaynağın basım yılı: ilgili sayfa numarası sırasını izleyerek) verilmeli ve yararlanılan kaynakları eksiksiz gösteren Kaynakça listesi, metin sonunda, referans sistemine uygun olarak gösterilmelidir.

Örnekler:

Tek yazarlı kitaplar ve makaleler :

Metin içinde: (Açar, 1999: 71)

Kaynakçada: Açar, Oktay (1999), **Kamu Yönetimi İncelemeleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Metin içinde: (Smith, 2001: 25)

Kaynakçada: Smith, Jane (2001), "Economic Reform in a Chine", **Comparative Politics** , Vol. 32, No: 1, October, s. 21-41.

İki yazarlı kitaplar ve makaleler :

Metin içinde: (Allan ve Drucker, 1995: 12)

Kaynakçada: Allan, John - Drucker, Peter (1995), **Bilgi Toplumu**, (Çev. Ayşe Can), Dost Kitabevi, Ankara.

Ömür, Mehmet- Tan Ali (2003), "Yerel Yönetimler ve Ülke Uygulamaları", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 25, Sayı 3, Eylül, ss. 156-189.

İkiden çok yazarlı kitaplar ve makaleler

Metin içinde: (Will vd., 1973: 131)

Kaynakçada: Will, Anne A.-Hobs, Tery W.- Hale, Johanne A. (2001), **Yerel Yönetimler** , (Çev. Gül İnal), Çizgi Kitabevi, Konya.

Derleme yayınlar :

Metin içinde: (Esmer, 1998: 2)

Kaynakçada: Esmer, Nur (Ed.) (1998), **20. Yüzyılın Sonunda Kentler**, TODAİE, Ankara.

Derleme yayınlar içinde yer alan makaleler :

Metin içinde: (Wirth, 1997: 43)

Kaynakçada: Wirth, Louis (1997), "The Theory and Practice of Public Administration", A. Call, Joseph (Ed.), **Public Administration: History and Theory in Contemporary Perspective** , Marcel Dekker, Inc., New York, s. 39-53.

Yazarsız/kolektif yayınlar:

Metin içinde: (TODAİE, 1995: 123)

Kaynakçada: TODAİE (1995), **Kamu Yönetimi Araştırması– Genel Rapor** , TODAİE, Ankara.

İkincil kaynaktan yapılan alıntılar:

Metin içinde: (Sürer, 1991: 219)

Kaynakçada: Gürçay, Nihat (1991), **Amme İdaresi**, Alfa Yayınları, İstanbul'dan aktaran Güler Dönmez, **Yerel Politikalar**, Der Yayınları, İstanbul, s. 102.

Elektronik ortamdan yapılan yollamalar :

a) Alıntı bir yazarın eserinden yapılmış ise , metin içindeki yollamalar yazılı kaynaklardaki yöntemle yapılmalı; kaynakçada ise, yazar/yazarların soyadı, adı, yayın ya da gözden geçirilme tarihi, belgenin tam adı, açılı parantez içinde eksiksiz http adresi ile belgeye ulaşma tarihi, aşağıdaki örneğine uygun olarak verilmelidir.

Metin içinde: (Karacan, 2010)

Kaynakçada: Karacan, Recai (2010), “Devlet ve Reform”, **<http://www.devletveküresellesme.org/politika.htm>** (11.02.2010).

b) Alıntı doğrudan bir siteden yapılmışsa, metin içindeki yollamalarda sitenin genel adresi ve siteye ulaşma tarihi ayrıca içinde verilmelidir. Kaynakçada ise alt adresleri de kapsayan site adresi yine siteye ulaşma tarihi ile birlikte ayrıca içinde verilmelidir.

Metin içinde: (urban .com, 2011)

Kaynakçada:(<http://www.urban.com/cities.html>, 11.2.2011)

Referanslar dışındaki açıklamalar, sayfa altında dipnot olarak gösterilebilir.